

אספקלריא לקולריא

אספקלריא לפרשת וילך-שובה תחילת תשפ"ג

תינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

©

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת וילך-שובה תחילת תשפ"ג..... ה

ה אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ה
י"ומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן

הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".....ה

ז אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים.... ז
"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ביאור סובב יסודו הנודע של רבי
איצ'לה בלאזר זצ"ל).....ז

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל,
עיה"ק ירושלים יד
פני האדם.....יד

ה הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר יט
רינה של תורה.....יט

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' כא
פניני עיון בפרשת וילך.....כא

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד,
מח"ס 'ויאמר שמואל' וש"א"ס כה
סוגי הוידויים לשיבה בתשובה.....כה

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים וש"א"ס כז
האם ריבוי התורה שניתן לישראל בא למעלתם ושבחם, או להיפך.....כז

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב ל
יעזור ה' לשבים - אשר אין ידם משגת.....ל

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער). לא
אפשר להשיג כאן... "כדורי רפואה" שיעזרו לעבודת התשובה!.....לא

מאור שעשועי - תפילה לעני / מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'.... לג
אל תהיה התפלה דבר קל בעיניך.....לג

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד לה
הסוד לקבלת התפילות.....לה

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד מג

בענין עבודת עשרת ימי תשובה..... מג

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית מה

בנין המלכות..... מה

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר - 'מאור

המנחה', ויו"ר מכון אור בשלמה נד

איך נקבל את הארת י"ג מדות של רחמים..... נד

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח

החדשות', מודיעין עילית נז

ספר התורה שכתבו משה ונתנו לבני לוי, ס"ת של מלך..... נז

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן

הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ס

ותשובה ותפלה וצדקה - מעבירין רוע הגזירה..... ס

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן סג

פניני תרגום יונתן - פרשת וילך..... סג

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת

מרדכי עא

לכל אחד יש פתח פתוח לתשובה - החכמה היא לדעת כיצד לפתוח פתח

זה!..... עא

פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת..... עג

דברי רבינו האור החיים נרמזים בגימטריא..... עג

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס

'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים עד

"וילך משה" להיכן? לתקן עוון לשון הרע, ולצוות על התשובה ע"י הבאת

שלום ב"א למקום ובין איש לרעהו!..... עד

רמזים מפסוק 'וילך משה' לכל ישראל להיזהר מ'אבק לשון הרע'..... עה

ב"הן קרבו ימיר" רמז הקב"ה למשה רבינו, שאינו נכנס לארץ מפני שגינה

ישראל באומרו "הן לא יאמינו לי"..... עו

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,

מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד עח

'תחוק לעמך ידם הרפה' | ביאור שורשי: חוק, רפה, אמץ, עזב, ירא, ערץ,

חתת..... עח

חינוך..... פג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

פג.....

[פג.....'תשובה' ללא אריזת אחסון.....](#)

חידות..... פה

חידות - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס

לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ..... פה.....

[פה..... שאלות לפרשת וילך.....](#)

[פה..... חידותא דאפטרטא שובה \(הושע יד, יואל יב\).....](#)

[פה..... תשובות לפרשת נצבים.....](#)

[פז..... חידותא דאפטרטא נצבים \(ישעיה סא-סג\).....](#)

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... פח.....

[פח..... חידה לפרשת וילך.....](#)

[פט..... פתרון חידת 'פתשגן הכתב'.....](#)

אספקלריא לדף היומי..... צ

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת..... צ.....

[צ..... הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב.....](#)

סיפור..... צד

סיפור / מארכיונו של הרב חנוך חיים וינשטוק..... צד.....

[צד..... אין דבר העומד בפני התשובה - סיפור ליום כיפור.....](#)

אספקלריא לפרשת וילך-שובה תחילת תשפ"ג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"יומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא
נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"
במדרש שוחר טוב נאמר: "אמר ר' ברכיה, אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו
יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".
למה הכוונה?

חלק מהמפרשים (מהרי"ב, רמ"ג, ועוד) נוקטים:

שהכוונה לקיץ וחורף. כשהיה לילה ארוך או יום ארוך הם נצלו אותו ללימוד.
יש שציינו בזה למה שהמדרש אומר (במזמור י"ט) שמתקופת ניסן עד תקופת תמוז היום
"לווה מן הלילה", ומתקופת תשרי עד תקופת טבת הלילה "לווה מן היום".
ואולי אפשר לקשר זאת עם מה שנאמר בעירובין (סה.), שאחר הדיון אם הלילה נברא
לשינה או לגירסא, אומרת הגמרא: "רב אחא בר יעקב יזיף ופרע", ומפרש רש"י: "היה קובע
לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום
ופורע קביעות עתו בלילה".

*

והרא"מ כתב פירוש אחר לדברי המדרש:

שהכוונה שקבעו ללמוד בהתחלת היום קודם שיאיר היום, וכן בהתחלת הלילה מעט
קודם הלילה.

לפי דבריו יש כאן מקור מדרשי לעניין הקבלי הנשגב לחבר יום ולילה בלימוד התורה -
ואכן כך מפרש רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו "חיים טובים", שעניינו על פי הזוהר הקדוש
לקשר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ראה בזוהר הקדוש פרשת בשלח, דף מו ע"א.

*

אם נתבונן בלשון המדרש נראה שדברי רבי ברכיה פותחים ב"אף", דהיינו - דבריו באים
להוסיף על מה שנאמר במדרש קודם לכן.

נביט אפוא בדברי המדרש שקדמו למאמר זה, והנה נאמרו שם דברי בר קפרא "כל מי
שהוא קורא שני פרקים שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה". פירוש זה מוציא

מכלל ההבנה הרווחת ש'יומם ולילה' פירושו 'כל היום וכל הלילה', וקובע פירוש חדש: שההקפדה בפסוק זה היא ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, מבלי להתייחס למשך הזמן. מעתה נראה, שכוונת רבי ברכיה לומר, שגם אבותינו הראשונים היו מקפידים ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, ולכן כאשר קבעו את משנתם בשעות היום - היו דואגים להתחיל בעוד לילה, וכאשר קבעו את משנתם בשעות הלילה - היו דואגים להתחיל בעוד יום.

*

אגב, יצויין שבעצם הלשון 'קבעו את המשנה', יש שפירשו שהכוונה לומר: אבותינו הראשונים שחיברו את ששת סדרי המשניות.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ביאור סובב יסודו הנודע של רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל)

דְרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ בְהִיּוֹתוֹ קְרוֹב (ישעיה נה, ו)
גדר של בינוני

א) הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ג) כותב: "בכל שנה ושנה, שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים - אם עשה תשובה נחתם לחיים, ואם לאו נחתם למיתה".

והקשה בכוכבי אור (להגר"י בלאזר), מדוע כותב הרמב"ם שהבינוני תלוי ועומד אם יעשה תשובה או לא, מאחר שהרמב"ם (שם בהלכה ב) כותב: "כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע, מחצה למחצה בינוני".

וא"כ מדוע נצרך שיעשה תשובה, לכאורה די היה לו שיכריע את כף המצות שיהיו עודפות על העבירות, ובכך יפקיע מעצמו שם רשע ויכנס להיות שם צדיק.

ומבואר בהכרח מדברי הרמב"ם, שאחרי שכבר חל עליו שם "בינוני", לא יועיל שיעשה ויכריע את הכף, ובהכרח עליו לעשות תשובה. והענין טעון ביאור.

לרדוף אחרי השני שיבקש ממנו מחילה

ב) ובכדי לבאר דבר זה, מביא הגרי"ב את המעשה המובא בגמ' ביומא (פז, א), שרבי זירא כי הוה ליה מילתא בהדי איניש (שהיו צריכים לבקש מחילה ממנו), הוה חליף ותני (עובר ושונה ומשלש פעמים רבות) לקמיה וממציא ליה, כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה (היה ממציא עצמו לפני מי שחטא לו, אולי יבקש ממנו מחילה וימחול לו).

וכן מובא שם מעשה עם רב, דהוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא (הטבח חטא לו), לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי, אמר איהו איזיל אנא לפיוסי ליה. פגע ביה רב הונא, אמר ליה להיכא קא אזיל מר? אמר ליה לפיוסי לפלניא, אמר אזיל אבא למיקטל נפשא (עכשיו הוא מענישו למות). אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא (משבר עצמות ראש

* בפלא יועץ (ערך תשובה) מוכיח מכאן שלא סגי במחילה גרידא אלא צריך גם ריצוי ופיוס, דאל"כ מדוע לא סגי שימחלו בלבם (וראה במאמר "לפני ה' תטהרו" מש"כ בזה).

של בהמה), דלי עיניה וחזייה, אמר ליה אבא את זיל לית לי מילתא בהדך, בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה (בגרגרתו) וקטליה".

ולכאורה לא מובן, מאין נובע מדת חסידות זו לרדוף אחרי הפושע כדי לסלוח לו, ולכאורה מדת השכל די היה לסלוח לו כשהוא בא לבקש ממני מחילה.

וצונו על התשובה

ג) ולפני שנביא את דבריו של הגרי"ב, נקדים במה שכתבנו במאמר "וצונו על התשובה", לבאר מדוע לא תקנו חז"ל ברכה על 'מצות עשה דתשובה' כמו שתקנו על שאר מצות עשה ברכה קודם עשייתם.

והבאנו שם בשם ה'משיב נפש' למוח"ז הגרש"צ הכהן שפירא זצ"ל (פ"ב מהל' תשובה ה"ב), שעיקר מה שהחוטא צריך לשוב לקב"ה ולבקש סליחה וכפרה, אי"ז מחמת שנצטוה על התשובה, אדרבה מתוך הכרה עצמית עליו לשוב מפני שעבר על רצון הבורא יתברך.

והאדם אשר עושה תשובה רק מפני שנצטוה עליה, הרי הוא גורע בתשובה. ומשל לזה, לאחד שפגע בחבירו ומבקשו סליחה, וכי יעלה על הדעת לבקש סליחה 'מפני שפלוני אמר לי שעלי לבקש סליחה'?! הרי פשוט שהדבר הבסיסי בבקשת סליחה, זה לבוא מתוך הכרה עצמית שהוא מחוייב בזה.

ולכן לא שייך לתקן במצות התשובה לומר "וצונו על התשובה", כי זה גורע ומקלקל בכל ערכה של התשובה.

האומנם הגם שכאמור לא מתאים לומר "וצונו על התשובה", מ"מ אמת נכון הדבר שנצטוינו על התשובה. וכפי שכותב הרבינו יונה בפתח ספרו 'שערי תשובה': "מן הטובות אשר היטיב השי"ת עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולימדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם שנאמר (תהלים כה, ח) "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" כו".

וכד נתבונן מזה נווכח, כמה חסד טמון בזה ב'מצות התשובה', שהקב"ה הכין לנו שערי תשובה ודרכיה. ולא רק זאת, אלא גם מזהיר אותנו לשוב אליו. ומוסיף רבינו יונה, שהקב"ה גם עוזר לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו ע"ש.

וכל זה מעיד כמה חפץ ה' בטובתינו, שגם אחרי שחטאנו ומרדנו בו, הוא מבקש מעמנו שנשוב אליו.

דרשו ה' בהמצאו

ד) והנה עד עתה הדברים היו אמורים בכלליות על מצות התשובה, אבל ב'עשרת ימי תשובה' הרי חז"ל אומרים (ר"ה יח, א): "והכתיב דרשו ה' בהמצאו, התם ביחיד הכא

בצבור, ביחיד אימת? אמר רבה בר אבוא, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים".

וכותב הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ו): "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהמצאו".

וכן הוא בנוסח הסליחות (סליחה מט): "טיכסת מקדם אלו ימים עשרה יחיד במ לשוב ולמצוא כפרה, כל השנה כולה לרבים מסורה לשוע ולענות בכל עת צוקה וצרה".

וכותב הפלא יועץ (ערך תשובה): "וכתוב בספרים שהפרש יש בין עשי"ת לשאר הימים לענין תשובה ותפילה כהפרש האור מן החושך, ויפה שעה בתשובה ומעשים טובים בימים האלה מימים שלמים בשאר הימים כו', ומי שתורתו אומנותו בימים האלה יניח עסק פלפולו ויהיה עסוק רק בקריאת ספרי מוסר ובדרכי התשובה".

והיערות דבש (דרוש א) כותב דבר חידוש, שהנה בדרך כלל ההתעוררות הראשונה של האדם צריכה לבוא מעצמו, אבל בעשי"ת אינו כן, שאז הקב"ה בהמצאו טרם קראינו אליו. ומוסיף, שהאדם שיתן אל ליבו, ירגיש בליבו תמיד בימים הללו רוח התעוררות לתשובה גם אם מפליג לדברים אחרים מ"מ לבו דופק לתשובה, כי הקב"ה מעורר אותנו בימים אלה לתשובה בלי הכנה דלמטה.^ב

ועפ"ז מבאר הגר"י בלאזר זצ"ל מה שרב ורבי זירא הלכו מיוזמתם לטבח שיבקש מהן סליחה, שעשו כן בתורת "הידבק במידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום כו'". וכמו שנתבאר לעיל שהקב"ה ברחמיו העצומים, רודף וממציא עצמו אלינו שנעשה תשובה ובפרט בעשי"ת, לכן גם הם עשו כן.

וזהו המסר הראשון שעלינו להפנים, שכמו שהיה נראה לנו מוזר לבקש מהאדם שירדוף אחרי השני שיבקש ממני סליחה, כך גם מה שהקב"ה רודף אחרינו, הוא חידוש וחסד גדול מאוד.

דין וחשבון

ה) ומוסיף הגר"י בלאזר ועולה לשלב נוסף, דהנה במעשה של רב ההמשך היה, שרב הונא אמר: "אזיל אבא למיקטל נפשא (עכשיו הוא מענישו למות). אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא (משבר עצמות ראש של בהמה), דלי עיניה וחזייה, אמר ליה אבא את זיל

^ב יש לצרף בזה מש"כ החת"ס (ח"א דף לג, א ד"ה כי) לבאר מה שאמרו בשם האריז"ל ש"מי שאינו בוכה בימים האלו אין נשמתו טובה", שהענין הוא, כי בימים הללו ישלח עזרו מקודש והתעוררות מלעילא לכל איש הישראלי אשר נשמתו קשורה בחלקו העליון, לכך תבוא לו הבכיה, ומי שאינו בוכה ש"מ שכבר נכרת מעץ החיים רח"ל, ואין לו חלק שם. והנה כתיב "והם יענו את הארץ" והכוונה תעורר מלשון מענית המחרישה, וה"נ אמר "הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה" אשר לא יתעורר, ש"מ כי כבר נכרתה הנפש ההוא ממקורה העליון עכ"ד. ויתכן שזה כונת המאירי (ר"ה טז, ב) שכותב: "והמתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה" אלקי ישראל, שכל השנה אין ההתעוררות מצוי כל כך, ואף מדת הדין מתיאשת ממנו וממתנת לו עד זמן זה".

לית לי מילתא בהדך, בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה (בגרגרתו) וקטליה".

והטעם שהוא מת, הוא בעבור שנתעורר עליו מדת הדין, שרב רודף אחריו שיבקש ממנו סליחה, והוא עומד במריו. וממילא על כמה וכמה שאם הקב"ה בא ומתקרב אלינו ורודף אחרינו ומבקש שנעשה תשובה, אם אנו נמנעים ומתעלמים, ח"ו זה עצמו יכול לגרום לנו קטרוג.

וזהו שאמר הנביא "דרשו ה' בהמצאו", לא רק בתורת עצה טובה, אלא שמאחר שהוא מצוי וקרוב זה עצמו מחייב לשוב בתשובה.

ויש לצרף בזה, מה שכותב המשך חכמה (דברים ל) לבאר את מקראות התורה, שבפרשת ראה נאמר (יא, טו) "ראה נתתי לפניכם היום ברכה וקללה", ואילו בפרשת נצבים אמר "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע". ועלינו להבין מדוע בפרשת נצבים נוסף גם "חיים ומות".

ומבאר המשך חכמה, דהנה ידוע מה שמבאר הגר"א מהו "דין וחשבון", ש"דין" זה על העבירה שעשה, "וחשבון" זה על המצוות שהיה יכול לעשות בעת שעשה העבירה ולא עשה.

ומוסיף המשך חכמה: "ולפי זה תסמר שערת אנוש ביום הכיפורים, דקיי"ל דעם תשובה מכפר גם על חמורות ובלא תשובה גם על קלות אינו מכפר, אם כן כמה גדול ה"חשבון" שביום שנענה בו גם היחיד ואין השטן שולט עליו, כמאמרם "השטן" בגימטריא שס"ד, ונקל לעשות תשובה, ובדבר קל יוכל לזכות לחיים הנצחיים ולהיות אהוב למקום. ואם חלילה לא עשה תשובה יוכל להיות העונש על ה"חשבון" היינו העדר עשייתו התשובה כמו שיענש על כל חטאיו, ואפשר יותר מהם, והאחרון הכביד. וכאשר ברח ברכת "שהחיינו", שזה באמת שמחה אמיתית שהקב"ה נתן יום סליחה לכל פשעי בני אדם להסיר מעליהם השטן, ויאות לברכו ולהודות לשמו על גודל רחמיו מצידו יתברך. אולם אם לא שב אדם מדרכו הרעה, מוטב לו שלא היה יום הקדוש הזה ומוטב לו שנהפכה שליתו על פניו בערב יום הקדוש הזה, כי היום הזה הכפיל עוד ענשו לבלי קץ בעונש "חשבון" העדר התשובה. על זה ידוע כל הדוויים". (ואמנם דברי המשך חכמה עוסקים ביוהכ"פ אבל דבריו שייכים גם לכל עשי"ת).

ועפ"ז מבאר המשך חכמה, שבפרשת ראה נאמרו המקראות קודם פרשת התשובה, אבל בפרשת נצבים שכבר נאמרה קודם לכן מצות התשובה ("כי המצוה הזאת כו"), הלא ה"חשבון" גדול מן "הדין", שהיה יכול לשוב ולא שב, וזה עבירה יותר גדולה, ולכן נתהווה מהברכה והקללה גם חיים ומות, כי אם לא שב אז מהקללה נעשית מות חלילה, שכאשר אמר לו שישב ולא שב, העול יותר גדול.

ולכן מסיים: "העדוטי בכם היום" - שנתתי לכם מצות התשובה, "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה" - שמהקללה נעשה מות, ולכן "ובחרת בחיים". וזה מוסר נורא (עכ"ד).

וע"פ היסוד הזה נשוב לתחילת דברינו, והוא מה שמבאר הגרי"ב מדוע כותב הרמב"ם שהבינוני חייב לעשות תשובה ולא יועיל לעשות עוד מצוה להכריע את הכף, כי בימים הללו שהקב"ה רודף אחרינו ומתקרב אלינו שנעשה תשובה, הרי זה דומה לרב שאמר עליו רב הונא "אזיל אבא למיקטל נפשא".

כי אם הקב"ה רודף אחרינו שנעשה תשובה, כל שלא נעשה תשובה, הרי זה גורם קטרוג גדול, ולכן אין מנוס אלא אם כן נעשה תשובה!

קראוהו בהיותו קרוב

ו) וכדאי להוסיף כאן נקודה נוספת, שהרי מבואר מדברי חז"ל, שעשרת ימי תשובה אינו רק זמן שמסוגל לתשובה, אלא הוא גם זמן שמסוגל לתפילה.

שהרי בסוגית הגמ' בר"ה דרשו את הפסוק "דרשו ה' בהמצאו" ואמרו כאן ביחיד כאן בצבור, ליישב את המקרא שנאמר (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו כד' אלקינו בכל קראנו אליו".

וכן כתב הרבינו יונה (שע"ת ב, יד) שבעשי"ת ראוי לכל ירא אלקים למעט בעסקיו כו' ולהתעסק בדרכי התשובה, ולשפוך שיח ולשאת תפלה ורנה ולהפיל תחנה, והעת עת רצון והתפלה נשמעת בה. וראה גם ברע"א (על הרמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ו) מש"כ בשם המשאת משה, שבעשי"ת מתקבל התפילה גם לא בלב שלם.

והענין הוא, מאחר שהקב"ה בא ומתקרב אלינו, ממילא זה זמן המסוגל גם לתפילה.^ג ולאור האמור עולה, לא רק שזה זמן שמסוגל לתפילה, אלא שזהו זמן שגם מחייב להתפלל אליו. וכפי שאמר הגרי"ב ש"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" אין זה רק עצה, אלא כתביעה ומחייב.

^ג והראוני לדבר נשגב שגילה לן רבינו יהונתן אייבשיץ (יערות דבש ב, י) שמעלת 'עשרת ימי תשובה' סייעו בידי אברהם אבינו לעמוד בניסיון העקידה, ואלו דבריו: "אבל הענין כמו שאמרו דהקב"ה מחשב עתים שיהיה צדיק נולד, והיינו כי הקב"ה חפץ בצדקו ורוצה לסייע למטהרים, ולפעמים מערכת שמים גורמים במזג האיש להסיתו לרעה, או שישנו בדור אנשים חטאים אשר לפי טבעו האיש נח להתפתות, מה עושה הקב"ה, אין מולידו בדור ההוא רק בדור אחר שאין מערכת שמים ודורו עלולים להחטיאו כו'. וכן בכל צדיקים דמחשב דיהיה העת מוכן לצדיק, וכן הדבר בחיי הצדיק, אם הקב"ה רוצה להזמין לצדיק שיבוא לידי נסיון להגדיל כבודו ושכרו, מבחין גם כן העת אם עת התגברות הסטרא אחרא או עת חלישת כח, ואם יהיה עת התגברות לא יעמוד, הוא מזמין לו בעת שכח סטרא אחרא חלש וכח הצדיק להגביר. וכן היה באברהם בתכלית הנסיון שהוא עקידה, ראה הקב"ה שאם יהיה בעת אחר יגברו רחמיו ויסיתהו הס"א מבלי לעמוד בנסיון, ולכך צוה בעשרת ימי תשובה דאז היה עקידה, ואז אין יצר הרע גובר, ולכך גבר חיילים לעמוד לפני ה' ולעקוד בנו והזמן גרם".

ונמצינו למדים מדבריו הקדושים, שה"בהמצאו" של הימים אלו, גם גורם שיותר קל לעמוד בנסיונות, ואפילו אברהם אבינו שהיה נצרך לסיוע לעמוד בנסיון העקידה, עמד לו סגולת הימים הללו שיצליח להתגבר על הנסיון!

ונביא כאן מעשה נפלא אשר ימחיש לנו את הענין באר היטב.

היה זה כאשר נשיא פולין הגיע לבקר בסביבת ישיבת מיר בעת משכנם באירופה, ובני הישיבה יצאו לקבל את פניו בכבוד גדול. הבחורים הקפידו ללבוש בגדים נקיים, וחלקם אף התהדרו בבגדי השבת שלהם כראוי לכבוד המלכות, והכל הבינו כי את נשיא פולין לא יוצאים לקדם בבגדים שאינם הולמים.

הנשיא ביקר בעיירה ובגלילותיה, וההתרגשות היתה רבה. קבלת הפנים לכבודו היתה חגיגית כמתכונת הימים ההם, אבל הנשיא בכל זאת לא היה מרוצה!

כשעזב את העיירה, העביר הנשיא ביקורת על כך שבכל זמן הביקור שלו, הוא לא קיבל שום בקשת חנינה... "ביקרתי בעיירה הסמוכה ושם לא נתנו לי לעזוב", אמר הנשיא. אנשים נשכבו על הכביש, והכרכרה הנשיאותית לא יכלה לעבור. הם זעקו מנהמת ליבם אל הנשיא: "לא נזוז מכאן עד שתושיע אותנו!"

איך יתכן, שאל אז הנשיא, שאני מבקר בעיירה שלכם, והביקור עובר ב'שלום' ללא שום בקשת חנינה?! הרי זעקה כזו כוללת כבוד והדר מלכות הרבה יותר מכל הטקסים שבעולם, כי כאשר מבקשים מהנשיא ומתחננים אליו, זו ההוכחה הטובה ביותר לכניעה מולו, בקשת החנינה מראה כי הנשיא שולט והכל נתונים תחת מרותו וזקוקים לו!

ועד"ז אם אנחנו באמת מכירים שהקב"ה קרוב אלינו, זה חובה לא להתעלם, ואם לא נבקש בקשות, הרי זה מעיד או שאין אנחנו מכירים שהוא קרוב אלינו, או שאין אנחנו מאמינים ביכולתו.

כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין

(ז) ונסיים בדברי השם משמואל (מועדים יום הכפורים) שמבאר מה שאמרו חז"ל (נזיר ב, א) "כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין".

כי בראות אדם נס מפורסם נתפעל, וכמדומה לו שאין צריך עוד להתרחקות יתירה, אז נאמר לו שאז יזיר עצמו מן היין. ומוסיף, שרבים מסתפקים עצמם בהתפעלות לבד, ועל זה הזהירו שידע כל אדם שההתפעלות לבדה אינה כלום, אלא שהיא הכנה לקבל עליו אז אזהרות והרחקות.

ומוסיף שכה נאמר גם בזמנים המקודשים, שכל נפש בישראל מרגשת הארת הקדושה, המשכיל לא יסתפק בזה, אלא ידע היטב שאין זה כלום, אלא העיקר הוא אז, באשר הוא מוגבה מעט מכבדות החומר, לקבל על עצמו להטיב מעשיו ולקבל עליו עול תורה ועול מצוות ביתר שאת.

ומבאר שזה גם כונת המקרא "מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך שובה אלי כי גאלתיך", שהכונה שהגם שגאלתיך ומחלתי עונך, אל תסתפק בזה, אלא תדע שזה רק הכנה ובלא איזה קבלה וכדומה לא ישאר מזה כלום (עכ"ד).

ומורם מהדברים האמורים, שגם האדם שעוברים עליו הימים הנוראים, ימים של התעוררות מלמעלה, והאדם מרגיש מרומם ונעלה, אך צריך האדם להתבונן: [א] ראשית כל, איזה חסד הבורא יש בכל זה. [ב] דבר זה גורם מחייב, וקטרוג להאדם אם לא ינצל את הימים הללו וישוב בתשובה. [ג] בל יחשוב האדם, הנה אני מרומם ונעלה, כי בלא איזה אחיזה בפועל, לא ישאר מאומה מזה!

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

פני האדם

בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' (לא, יא). וְהִסְתַּרְתִּי פְּנֵי מַהֵם (לא, יז)

הפנים מגלות את הפנימיות

כתב רמח"ל (דרך ה' ח"א פ"ב ג) הארת פניו ית' וקרבתו, תהיה השורש והסבה לכל שלימות שתהיה, והסתר פניו, השרש והסיבה לכל חסרון. ויש להתבונן במשמעות ענין ה'פנים', שבהם תלויה כל הארה וחסרון.

וכבר הקדים והאיר הרמח"ל (קל"ח עא) שכל יכולת ההשגה בסדרי ההשגחה העליונה, הם רק על פי דוגמא ומשל לצורת אדם, ולא בדמיון מופשט, וזו לשונו 'סדר אורות הפרצוף וקשריהם וכל עניניהם, הוא ממש כסדר אברי הגוף באדם. כל מה שיש באדם, יש כנגדו בענין האורות בפרצופים למעלה, והוא סוד "מבשרי אחזה א-לוה", שכך הוא הדרך לחקור ולמצוא מה שיש בספירות, בתחתונים. כמו מה שיש בתחתונים, בספירות. ואדרבא, מה שנופל תחת ההבחנה בתחלה, הוא מה שיש בתחתונים, וצריך להתעלות עד השורש, להבין הדברים כראוי בקשר עולם התחתון עם העליון, דהיינו קשר המסובב עם סיבתו^י.

מעתה, דעת לנבון נקל, כי בעוד שבכל צורת אדם, כחילוק אבריו, מורה כל פרט על הנהגה ומדה מסוימת, הרי שהבעות ה'פנים' נקבעו ככלי לגילוי הפנימיות, וכשם שבפני אדם בוקעת ומשתקפת כל תחושה, שמחה או עצב, כעס או רצון, קירוב וריחוק, כך נמשל מצב היחס בין הקב"ה לנבראים ב'הארת פנים' או 'הסתר פנים'^י.

הפנים מגלות את היחודיות

והנה כבר אמרו חז"ל (ברכות נח). הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה, ובירושלמי (שם פ"ט ה"א) אמרו 'כשם

^י והרחיב בזה (קל"ח יב) וכתב, 'כללות כל הנמצאים, הוא רק ענין אחד וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש, שתכליתו הוא ההטבה השלמה בכל מיני שלמות. ותנאי הסדר הזה הם כל הבריות ומשפטי הנהגתם. והוא סוד דמות אדם במנין אבריו, וסדר קשריהם כמו שהם בו ממש. ולכן א"ק, שהוא כללות הכל, הוא כללות סדר זה של דמות זה. נמצא שלא המציא המאציל ית"ש אלא מציאות אחד, שהוא סדר דמות אדם. וכל מה שיש במציאות כולו ביחד, בין בבריות, בין בהנהגה, אינו אלא סוד דמות זה שלם'.

^י ואף על כך כתב רמח"ל (שם לב) 'הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף, ומכל חוש יוצאות הארות מזה, ולכן יוצאים ד' עולמות של ראייה שמיעה ריח דבור וכו'. כי הנה מציאות אברי הגוף וענינם למטה הוא מראה תמיד ענינים בהנהגה מקבילים זה לזה למעלה. ואמנם מציאות הפנים הוא חלק אחד של הגוף, שבו הנשמה פונה ומשגחת למה ששייך בין הגוף ובין זולתו, והיינו ההרגשים, של ראייה שמיעה ריח דבור, שהנשמה עומדת במשכנה, ודרך האברים האלה מרגשת כל ההרגשים האלה וכו'. ועוד מציאות אחר, שהוא אבר הפנים, שמראה גם כן מצב הרוח במקומו, אם הוא בישוב או בזעף. וצריך שיהיו הפנים עצמם מוכנים לזה, שהרי בשאר אברי הגוף אינו כן.

^י וביאר הצ"ח (שם) שטעם לברך על כך 'חכם הרזים', הוא לפי שכל אחד פרצוף פניו מעיד על מה שבלבו ודעתו במחשבתו, למי שהוא חכם להכיר בחכמת הפרצוף, ובהתקבץ כולם יחד, יש את כלל החכמות יחד.

שאינן פרצופיהן דומין, כך אין דעתן שוות, וסיבת החילוק בין פני אדם לחברו התבארה בגמרא (סנהדרין לז). 'להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים, שהקב"ה טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחבירו'.

והענין הוא, כי רק באדם נאמר 'הכרת פניהם ענתה בם' (ישעיה ג ט), כי רק לו ניתן כח ההבעה, וכמו שכתב הגר"א (ספי"צ) שאין חיוך אלא באדם, ואמנם ממקרא זה למדו בשלהי יבמות לגבי היתר עגונה, שיש הכרה לכל פני אדם בראיית החוטם, והיינו שעצם חילוק הפרצופים קיים רק באדם, ולכך אף שבגוף צריך סימן, הרי בראיית פנים די בהכרה. עומק התפיסה בהכרת הפנים הוא, כי בעוד כל בריאה ונברא כלולים מפרטים רבים, והראיה כוללת את כולם לתמונה אחת, הרי לפני האדם יש להם תמונה מצד עצמם, ועיקרה הוא בחוטם, המבטא את ההבעה, כי בו נשמת חיים, ועל ידו חיבור הנשמה לגוף.

פרצוף פנים

ובזה ניתן לפשט מעט את ענין ה'פרצופים', כי הנה כתב הרמח"ל (קל"ח ע) שספירה מבטאת הנהגה של עצם הדבר, ובפרצוף באה ההנהגה לידי ביטוי בפועל. והיינו כי 'ספירה' היא עצם ההשפעה, כגון ספירת 'חסד' שעניינה להשפיע הטבה, והשפעת חסד היא מהות עצם הפעולה, אך פרצוף הוא דרגת הגילוי, הקובעת את אופי הפעולה, ולכך תוקף ההטבה משתנה לפי דרגת הפרצוף המשפיע את החסד, כי אם החסד בא מפרצוף אריך אנפין, הרי הוא חסד של י"ג מידות הרחמים, שבהם אין גבול להטבה, ואילו כשהשפעת החסד באה מפרצוף זעיר אנפין, הרי הוא חסד במדה זעירה ביחס לחסד המתגלה מפרצוף אריך אנפין.¹ והוסיף רמח"ל (קנאת ה' צבאות יז) שבכל פרצוף יש את כללות המציאויות, שהיא מתגלית בתרי"ג חלקים, וענינה דמות אדם, כי בצורת אדם נכללו רמ"ח אברים כנגד מוות עשה, ושס"ה גידים כנגד ל"ת, ויחד הם תרי"ג, שמנין זה הוא כללות כל הנמצא.

¹ כי בחוטמא אשתמודע פרצופא (זהר ח"ג קל. קלו: רצד). וביאר הגר"א (ספד"צ ספ"ד, פ"ה ד"ה חמשה) ששם ניכר בין ע"ק לז"א, כי כל הפרצוף הוא ע"ש החוטם, ולכן נקרא ע"ק אריך אנפין, אורכא דחוטמא, וז"א נקרא זעיר אנפין, ר"ל זעירא דחוטמא. וראה אדיר במרום (ח"ב ביאור חלום דניאל) שיש 'תואר' ויש 'מראה', התואר הוא צורת האיברים במתכונתם, והמראה בולט מתוך האיברים המחוברים, שאינו שום דבר פרטי, אלא הוא מה שנולד מחיבור האיברים ביחד. והמראה הזה אפילו שטחיותו הנראה לכל עין, נמשך מסוד הארת הרוח המצייר ציור בפנים, ומקום הוולד הציור הזה הוא בחוטם, כי כל איברי הפנים נמשכים אחריו, ובהמשך שם ביאר פעולת החוטם 'כי ענין החיים אינו אלא חיבור הנר"ן, שיהיה הרוח אוחו בנשמה מלמעלה ובנפש מלמטה ומקשרם. והוא ממש חיבור החיים, ונעשה בחוטם'.

² וכתב רמח"ל במאמר החכמה 'הנשמה של האדם מתחלקת לחמש בחינות, נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, ובאות מחמשת הפרצופים, נפש - מנוקבא, רוח - מזעיר אנפין, נשמה - מאימא, חיה - מאבא, יחידה - מאריך אנפין. והיינו שדרגת הארת הפרצופים היא כיחס הנשמה אל הגוף, ואף היכולת להשיגם היא ביחס זה, וכשם שחיה ויחידה אין להם יחס אל הגוף אלא רק חופפים עליו, כך הוא מיעוט התפיסה במהות הפרצופים הנעלים. וראה בברכות (י). 'הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה וכו' יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו. ובפני יהושע שם ביאר שחמשה אלו הם חלקי הנשמה והפרצופים עיי"ש.

והיינו, שגילוי הנהגה של 'פרצוף', משמעה הארת פנים, בכל פרטי ההנהגה, באופן שאינו מוגבל להטבה מסויימת, אלא לשלימות ההטבה, הנמשלת כהבעת פנים, המשקפת ומגלה את הרצון הפנימי, וזהו גילוי יחודו, כעומד פנים אל פנים.

הארת פנים גילוי הייחוד

והנה כתב הרמח"ל (דע"ת פ), שהגוף, תכונתו וחלקיו, הם ציור מההנהגה של הסתר פנים, ואילו הנשמה היא ציור מההנהגה של הארת הפנים, שהרי הגוף יש בו חילוקי אברים, כל אחד לתשמישו, העין רואה ולא שומעת, והאוזן שומעת ולא רואה, ואילו הנשמה, כל הכחות יש בה, אבל בלא חילוק אברים, אלא כולה בכל חלק, כי השלמות הוא אחד, ואין שייך בשלמות ממש חסר או יתר. אבל כשאין הקב"ה רוצה לפעול בשלמותו, אז הרבה דרכים למקום להשכיר או להעניש, איש לפי מעשיו.

הארת הפנים, היא הקרנת הפנימיות אל הזולת, ולכך תואר 'פנים' נגזר מלשון 'פנייה' י"א, כי מהות הפנייה היא יחס הנשמה בין הגוף לזולתו, בין להתנוצץ ולהאיר מאור שבפנים אל החוץ, בסבר פנים ובזיו, ובין לקלוט הרגשים על ידי חושי הפנים, ראייה שמיעה ריח דבור, שתחושותיהם עוברים אל הנשמה השוכנת בתוך הגוף י"ב.

והוסיף רמח"ל (דע"ת פו) לבאר את ההקבלה בין הבעות פני האדם לפני עליון, כי 'מלבד הדמות של הגוף בתבניתו, ומלבד הנשמה שבו בצורה אשר לה, יש דבר אחד נמצא מהתחברות שניהם, הוא זיו הפנים. וזהו המשתנה החי מן המת. ולא זו בלבד, כי אפילו השתנות ישוב הנשמה בגוף מתראה בו, שהרי החולה פניו רעות, ולא עוד, אלא שמחשבת

^ט וראה בכללים ראשונים (ח) 'הארת הפנים והסתר הפנים, מהם נמשכים בהנהגה השלמויות והחסרונות, ובנבראים הנשמה והגוף. שבשלוט הגוף ישלטו החסרונות, ותהיה ההנהגה בהסתר פנים, כפי מה שהשליטו בני אדם את הגוף. ובשלוט הנשמה ישלטו השלמויות, כפי מה שהשליטו בני האדם את הנשמה'.

^י והרחיב בזה מאד הרמח"ל (קל"ח לב, ואגרות פחו"ד (סי' ד) נדפסו בשערי רמח"ל (ח"ג עמ' ססד). וכתב, שאמנם היה ראוי שיהיה לפנים זיו כמו שיש לשמש, כפי שהיה קירון פני משה רבינו, וחסרון קירון זה בכל אדם, הוא מפני שאין דיוקן של אדם שלם אחר חטא אדם הראשון, אבל אדם הראשון היה כך, וגם לעתיד לבא הכל יהיו כך, שנאמר 'והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע'. וכן כתב בפתחי שערים (אורות אח"פ כב א) שאם האדם הוא בשלמות צורתו אז אימתו מוטלת על הבריות, ככתוב 'ומוראכם וחתכם יהיה', כי האדם מורכב מגוף ונשמה, ועיקר שם אדם הונח על הרוח שבו שהוא עיקר מדרגתו, וברוח זו תלויה כל העבודה, והיא העולה ויורדת לפי המעשה, וכשהוא בשלימותו אזי גם נשמתו מתחברת אליו בסוד אימא המתלבשת בז"א וכו'.

^{יא} וראה רמ"ע מפאנו (ימין ה' רוממה). ש'פנייה' היא לאותו צד שפני האדם מועדות, והיינו העמדת הפנים לצד מסויים.

^{יב} אופן שימוש הנשמה בחושי הגוף מבואר בהרחבה בדעת תבונות (פ ד"ה עתה נבין). כי הגוף הוא בעל חלקים ואיברים פרטיים, בתשמישים פרטיים מוגבלים; אבל הנשמה, הלא לפי עצמה היא ענין אחד, חוץ מכל עניני הגוף לגמרי, וכל דרכיה הם דרכים אחרים, שונים מדרכי הגוף בכל מכל כל, אפילו בעניני ההרגשים עצמם אבל לפי שהיא העושה כל מעשי הגוף בהיותה בתוכו, היא השומעת באזני הגוף, היא הרואה בעיני הגוף, וכן כל כיוצא בזה, על כן נקראה, רואה, שומעת, וכל שאר הכינויים, אבל לא שיש אלה הדרכים לה כלל. כי אע"פ שהנשמה היא לבדה הרואה, ולא הגוף שהוא דומם, ונמצאת שהיא הרואה את הדברים כמו שבני אדם בשלמותו רואים באמת; לא שזה הוא דרך ראייתה כלל, כי לה דרך אחרת משונה לגמרי מכל דרך תשמישי הגוף, והוא דרך שלא יוכל האדם בהיותו בגופו לשערה. אבל לפי שהיא האוחזת בחוק העין ההוא לראות לפי החוק החקוק בו, על כן נאמר שהיא הרואה, וכן כל שאר התשמישים. אך כלל הוא שהנשמה היא מין נברא אחד רחוק בענינו מכל דרכי הגוף לגמרי, אבל הוא נברא בחוקו לעשות כל מה שמושרש באיברי הגוף לפי טבעם. והנה היא תופסת בחוקות האלת, ועושת בגוף כל המעשים האלה, על כן מתיחסים כולם אליה.

הלב נראית בו, פנים שוחקות, פנים זועפות, פנים מסבירות, כולם עדיהם המה של המחשבות הנסתרות בקירוב הלב. ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה, כי הרי זיו של גוף הוא, ולא לגוף בפני עצמו, כי אין לגוף זיו זה בלא הנשמה, אבל הוא הדבר הנולד מחיבור הנשמה והגוף ביחד. ולא דבר ריק הוא הענין הזה, כי בהיות הנביאים מדמים צורה ליוצרה, הרי במראה הנבואה הסתר פניו והארת טובו, ואת הנולד מחיבוריהם, כמראה אדם עליו מלמעלה, אשר לו גוף ונשמה ופנים מאירות מחיבור שניהם כאחד, אם מסבירות, אם שוחקות, ואם זועפות, לדעת כל אשר יעשה ה' אלקים דבר בעולמו, להימין או להשמאל,⁹⁷ הרי שזיו פני האדם נובע משלימות הפנימיות, והוא מעין הארת פני עליון, המורה על גילוי רצונו ית' אל הנבראים.⁹⁸

ככל החזון האמור, אמרו חז"ל (שוחר טוב פ) על הכתוב 'ה' אלקים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה', שכך אמרו ישראל להקב"ה, 'אנו אין לנו אלא הארת פניך', וביאר רבינו יונה (שע"ת א מב) דהיינו הרצון, ובקשת ישראל היא להפיק רצון מהשי"ת, ושיחפוץ בהם. ורצונו, החיים הקיימים והאמתיים, והאור הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר (תהלים לו) 'חיים ברצונו'.

לאמור, כי הארת פנים, יש בה גילוי של השורש הפנימי ביותר, הוא הרצון, שממנו נובע כח החיים, וכפי התעוררות החיות, כך היא מתגלית בזיו הפנים, כי הם משקפים את נשמת האדם, ומכחה ייחוד חיות כל אבריו, וכמו שכתב רמח"ל (תקטו תפילות, תמב) 'כל המדריגות כלם אע"פ שמתפרשים לכמה צדדים, אינם מתנהגים אלא מנשמה אחת, יחודך שעומדת בתוכם'⁹⁹.

הישועה בהארת פנים

מעתה תתבאר בקשת ישראל 'האר פניך ונושעה', כי שורש כל ישועה, הוא 'שע' ועניינו הוא פניה, כאמור (בראשית ג ד) 'וישע ה' אל הבל', ופירש רש"י 'וישע - ויפן', והיינו פניה שכולה לתכלית, ואמנם שורש 'שע' משמש גם ליחידת זמן המכונה 'שעה', כמו 'אין לך אדם שאין לו שעה', והשורש המשותף מורה, שכל בריאת הזמן תכליתה הוא פניה אל הנבראים¹⁰⁰.

⁹⁷ וכעין זה כתב הגרי"א חבר (גדלות דו"א ז) בסוד גילוי המחשבה 'שהפנים עשוי לגלות מחשבה הפנימית, כמו שאנו רואים באדם, שכל מה שנכלל במדות פנימיות של הגוף ניכרים המה בפנים שלו, אם הוא בזעף או ברצון, שבפנים מאיר הזיו שהוא בוקע מאור המוחין שבפנים, והם סוד ש"ע נהורין של הפנים'.

⁹⁸ ואף ביחוד המאכל, נאמר (שמות כה ל) 'ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד', לאמור שיחוד העלאת ה'לחם' מביא הארת הפנים. ועל כך נאמר (יחזקאל מא כב) 'זה השולחן אשר לפני ה', כי על ידי השולחן האדם זוכה לבחינת הארת הפנים, ואכמ"ל.

⁹⁹ ועומק עניינו הוא גילוי ש"ע נהורין שבפני אריך אנפין (זהר ח"ג קכח:).

ואמנם כל בקשת ישועה, אין משמעה להנצל מצרה לרווחה, אלא להארת פנים, שהיא השגחת פנים בפנים, הנמשלת בפני האדם, כמו שאחז"ל שמצב ההשגחה העליונה מתגלה בצב עמידת הכרובים 'ופניהם איש אל אחיו'^{טו}.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

^{טו} וראה בביאור הגר"א (ספד"צ פ"א ד"ה ואמר סתם) שהשגחת פנים בפנים קאי על או"א, שזיווגם הוא אנפין באנפין, והן נקראין פני האדם כמ"ש בתז"ח (עג:) על הכתוב 'ופניהם איש אל אחיו', אינון חו"ב דאינון אנפין.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

רינה של תורה

וּעֲתָה פָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (לא, יט)

ידועים דברי הרמב"ם (ת"ת ג יג) שאין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, והמשיך וכתב בשם חכמים "אין רנה של תורה אלא בלילה", ויש להבין למה עיקר החכמה היא בלילה, ומה היא "רינה של תורה" ואיך היא מתקיימת.

והכס"מ מציין המקור בשיר השירים רבה, ושם איתא עוד (ה יא): "רבי יוחנן אמר אין גרנה של תורה אלא בלילה וכו', אמר ריש לקיש יפה למדני רבי יוחנן שאין גרנה של תורה אלא בלילה. אמר רבי שמעון בן לקיש כד הוינא לעי באוריתא ביממא, בלילה הווה מנהרא לי".

נשמע מדברי המדרש שבלילה נוסף בתורה בחינה חדשה של "גורן", והיינו המקום שאוספים בו היבול והתנובה מהשדה, א"כ גם "גרנה של תורה" היינו יכולה ותנובתה ציצים ופרחים שהאדם חידש בתורה ונוטלן עמו, שהם נקראים "תורתו". וזהו גם סיום דברי ר"ל, "בלילה הווה מנהרא לי", דהיינו שהיו מאירים ומתגלים לו החידושים והעומקים במה שלמד ביום.

וכך גם אפש"ל בדברי הפסיקתא רבתי (יהודה וישראל אות ה): "מה הכוכבים אינן שולטין אלא בלילה, כך ישראל אינן מושלין בתורה אלא בלילה". והנה שלטון וממשלה הוא ענין של בעלות והיינו שנעשית "תורתו" ולא רק "תורת ה'", ושמעינן דזה נוסף דוקא בלימוד הלילה שאז ישראל "מושלין בתורה". ואמנם אפשר לתלות בזכירת התורה, אך עפ"י הנ"ל שהלילה הוא זמן חידושי התורה, גם זה הוא אופן של שלטון וממשלה בתורה הקדושה, שמחדש בה ונעשית "תורתו". [ובבמדבר רבה פ"ב הגירסא היא דבלילה נחים מעול מלכות, ויש מבארים עפ"י ד"מושלין בתורה" היינו שרק אז יכולים ללמוד כאוות נפשם].

וע"ע בשמות רבה (פמ"ז ה) לגבי משה רבינו: "והיה למד תורה ביום, ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה", הרי שבלילה היה מברר לעצמו מה שקיבל ביום, ועל דרך שפי' רש"י בכ"מ ענין "גמרא", שהוא ליישב ולתרץ הקושיות והסתירות ממקום למקום. י"ו ועוד שם

^י ברכות ה. ד"ה גמרא, יא: ד"ה אף לגמרא, מז: ד"ה ולא שימש, שבת יג: ד"ה ושימש ת"ח, יומא פו. ד"ה ומשמש, סוכה כח. ד"ה גמרא, חגיגה י. ד"ה מתלמוד, סוטה כ' סוף ע"א ד"ה אתא, כב. ד"ה ולא שימש, מד. ד"ה גמרא, ב"מ לג. ד"ה שלמדו חכמה, שם ד"ה גמרא.

ומ"מ לכאורה צ"ל שכל מקום לפי עניינו, שבכ"מ פירש דגמ' היינו המשניות והלכות, עי' עירובין יג. ד"ה וגמר גמרא: "משניות שקיבל מרבתינו", ובסוכה כט. מרהטי בגמרא פי' "דבר פלוני אסור דבר פלוני מותר", ובע"ז יט. בהבדל שבין גמרא לסברא, כתב "ללמוד חריפות וחידוד הלב, לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד", הרי שגמרא היינו גירסא. וע"ע בפ"י לאבות (סוף פ"ה) במחזור ויטרי. וע"כ צ"ל כן דהא בכמה מקומות בש"ס כשרצו לומר שהדבר הוא קבלה

רינה של תורה

(אות יג): "בשעה שהיה [=הקב"ה] מדבר עמו, היה יודע שהוא יום, ובשעה שהיה אומר לו למוד תורתך, היה יודע שהוא לילה". הרי שבלילה שהיה נושא ונותן בה לעצמו אז מיקרי "תורתך".

ובהקדמה לזוה"ק (דף ח.). איתא על הנהגת רשב"י וחבריו בליל שבועות, שהיו "מרננין ברינה דאורייתא ומחדשן מילין דאורייתא כל חד וחד מינייהו", ולהנ"ל אפשר דהא בהא תליא וה"רינה דאורייתא" שקיימו בלילה הוא מה ד"מחדשן מילין דאורייתא".

וממילא מאוד מדוקדקת לשון הרמב"ם שם: "אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה", לא "חכמת התורה" אלא "חכמתו" דיקא, מה שהוא עצמו זוכה להשיג ולגלות מחלקו הנתון לו בסיני.

אמרו הלשון "גמרא". ואולי ביאור הדבר הוא דתרגום של "גמרא" היינו לימוד, וממילא סתמא דמילתא "לימוד" היינו בהבנה וטעם, ולכך ברוב מקומות משמעות תיבת גמרא הוא בהבנה וטעם, ומ"מ גם על קבלת פסקי דינים שייך לשון לימוד, ולכך היכא דא"א לפרש בענין של הבנה מפרשינן לה על לימוד משניות והלכות.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת וילך

לא, ב: בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא.

פירש"י [בפירוש השני] [לא אוכל] לצאת ולבוא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה.

בספר יד דוד [להג"ר דוד אופנהיים זצ"ל אב"ד ניקלשבורג] כתב בזה"ל ויש להבין למה אכן נסתמו ממנו מעיינות החכמה ביום פטירתו, ונלענ"ד דהנה ביקש משה ליכנס לארץ ישראל והתפלל אל ה' תקט"ו תפילות כמנין ואתחנ"ן, ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה ליכנס לארץ ישראל, אך הקב"ה גזר עליו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה ולכן לא היה יכול להוסיף בתפילה, וממילא היה מוכרח להסתלק במדבר, אמנם איתא בגמרא מסכת ע"ז [יט, א] א"ר אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפציו, שנאמר [תהילים א, ב] בתורת ה' חפצו [עיין רש"י ומהרש"א] וא"כ אפילו אם לא היה יכול להתפלל הרי היה לו עצה פשוטה לעסוק בתורת ה' וממילא היה הקב"ה עושה לו חפצו, לכן מהאי טעמא נסתמו ממנו מעיינות החכמה כדי למנוע ממנו מעסוק בתורה כדי למלא חפצו עכ"ל. משמע שהבין דנסתמו ממנו מעיינות החכמה לפיכך לא יכל לעסוק בתורה כלל.

ויש להקשות מדאיתא במדרש רבה [וילך ט, ט] בזה"ל כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום, מה עשה א"ר ינאי כתב י"ג תורות, י"ב ל"ב שבטים, ואחת הניח בארון שאם יבקש לזייף דבר שיהיו מוציאים אותו שבארון, אמר משה מתוך שאני עסוק בתורה שכולה חיים, היום שוקע והגזירה בטילה, מה עשה הקב"ה רמז לשמש והיה עומד ומתקשה כנגדו, אמר איני שוקע ומשה קיים בעולם עכ"ל, הרי דכתיבת ס"ת נחשב למשה שהוא עסוק בתורה ואין זה בכלל נסתמו ממנו המסורות ומעיינות החכמה, אלא דהדרא קושיא לדוכתא אמאי הקב"ה לא עשה לו חפצו שיכנס לארץ וצ"ע.

ולכאורה ודאי "נסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה" מילתא אחריתי היא, דבמה דאיתא במגילה [ג, א] ויבינו במקרא - אלו פיסקי טעמים, ואמרי לה: אלו המסורות, פירש רבינו יהונתן מלוניל חסירות ויתירות שגם הם מסייעות להבנת התורה, ורבינו אברהם מן החר פירש שהכוונה לקרי וכתוב.

ולענין "מעיינות החכמה" יש לציין לאבות [פ"ב מ"ח] ר"א בן ערך "כמעין המתגבר", ופרש"י "חריף ומחודד יותר מדי", נראה ד"מעייין" המכוון לפילפול שאדם מפלפל ומחדש דברים לפי רוחב לבו, והני תרי מילי שמסייעין להבנת וחידושים בתורה נסתמו ממשה רבינו, אבל עדיין הוי עוסק בתורה, וסגי בזה למה שכתב הרמב"ם "וחיי בעלי החכמה

פניני עיון בפרשת וילך

ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין", כדי שלא יצטער משה שניטלה הגדולה ממנו וניתנה ליהושע [עיון שפתי חכמים אות ב].

ומה שהקב"ה "לא עשה חפצו" שיכנס לארץ ישראל, יש לומר דאחר שנגזר שלא יכנס לארץ ישראל כמנהיג וניתנה הרשות ליהושע, חפצו וטובתו האמיתית הוא שלא יכנס לארץ ישראל כלל כמו שכתב בלבוש האורה [דברים לב, נא ד"ה על אשר מריתם, בסופו], וכן היה סיבה לזה כדי שיכנסו דור המדבר לא"י על ידו כידוע ועוד טעמים.

*

לא, ז: ויקרא משה אל יהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ.

שמעתי מחכ"א שליט"א דענין ה"חיזוק" באדם, פירושו שמוציא כל הכוחות הטמונים בתוכו מהכח אל הפועל וזהו בחינה של "שלימות" במה שניתן ויכול להשיג.

*

לא, יב: הקהל את העם.

החיד"א בחומת אנך מביא מחכ"א דטעם שבאין ל"הקהל" במוצאי חג הסוכות כיון שבין כך באין ליראות בעזרה ביו"ט ראשון דסוכות ואנו צריכין להקהיל העם א"כ נרויח חצי הטורח או כולו.

*

לא, יד: ויאמר ה' אל משה, הן קרבו ימוך למות, קרא את יהושע והתייצבו באוהל מועד.

במדרש שוחר טוב [שמואל פרשה טו] איתא בזה"ל רבי בשם רבי שמואל בר יצחק מגילת בית המקדש שמסר הקב"ה למשה בעמידה הה"ד [שמות כד] ואתה פה עמוד עמדי, עמד משה ומסרה ליהושע בעמידה, [לכך] קרא את יהושע והתייצבו עכ"ל. וצריך להבין לפי זה למה מסירה זו היתה צריכה להיות באוהל מועד דוקא.

*

לא, טו: ויִּרְא ה' באוהל בעמוד ענן, ויעמוד עמוד הענן על פתח האוהל.

בדברים רבה [סוף הפרשה] נכנסו לאוהל מועד ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם [ובמדרש פטירת משה (ד"ה אמר לפניו) נוסף שעמד לו בין משה ובין יהושע, יהושע מבפנים ומשה מבחוץ], משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר מה אמר לך הדיבור, אמר לו יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך, אותה שעה צעק משה ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת. ושלמה המלך מפרשה "כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה", אהבה שאהב משה ליהושע, ומה שקינא משה ביהושע כיון שקיבל עליו למות עיין שם. וכתב הרד"ל ח"ו שלהחליש דעתו של משה יאמר יהושע כן, אלא צריך לומר שנצטווה יהושע על פי הדיבור להשיב לו כן בכדי שישאל משה נפשו למות עכ"ד.

פניני עיון בפרשת וילך

והנה לא מפורש במדרש מה באמת דיבר הקב"ה עם יהושע. ואולי לפי הרד"ל הנ"ל זה גופא נאמר לו שיאמר למשה כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה היה מדבר עמך, כדי שיחלש דעתו ויקבל עליו למות.

*

לא, טז: הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה וכו'.

בסנהדרין [צ, ב] למדו מכאן לתחיית המתים מהתורה, והיינו שדרשו דהמילה "וקם" נדרשת לפניו ולאחריו.

בבית אלקים להמבי"ט [שער היסודות פרק נה ד"ה רב אשי בסופו] כתב כי דרך הסברא המתים תחילה יחיו תחילה בזמן התחיה כסדר והוא הגורל, ובפירוש תהילים כתוב על דרך הקבלה על דבקה לעפר נפשי חייני כדבריך [תהילים קיט, כה], כי סדר התחיה תהיה בסדר אותיות האלפ"א בית"א מי ששמו מתחיל באל"ף יחיה תחילה וא"כ אדם הראשון יהיה ראשון, ובן אברהם ראשון לאבות, ואפשר כי בכל דור שיקום יהיה כסדר הזה, אבל לא יקדים דור לדור הקודם לו עכ"ל.

באוהב ישראל מאפטא כתב דאיתא במדרש שמי שיש לו מידת ענוה יעמוד תחילה בתחיית המתים. [וזהו שנאמר (במדבר יג, טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ולכאורה משום כך יקום יותר מאוחר בתחיית המתים (שהרי איחרו באותיות), אלא דאיתא שם בתרגום יונתן וכדי חמא משה ענוותנותיה קרא משה להושע בן נון יהושע, והיינו משום שראה משה שיהושע עניו שוב יקום מוקדם בתחייה].

*

לא, יט: ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

בבנין שלמה [עה"ת נדפס בסוף ח"ב] העיר במאי דקאמר "ועתה", שהרי היא מצוה הנוהגת לדורות, וביאר בכמה פנים. ובפשטות בא לצוות שיכתבנו תיכף ומיד וכדכתיב להלן [פסוק כב] ויכתוב משה את השירה הזאת ביום ההוא, וכעין זה פירש באור החיים דר"ל אפילו קודם מה שצריך לצוות ליהושע.

*

לא, כא: לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלוקיכם והיה שם בך לעד.

בבית אלוקים להמבי"ט [שער היסודות פרק כה ד"ה ומיד] כתב בזה"ל ומיד כשמשא רבינו היה כותב מפי הקב"ה היו נעתקות האותיות שהיו כתובות לפניו למעלה באש שחורה ע"ג אש לבנה מפיו של הקב"ה והיה כותבן משה רבינו, וכאילו האותיות ממש שהיו כתובות לפניו יתברך היו נעתקות מהאש לבנה לקלף המקודש שעובר משה רבינו לכתוב לו ס"ת... שאם נשארה עדיין לשם כתיבה אש שחורה ע"ג אש לבנה על מה היו משיבין המלאכים חמדה גנוזה אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, ומה היה מבקש השטן התורה היכן וכו' אלא ודאי כדאמרן וזו היתה המעלה והקדושה היתירה שהיתה בס"ת הראשון שכתב

משה רבינו שהיה דמיון לכתב הלוחות שכשיצאו מפיו של הקב"ה נחקקו מיד על הלוחות, אלא שבלוחות היו מעלה יתירה שנחקקו ממש מקולו יתברך בלוחות... ועם כל זה היה ס"ת זה קרוב למעלת הלוחות, והיה מונח עמו בארון להיות האותיות שבתורה למעלה נעתקות ופורחות בו מפיו יתברך ע"י משה רבינו וכמו שביארנו.

והוסיף שם [בד"ה ומשמעותו] לכך הזהיר ה' יתברך לקחת ס"ת זה וליתנו מצד ארון ה' והיה שם בך לעד, והעדויות שבו יותר מכל שאר ס"ת שהעתיק משה לשבטים היה הקדושה היתירה שבו כאילו האותיות שלמעלה פרחו ושכנו בו כמו שפירשנו, והיא התורה שניתנה במתנה לישראל שיתעסקו בה ויזכו בה לחיי העוה"ב כמו שהיא נמשכה והושפעה מהם.

ובצפנת פענח עה"ת כתב חידוש דבאמת יש נפק"מ גבי ס"ת שכתב משה רבינו והניחו בארון ובין שאר י"ב ס"ת שנתנם משרע"ה לשבטים, דס"ת שהניח בארון שם היה כתוב כל התורה כולה בכתב אשורי ולשון הקודש והטעמים והנקודות עיין שם.

*

לא, כח: הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם.

פירש"י ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר "עשה לך" ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו [ס"א ביום מותו] לקיים מה שנאמר (קהלת ח, ח) "ואין שלטון ביום המות".

מבואר שלא תקעו בחצוצרות ונגנזו בחייו, כיון שמשה רבינו נפטר באותו יום ואין שלטון ביום המות.

מקשיין העולם הרי משה רבינו נפטר בשבת [כמבואר בתוס' מנחות ל, א וכן הוא בטור סימן רצ"ב בשם רב שלום שביאר הטעם שתיקנו לומר צדקתך בשבת במנחה על שמת משה רבינו באותה שעה], **ואם כן הרי לא תקעו משום גזירת כלי שיר**, שזה גזירת חכמים שנתקנה כבר בימי משה [כמבואר בסמ"ג עשה רכד], ומדוע כותב רש"י דהטעם היה משום אין שלטון ביום המות.

ואולי יש לומר דברש"י כתוב דאף בחייו נגנזו קודם יום מותו ובסוגריים מרובעות ס"א ביום מותו, והיינו דקשיא להו דאין שלטון ביום המות דייקא ולא קודם יום מותו, אולם במשכיל לדוד כתב בזה"ל מנלן דנגנזו קודם יום מותו ולא בההוא יומא ממש נגנזו, ואולי דהואיל וגניזתם ררה וגדולה היא לו להראות שאין רשות לשום אדם להשתמש בהן, הא נמי הוי בכלל אין שלטון ביום המות עכ"ד.

ולפ"ז ניחא נמי "קושיית העולם", כיון דמשה רבינו מת בשבת, ואילו החצוצרות נגנזו עוד קודם יום מותו ולא ביום מותו משום דאין שלטון ביום המות, ובשלמא לתקוע לא יכלו משום גזירת כלי שיר אבל לנגוז בשבת אין משום איסור, ומה שלא עשו כן הוא רק משום דאין שלטון ביום המות.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל'

וש"ס

סוגי הוידיים לשיבה בתשובה

כתב הרמב"ם הלכות תשובה פ"א ה"א: וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם.

ראיתי בס' המפתח (פרנקל) שהביא להקשות מס' כח התשובה מדוע לא הזכיר הר"מ "וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח" גבי חייבי חטאות ואשמות ומיתות בי"ד. והנה בפשטות אין לדקדק דקדוק כזה, דוכי תנא כרוכלא ליתי וליזיל אחר שכבר פירט הדבר בתחילה, ואין הספר תח"י. ואולם אם שאלה זו צריכה להישאל, אפשר נשיב עליה.

הנה בפשטות י"ל דגבי וידוי בחייבי חטאות ואשמות הרי מתוודה בשעת ההקרבה, ופשוט שא"א לעמוד ולהאריך בוידוי בשעת ההקרבה, דכהנים זריזין הם וא"א לעכב העזרה והקרבנות עד שירבה בוידוי. ועי' מנחות צ"ג דתיכף לסמיכה שחיטה. וכן גבי וידוי דחייבי מיתות בי"ד א"א לו להאריך טפי, דהא קי"ל בסנהדרין (מג"ב) דמתוודה במשך זמן ההליכה בי' אמות קודם בית הסקילה וממילא אין לו שהות להתוודות בארוכה, דנהרג מיד אחר גמ"ד, וע"כ א"צ להרבות בוידוי, וז"פ.

ואולם נראה בזה יסוד נפלא, ובהקדם הדברים דלהלן. הנה הכס"מ והקר"ס כ' דמקור ד' הר"מ דחייבי מיתות מתכפרים בוידוי, הוא מש"ס סנהדרין (מג"ב) ש"כל המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יודע להתוודות אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי". וצ"ת היכן מצינו נוסח כזה של וידוי. והלא הרמב"ם כ' בהלכה דידן נוסח וסדר הוידי, שעליו לומר שניחם ומתבייש ממעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה. והנה את החלק של 'לעולם איני חוזר לדבר זה' א"א לומר בשעה שהולך למות מיתת בי"ד, אך חזי' דהגם שלא בוש במעשיו ומתחרט עליהם, הוי וידוי, ולו בדיעבד, וצ"ע.

והנראה בזה דהנה ראינו בד' הר"מ בסהמ"צ (מ"ע עג) ובחינוך (מצוה שסב) דכל הוידי הנילף מקרבן יהיה דוקא על סדר הקרבת הקרבן ודוקא בארץ ישראל, "כי שם עיקר הכפרה ושם הקרבנות ועיקר הכל תלוי בה", וע"ז דרשו במכילתא (ספרי זוטא פ' נשא) דה"ה דמתוודים גם על שאר עבירות ומ"ע ול"ת וכו', עי"ש. ומשמע מיניה דהוידי דהקרבנות הוא וידוי עם חיוב הקרבן, כלשון הר"מ בסהמ"צ להר"מ וכלשון החינוך שם, וכבר כתבו בזה נו"כ הרמב"ם.

ולפי"ז י"ל דאיכא ב' סוגי וידוי: א-) וידוי כחלק ממצות תשובה, שהוא וידוי על כל מצוות התורה ועוונותיה. ב-) וידוי מיוחד הנאמר על סדר הקרבן וגבי מחויבי מיתות בי"ד, והיא הלכה מהלכות כפרת הקרבן וכפרת מחויבי מיתות בי"ד, דצריך שיתוודה. והיינו דעיקר הכפרה נעשית כבר ע"י הקרבן או המיתה, ורק ישנו תנאי נוסף בהכפרה, שיתוודה כדבעי. וממילא א"ש דדוקא בוידוי מדיני התשובה נאמרה ההלכה להרבות בהוידויים, שע"כ יתעורר בלבו חרטה ועזיבת החטא וקבלה לעתיד, והוידוי הוא חלק מעצם התשובה והכפרה הבאה ע"י התשובה. ומשא"כ בוידוי על הקרבן ובוידוי דחייבי מיתות, דאי"ז וידוי מחלקי התשובה, אלא 'דין וידוי', הבא כהוספה על הכפרה הבאה ע"י הקרבן או המיתה, ובזה א"צ להרבות בהוידוי.

ואחר שהגענו לזאת, הנה איכא קושיא אלימתא שהקשה מו"ר הגרש"מ דיסקין זצ"ל בס' משאת המלך, (וכבר קדמוהו בזה בעוד ספרים), דגבי וידוי על התשובה כתב הרמב"ם דבעי להתוודות בנוסח 'חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה', ואילו בפ"ב ה"ח כתב גבי הוידוי דיוהכ"פ כן: "הוידוי שנהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידוי". וצ"ע אמאי בוידוי דידן האריך בנוסח הוידוי ואילו בוידוי דיוהכ"פ הסתפק באמירת 'חטאתי' ותו לא, וגם לא כתב דבעינן שיאמר שמקבל ע"ע להבא שלא לשוב לחטאו.

ולדברינו י"ל דכשם שמצינו ב' סוגי וידויים, וידוי על התשובה ו'וידוי על כפרת המיתה והמלקות והקרבן', כך ישנו סוג וידוי נוסף, והוא 'וידוי על כפרת יוהכ"פ'. ופי' הדברים הם דגם לרבנן דס"ל (ביומא פה,ב) דיוהכ"פ מכפר לשבים, אין הכוונה לתשובה מעלייתא ככל השנה, אלא שבכדי שיוהכ"פ יכפר מצד עיצומו של יום, צריך שגם יתוודה וישוב בתשובה, וכיון שעיקר כפרת יוהכ"פ תליא בעיצומו של יום, לכן מספיק שיתוודה בלשון 'חטאתי', מבלי לפרט כהוידוי של תשובת כל ימות השנה ולומר שניחם על מעשיו וכו'. ואכן גם בהוידוי דחייבי מיתות בי"ד, במתני' בסנהדרין (מב,ב), לא מצינו את הוספת ה'וניחמתי ממעשי' וכו'.

ועפ"ז יתבארו כמה דקדוקים שדקדקו המפרשים בשינויים שבין וידוי התשובה שבכל השנה, לסדר נוסח הוידוי שהביא הר"מ, וכן לנוסח הוידוי של הכה"ג ביוהכ"פ. שהעירו שבנוסח הוידוי של תשובת כל השנה פירט הר"מ והרחיב הסדר, ובוידויי יוהכ"פ קיצר. ולפימשנ"ת א"ש, וכנ"ל.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

האם ריבוי התורה שניתן לישראל בא למעלתם ושבחם, או להיפך

אֶת דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר עַד תַּמָּם (לא, כד)

ידועים דברי חז"ל (מכות כ"ג ע"ב): "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיהו מ"ב, כ"א): "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

והנה לשון ר"ח בן עקשיא: "תורה ומצוות", משמע שריבוי התורה שיש היום על כל חלקיה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ הארוכה, הוא עצמו מהווה זכות לישראל, שרצה לזכותם בריבוי לימוד התורה, ולא רק ריבוי המצוות נחשב זכות לישראל.

אלא שאם כנים הדברים, יקשה מהא דאיתא בנדרים (כ"ב ע"ב): "אלמלא חטאו ישראל לא ניתנו להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד". ופירש"י: ולפי שבעטו וחטאו, נוסף להם רוב חכמה שאר ספרים להטריחן יותר" ע"כ,

מבואר מכאן, שריבוי התורה שיש היום, נעשה מחמת חטאם של ישראל ומיעוט זכותם, ולכאורה סותר מאמר זה לדברי רבי חנניא בן עקשיא, שריבוי התורה שיש, נעשה כדי לזכות את ישראל, ומחמת זכותם הגיע.

וכדי לבאר את הדברים, נשיב על שאלה זו בכמה אנפי:

א. יש לחלק בין ציווי התורה למוסר היוצא מספרי הנביאים - בדברי רבי חנניא בן עקשיא מבואר, שרצה הקב"ה לזכות את ישראל במצוות רבות, לפיכך הרבה להם מצוות בתורה הקד', כדי שיקיימו אותם ויהיו להם מצוות רבות. אבל ביאור דברי הגמ' בנדרים שלולי חטא ישראל לא היו ניתנים להם ספרי הנביאים לא שייכי למצוות הנ"ל, אלא לענין המוסר הנמצא בספרי הנביאים, וכפי שביאר הגר"ב אפשטין בספרו תורה תמימה (קהלת פ"א פס' י"ח) מדרש זה, ומקשרו לסיבה שלעתיד לבוא יתבטלו ספרי הנביאים, וז"ל:

"יען כי כל ספרי הנביאים הם דברי מוסר, ואלמלא חטאו, ממילא לא היו כל אלה הדברים, ורק ספר יהושע שבו הוגבלו חלק כל שבט בא"י דמוכרח לדעת, ונראה דזה מכוון למ"ש בירושלמי מגילה (פ"א ה"ה), הנביאים והכתובים עתידים להיבטל לעתיד לבא, ופירשו שם, דכיון שאינן אלא לתוכחות, ולעתיד כולם ידעו את ה' ולא יהיו צריכים לזה, והמפרשים לא העירו להתאים אלו שני המאמרים" עכ"ל.

ומוסיף הרב שם: "והנה אף על פי שכל ספרי הנביאים הראשונים הם רק קורות דברי הימים, ולמה היו נמנעים גם הם, צ"ל דבעיקרם גם הם לא נכתבו אלא בשביל הוראת המוסר לעוזבי דרך ה', ואם לא היו חוטאים לא היו צריכים גם לזה".

מדבריו מבואר כי אכן דברי ר"ח בן עקשיא נאמרו על שאר חלקי התורה שבע"פ, שריבוי דקדוקי התורה והמצוות, ניתן לישראל על מנת לזכותם ולהרבות זכותם. אמנם דברי הגנרא בנדרים אזלי רק על התוכחות הקיימות בספרי הנביאים, שהם נאמרו לישראל מחמת חטאיהם.

ב. מדברי ב' המקורות מבואר כי התורה מזככת האדם - הגרש"ז אויערבך (בקובץ ישורון כרך ט"ו עמ' שפ"א ואילך), ביאר במתק לשונו, כי כל ריבוי התורה מטרתו לזכך ולרומם את האדם, ובתוך דבריו ביאר כי זה הביאור בדברי ר' חנינא בן עקשיא, ובזה מתבארים גם דברי הגמ' בנדרים בחטא ישראל, וב' המקורות אכן לא פליגי, אלא אף משלימים זה את זה. וזה לשונו:

"והרי אמרו ז"ל: "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל - לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", וכבר פירשו בשם הגר"א, לזכות את ישראל - היינו לזכך את ישראל. ועל דרך מה שאמרו ז"ל (מדרש רבה פרשת אמור) על הפסוק אמרת ה' צרופה - לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את ישראל. ועיין ברמב"ן בפ' לתורה (דברים כ"ב, ו') מה שהאריך בענין זה. וכך הוא בענין לימוד התורה כמו שאמרו ז"ל (קידושין דף ל' ב') בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. וביאר במסילת ישרים (פרק ה') כי אם הוא עוסק בתורה, בראותו דרכיה צויה ואזהרותיה, הנה סוף סוף מאליו יתחדש בו התעוררות שיביאהו על הדרך הטוב.

וזה ביאור אמרם ז"ל (נדרים כ"ב ב') אלמלא חטאו ישראל, לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד וכו', והיינו כי כפי מה שנתרחקו ישראל, והסתר פניו ית' גדול, הרי זקוקים הם ליותר זיכוך וצירוף עד הגיעם לבית ה', ומחסדי השי"ת הוא, כי כפי מה שנתרחקו כך הונחו בעדם יותר מסילות ודרכים לצרף את עצמם, עד שיוכלו בכל דרכיהם להתקרב אל הדרך המוליכה אליו ית', להתדבק באור פני מלך חיים. וכל זה הוא בכלל אמרם ז"ל רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" עכ"ל, ודפח"ח.

אח"כ מצאתי, ששאלה זו עצמה נשאל רבינו השבות יעקב (ח"ב סי' קפ"ב), וכתב הוא לתרץ שאלה זו בג' אנפי, ואשלבם עם האמור לעיל:

ג. קודם החטא דרשו את כל הלכות התורה מן הכתב - מתחילה תירץ השבות יעקב, כי באמת הכל מרומז בתורה הקדושה, וניתן לדרוש מתוכה תלי תילים של הלכות. ובאמת הראשונים שהיה ליבם כאולם, יכלו מהמעט לדרוש את כל התורה, וזהו "יגדיל תורה ויאדיר", להאדיר את התורה מתוך הכתוב בה. אלא שלאחר החטא ירדו ישראל ממדרגתם, ואין יכולים לדרוש את כלל התורה והלכותיה מן הכתוב, ולכן ניתנו להם ספרי הנביאים והבאים אחריהם מפורשים בהלכותיהם. וז"ל:

"הפן האחד היה נראה לומר בדרך הפשוט דודאי ליכא מידי בנביאי דלא רמיזי באורייתא דהיינו כהא דאמרינן ר"ע היה דורש כתרי אותיות תילי תילין של הלכות נמצא דהכל מרומז באורייתא והיו מבינים הדברים מכח הרמז ותגי אותיות ולא היו צריכין להטריח

כ"כ בלימוד התורה ישמע חכם ויוסיף לקח להבין דבר מתוך דבר ומועט מחזיק המרובה אך מכח החטא שנטמטמו ונתמעטו הלבבות וכדאמרינן: אנן כאצבעתה בקירא לסברא, כדאיתא בעירובין דף צ"ג, הוצרכו גם לשאר ספרי כתובים ונביאים וכן לשאר ספרי אחרונים שנתרבו זה אחר זה. וזה גרם החטא, משא"כ לבם של ראשונים שהיו כפתחו של אולם לא היו צריכים לכלל זה, שהיו מבינים הכל מתוך התורה עצמה שארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים. וזה: "יגדיל תורה ויאדיר", הוא מלשון "הוד והדר", שהם הכתרי אותיות ובתורה שבכתב עצמו הריבוי הוא לזכות" עכ"ל.

תירוצו השני של השבות יעקב, הוא כביאור התורה תמימה שהבאנו, כי מוסר הנביאים נצרך לישראל אחר החטא, וז"ל שם: "ובאופן שני י"ל, דאלמלא לא חטאו ישראל לא היו צריכין רק לחמשה חומשי תורה. גם ספר יהושע שהוא ערכה של ארץ ישראל, כי עיקר שכר התורה הוא נתינת הארץ, וכדכתיב: "ויתן להם נחלת גוים ועמל לאמים יירשו, בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו" (תהילים ק"ה, מ"ד), ולא היו מן הצורך לספרי כתובים ונביאים שהן הן עיקר דברי תוכחה ומוסר, כי טוב היו מרדה אחת שבלבותם. אך מכח החטא אנו צריכין לדברי הנביאים וכתובים, ללמוד מהם ובהם דברי תוכחה ומוסר" עכ"ל.

ד. **ריבוי התורה הוא במקום ייסוריין** - תירוץ שלישי כותב השבות יעקב (והוא קצת כדמיון דברי הגרש"ז הנ"ל), ובו מבאר, כי באמת כל מטרת העיון והיגיעה בתורה, ניתנה לאדם כדי שיעמול בה, וע"י זה יגדיל תורה וירבה במצוות, ואותו עמל עולה לו במקום ייסוריין שהיה צריך לקבל. וכאשר גבר החטא, והיו צריכין יותר ייסוריין לישראל, ניתנה להם יותר תורה, כדי שיהא להם יותר עמל ויותר כפרה לעמלים בה תחת הייסוריין שהיו צריכין לקבל, וז"ל: "ותלתא בגודש נ"ל עיקר, דהכל בחדא מחתא מחתינהו ואין כאן חילוף זכות ברוב כלל, דודאי התורה שבכתב עצמה רחבה מני ים, נתנה לישראל לזכותם, כדי שעל ידי עסק עול התורה יתכפרו מחטאיהם, וזה: "למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", לכך הרבה להם תורה ומצות, כדאי' במדרש תנחומא (הובא בילקוט תהילים סי' צ"ד): "א"ר הונא, אין אדם בעולם בלא יסוריין. חושש בשינו - אינו יכול לישן, בעיניו- אינו יכול לישן, יגע בתורה - אינו ישן, זה ער וזה ער, הוי: "אשרי הגבר אשר תיסרנו יח ומתורתך תלמדינו", שיסוריו הם בלימוד התורה" עכ"ל, וכשחטאו ישראל עוד יותר, נתוסף עליהם עוד יותר עול התורה, זה לעומת זה, ע"ד אוסיף קמחא אוסיף מיא, עד שהרבה עליהם עוד ספרי נביאים וכתובים, עד שבכל יום נתרבו הספרים עוד יותר עול התורה, וזה יוסיף דעת יוסיף מכאוב, כדי שע"י עול תורה להסיר מאתנו עול גלות, ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה, ובזכות הקול יעקב נזכה להנה שולח לכם את אליהו המבשר, כל זה נ"ל ליישב הסוגיות" עכ"ל השבות יעקב שם.

נמצא לפי זה כי אכן ריבוי התורה נוצר מחמת חטאם וירידתם הרוחנית של ישראל, וזה עצמו ניתן להם כדי לזכותם ולזככם בייסורים של תורה, על מנת לרוממם ולהרבות את זכויותיהם.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

יעזור ה' לשבים - אשר אין ידם משגת

רבינו יונה (שערי תשובה א, א) כותב וז"ל: והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר: "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום וּבְנִיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". (דברים ל, ב). ואומר בגוף הענין: "ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך". (דברים ל, ו). להשיג אהבתו. והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עקרי התשובה כלם מפורשים בדבריהם כאשר יתבאר. עכ"ל.

והנה מבואר בדברי רבינו יונה שיש הבטחה מהקב"ה שיבוא לעזרה לכל יהודי שרוצה לחזור בתשובה, ובפרט בדברים שאין ביד האדם להשיג לבדו, ואמנם מתוך זה מוכח שבדברים שביד האדם להשיג, שם לא תבוא לו עזרה מהקב"ה, אלא שם נדרש מהאדם עצמו שיעבוד על עצמו לשנות מעשיו ולשוב בתשובה. ודרך משל: יש מידות שהם מושרשת באדם שמגיל קטנות הורגל בהם, שאין ביד האדם לעקור אותם בלי עזרה מה'. אבל יש דברים שאדם עושה שאינם באים מתוך מידה שמוטבעת בו, שבזה בידו לשנות ההרגלים, שעל דבר כזה, אין עזרה מהקב"ה, אלא הוא בעצמו צריך להתאמץ לשנות הרגל זה.

ואמנם גם בדברים שהם מטבעו שהורגל בהם, שבהם יקבל עזרה מה' כיון שכלפי זה נחשב 'שאין ידו משגת', מכל מקום גם בהם יש בחינה של 'קל' - 'קשה'. דרך משל אדם שנולד עם 'מזג חם' וכל דבר קטן מכעיס אותו, גם בטבע הקשה הזה, יש בכוחו להתגבר על כעסים 'קטנים'. וכלפי דברים אלו הוא צריך בעצמו לעבוד על עצמו להשתנות, וממילא הקב"ה יבוא לעזור גם בניסיונות של הכעסים קשים יותר.

וכמו שביאר הגר"א לדברי הגמ' בקידושין (ל:): 'ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. שהקב"ה נתן לכל אדם כוחות להתגבר על יצרו, שהרי לתכלית זאת נברא האדם, אבל מכל מקום האדם לבדו אינו יכול לנצח את היצר בלי עזרה מהקב"ה, ומה שנדרש מהאדם זה להתחיל ולעשות מה שבכוחו, ואז הקב"ה יסייע בידו לסיים. אמנם עדיין לא התברר לנו מה האדם צריך לעשות בכדי שהקב"ה יבוא לעזרתו? לזה באו חז"ל ודרשו מהפסוק: 'ואלמלא הקב"ה עוזרו'. כלומר שרק אם האדם עשה את כל מה שביכולתו לעשות, עד שהגיע למדרגה כזו שאלמלא שהקב"ה יעזור לו הוא כבר לא יוכל לעמוד בניסיון אז הקב"ה בא לעזרתו! אבל אם יש לאדם עדיין יכולת לעשות יותר ממה שעשה כבר, ואינו עושה, הקב"ה לא יעזור לו.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

**אפשר להשיג כאן... "כדורי רפואה" שיעזרו לעבודת
התשובה!**

מדי שנה בשנה בימים אלו מתעוררים ומתבוננים בהרהורי תשובה ורוצים באמת להתעלות ולהתחזק לעשות רצונו בלבב שלם. מקיימים מקרא שכתוב "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד השם", ורוצים לקבל קבלות טובות בהענינים שיודעים שצריכים חיזוק, להתרחק מן הרע ולהיות מוסיף והולך בעשה טוב. אבל לב יודע מרת נפשו עד כמה שפעמים רבות, דייקא באלו הדברים שצריכים חיזוק ביותר, לא מצליחים לצאת מהם, ואף אם אמנם זוכים להתקדם טיפה, אבל בכל זאת ה"פרוץ עומד על המרובה" ולא מרגישים שיצאנו ידי חובותינו לתקן מה שמוטלים עלינו לתקן - ובבושת פנים מקבלים פני השנה החדשה כדלים וכרשים וככלי מלא בושא. כמובן, איני יכול לדבר עבור אחרים, אבל אם יהיה מישהו שיהיו שורות הבאות לתועלת, הרי זאת נחמתי בעניי.

שמעתי שיחה נפלא מהמגיד מישרים משמח אלקים ואנשים הרה"ח ר' אברהם מרדכי מלאך שליט"א שמסר לפני כמה שנים שהתייחס לענין זה, וביאר דבר נפלא מאד... ובהקדם להתייחס מה שמפרסמים מאד סוגי מאכלים חדשים, וביחד עם זה יש הרבה פרסומות אודות "דיאטות" לרדת במשקל, ולדעתו, יש לזה עצה ותושיה שעדיין לא נוצר.. מי שמקבל על עצמו להתחיל "דיאטות", ומצליח במשך שבועיים שלא לאכול הסוגי מאכלים שאינם לטובתו, ואז, נכנס לאחל מישהו "מזל טוב", וכמובן רצונו הטוב לברכו מתוך ברכת לחיים, והרי לא שותים יי"ש בלי קצת מזונות... ואידך זיל גמור.. והנה, ברגע שכבר עבר ה"עבירה" הדרך קצר שנסתיים כל הענין, ויחזור להרגילו ודרכו הישן לאכול כל מה שלפניו.. אולם לו יצוייר יצליח מישהו לייצר "כדור רפואי" שמיד לאחר שנכשל בהעוגה הראשון, שיפעול שישכח שאכל העוגה, זאת אומרת, כי ה"גלולה" משכיח מן הבן-אדם שאכל העוגה, ובדעתו הוא עדיין תחת רושם ההתחזקות וההתחדשות שמוחו שליט על הלב, ועדיין חושב כי אף פעם נכשל באכילת העוגה, הרי ממילא ימשיך ה"דיאטות" שלו לאורך ימים!

והקורא הנכבד מבין מאליו שהן הן הדברים בעבודת השי"ת ובמיוחד בעבודת התשובה, אבל לפני שנפרש הנמשל, נמשיך לספר עובדא אמיתי אודות זוג שהיו להם בעיות בשלום בית, עד כדי כך כי האשה תבעה להתגרש. הלכו לרב מומחה ובעל שכל, ולאחר שישבו יחד אתו, הצליח לפעול שהבעל יבקש סליחה מאשתו, ואמנם ענתה ואמרה שהיא מוחלת אותו. לאחר תקופה מסויימת, שאל הרב להאברך "האיך מסתדרים?", וענה "המצב לא טוב, היא תמיד מזכירה לי, מה שאמרתי לה, ועד כמה ציערתי אותה!" הרב הפיקח התקשר ודיבר עם האשה, ושאל אותה "הרי אמרת בפירוש שאת מוחלת אותו בלב שלם, למה תמיד מזכירים העברים?", וענתה ואמרה, הרב חושב כי יכולים לשכוח מה שקרה, בודאי אמרתי המילים שאני מוחל, אבל סוף סוף אני עוד מרגיש הצער וקשה בשבילי למחול,

ולכן אני ממשיך לדבר על זה". הרב שואל אותה, "נגיד שבשעה שדיברנו פעם הראשון, בשעה שרצתה להתגרש, והיינו ממשיכים בדרך זה להתגרש, והתחתנת מחדש למישהו אחר, היית גם כן מדברת כל הזמן האיך שהיית נעלבה?". וענתה האשה "בטח שלא, הרי היה לי בעל חדש, ומה לו לכל הסיפור הישן?". - ואז אמר לו הרב "את צריכה להבין, שעכשיו לאחר שהנתצל וביקש ממך סליחה, יש לך בעל חדש! הוא עכשיו "מישהו אחר" ואין זה בעלך הישן!

והנה הן הן הדברים, כי כאשר ניגשים לפני הבורא כל עולמים ומבקשים ממנו מחילה סליחה וכפרה, צריכים לדעת ולהשריש בנו, כי אנחנו נעשים באמת למישהו אחר, והא לך לשנו הזזה של הנשר הגדול רבינו הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב' הלכה ד') "מדרכי התשובה.. ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותך המעשים.."

צריכים ליקח אלו ה"כדורי רפואה" שפועל אצלנו לשכוח מה שעשינו, ולא להמשיך תמיד עם ההרגשה שהיה לנו מכשול - ואף כאשר מקבלים עלינו קבלות טובות - כמובן קבלות קטנות שיודעים מראש שמובטחים אנחנו שיכולים לקיימם - אבל אם ח"ו היצר המתחדש והמתגבר תמיד בכל יום, מצליח פעם לפתות אותנו "לאכול רק עוגה אחת..." בכל זאת ניקח אלו ה"כדורים" ולהשים המכשול בצד (ורק בעתים מסויימים כמו בעש"ק או בער"ח.. להתעסק בהעבר ולחזור בתשובה על זה, אבל ח"ו שיהיה העצבות הזה סיבה שלא להתחזק עוד - ע' תניא קדישא פרק ל"א).

כמובן, צריכים ליזהר, כמו כל כדורי רפואה יש סכנה אם לוקחים אותם יותר מדאי... וח"ו שיהיה למצב של "אחטא ואשכח".. אבל יש דרכי השם וצדיקים ילכו בס, יש בזה עצה ודרך נפלא וסיכויים גדולים בס"ד כי החיזוקים הנפלאים של חדשי אלול ותשרי יהיו להם קיום לאורך ימים, אכ"ר.

מאור שעשועי - תפילה לעני / מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

אל תהיה התפלה דבר קל בעיניך

ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות וגו' (לא, יד)

איתא במדרש (דברים רבה יא, י): "אמר רבי יוחנן, עשר מיתות כתובות עליו על משה, ואלו הן: 'הן קרבו ימיך למות'... מלמד שעד עשרה פעמים נגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל... ודבר זה היה קל בעיניו של משה, שאמר: 'ישראל חטאו חטאות גדולות כמה פעמים וכיון שבקשתי עליהם רחמים מיד קבל ממני... אני שלא חטאתי מנעורי לא כל שכן כשאתפלל על עצמי שיקבל ממני'. וכיון שראה הקדוש ברוך הוא שקל הדבר בעיניו של משה ואינו עומד בתפלה, מיד קפץ עליו ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס לארץ ישראל" וכו'.

בספר "ילקוט לקח טוב" כותב על דברי המדרש הנ"ל: "מכאן למד מו"ר הגאון רבי אלי לופיאן זצ"ל בספרו "לב אליהו" ("שביבי לב" אות קעה) יסוד גדול וחשוב בענין תפילה. אילו היה משה רבינו ע"ה מזדרז ומתפלל מיד כאשר נגזרה עליו הגזירה למות במדבר, היה מצליח להעביר את הגזירה והיה נכנס לארץ ישראל. אימתי נחתם גזר הדין עד שאפילו תפילות כמנין "ואתחנן" לא הועילו לו? כאשר סמך על כוחו, ומתוך שהיה 'הדבר קל בעיניו' סבר שתפילותיו יתקבלו גם בזמן מאוחר יותר.

לכן עלינו לדעת עד כמה חשובה הזריזות בתפילה. אין לדחות בשום אופן את התפילה והבקשה, אלא להתפלל מיד כאשר מתעורר הצורך לדבר, ועל ידי כך לא נשוב ריקם מלפניו יתברך, "עכ"ל ה"לקח טוב".

ובספר "תפארת שמשון" למו"ר הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל כתב אודות דברי המדרש הנ"ל: "מבואר שבעצם על ידי תפילה היה יכול משה רבינו לבטל את הגזירה, רק כיון שהדבר 'היה קל בעיניו', והיה בטוח שיוכל לבטל את הגזירה, שוב לא הועילה לו תפילתו. ובאו כאן חז"ל ללמדנו שאל לו לאדם להסתמך על כך שבסוף יהיה טוב והקב"ה יוותר, ואף שישנן סברות וטענות חזקות לחשוב כך, כמו כאן שמשה הבין מסברא שבסוף יבטל הגזירה, אסור לחשוב כך, אלא יש להתפלל ולהתחנן לקב"ה שיעזור.

זהו גם הביאור במה שאמרו חז"ל שנח לא נכנס לתיבה מפני שהיה 'מקטני אמנה', וכבר תמהו בזה, וכי לא האמין שיבוא המבול? והרי במשך מאה ועשרים שנה בנה את התיבה! אלא הביאור הוא, שחשב שבסופו של דבר ודאי הקב"ה יוותר והעניינים יסתדרו שלא יבוא המבול. והיתה זו טעות בהשקפה, ועל דרך מה שמצינו ביעקב אבינו שאף על פי שהיתה לו הבטחה מהקב"ה לא סמך על זה, ופחד שמא קלקל החטא, והתפלל לה' שיציל אותו מיד עשו.

לפי זה נבין גם מה שמצינו אצל מרדכי היהודי, שאחרי שנודע לו מגזירת המן עשה השתדלות גדולה בתפילות. ויש לתמוה, הלא עם ישראל הובטח שלא יכלה חס ושלום,

ואם כן מוכרח היה שגזירת המן תתבטל בסוף, ומדוע עשה מרדכי עסק כזה של תפילה וזעקה כאילו באמת ריחפה עליהם סכנה ממשית שתתקיים גזירת הכליה על עם ישראל? אמנם הענין הוא כפי שנתבאר, שכאשר יש צרה אין להסתמך על סברות שונות שלא יתכן שכך וכך יהיה ובסוף ודאי הכל יסתדר וכו', אלא צריך להתפלל בחזקה לה' יתברך, ורק כך יזכה שתתבטל הגזירה, "עכ"ל מו"ר זצ"ל ב"תפארת שמשון".

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

הסוד לקבלת התפילות

בהפטרת שבת שובה אומר הנביא הושע פרק יד (ב) **שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְקֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ
בְּעֹנֶךָ: (ג) קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְיָ וְשׁוּבוּ אֵלָיו וְנִשְׁלַמְהָ פְרִים
שְׁפָתֵינוּ:**

והשאלה נשאלת בכונת דברי הנביא מהו קחו עימכם דברים ושובו, וכן אמרו אליו כל
תשא עון וקח טוב, וכן ונשלמה פרים שפתנו, כיצד בדברים אלו מכפרים על מה שנכשל?

נסים גלויים בימינו בזכות ששמע חרפתו ולא הגיב

נקדים לספר מעשה שפורסם על ידי בעלת המעשה שאירע בחודש טבת שנת תשע"ט
גילה מספרת על חברתה מרים שהיית רווקה בגיל שלושים ושניים ועדיין לא מצאה שידוך,
בחנוכה נפגשו ואמרה מרים לחברתה מתוך צער שהנה מגיע יום הולדת וכנראה ששוב
תחגוג כרווקה, אולם גילה חיזקה אותה שתשועת השם כהרף עין וברגע הכל יכול
להתהפך לטובה, החליטו ללכת להתפלל בקברות צדיקים ביום זאת החנוכה המסוגל
לנסים, כמובן נסעו והתפללו ולאחר מכן הלכו לאכול באיזה מסעדה והנה לפתע בשעה
שסועדים פתאום שומעים צרחות הסתובבו לראות במה דברים אמורים הופתעו כי מנהלת
המקום צורחת על אחד המלצרים ומשפילה אותו לעיני כולם והוא משפיל עיניו מרוב
בושה ושותק, כאשר ראתה את המחזה הזה גילה אזרה אומץ וראה לאותו מלצר שהיה
בחור חילוני וביקשה ממנו אולי מוכן לברך את חברתה שתזכה להיות כלה בגלל הבושה
שעבר, הוא כעס לא מבין מה רוצה ממנו ברכה, אולם לא הרפת ממנו ושכנעה אותו
שיאמר אחריה את המילים שהיא תאמר ולבסוף נתרצה ואמרה לו לומר שמרים בת גילה
תהיה כלה תוך חודש וחזר אחריה, הוסיפה לבקש שגם יברך את אביה שחולה במחלה
במצב קשה והוא בגיל שבעים ושלוש שיהיה לו רפואה שלימה והמחלה תצא ממנו ושוב
חזר על דבריה, והנה הנסים שקראו בעכבות ברכתו למרות שהוא בחור חלוני ואינו שומר
תורה ומצוות, הנס הראשון שכבר באותו ערב כשחזרה חברתה לבית קיבלה הצעה ותוך
חודש התארסה, הנס השני אביה היה מאושפז במצב קשה הרופאים לא נותנים לו סיכוי
לשרוד בטיפולי הקרנה בגילו כי זה קשה, אולם כעבור כחודשיים ערכו לו בדיקות בכדי
לתאם לו טיפול של הקרנות לאחר הבדיקות הפרופסור היה המום מהתוצאה שהתהפכה
מדרגה גבוהה חמש עשרה כמעט לאפס לא מבין איך יכול להיות כזה מהפך אך לא ידע
שהנס קרה בגלל ברכתו של אותו בחור ששמע את עלבונו והשפלתו והעביר על מידותיו
יש בכוח ברכתו למרות מצבו לחולל מהפך. ובהמשך דברנו נבאר את סוד הדבר.

תפילת ר"א ור"ע

והנה בכדי לבאר דברי הנביא נקדים לכך דברי הגמרא במסכת תענית דף כה ע"ב 1. שמספרת פעם היית עצירת גשמים ועלה שליח ציבור רבי אליעזר ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, עלה אחריו תלמידו רבי עקיבא ואמר אבינו מלכנו ותיכף ירדו גשמים, יצאה בת קול מהשמים לא מפני שרבי עקיבא גדול ממנו אלא מפני שהוא מעביר על מידותיו. א} ויש להקשות ראשית זה עצמו שהוא מעביר על מידותיו נחשב יותר גדול ומה ניחמה הבת קול? ב} שנית הרי מבואר רבי אליעזר היה רבו וגדול ממנו כמבואר על גדולת רבי אליעזר בתורה במסכת סנהדרין דף סח ע"א 2. מסופר כשחלה רבי אליעזר ונכנסו רבי עקיבא וחבריו לבקרו אמר להם היות ולא למדו ממנו הרב תמה אם ימותו מיתה רגילה ובפרט רבי עקיבא שהפסיד ימות מיתה משונה כיון שלמדו ממנו רק כמכחול בתוך שפושפרת הרי שהיה ענק בתורה, זאת ועוד מבואר על כוחו של רבי אליעזר שצדיק גוזר והקב"ה מקיים במסכת בבא מציעא דף נט ע"ב כמסופר במחלוקת על תנורו של עכנאי אם טמא או טהור ועשה נסים נגד הטבע להוכיח צדקתו שנעקר עץ החרוב אמת המים הלכה הפוך וכותלי בית המדרש נטו ליפול ויצאה בת קול להצדיקו אולם למרות זאת לא קיבלו דעתו והקפיד על רבן גמליאל גיסו ונפטר בגלל זה, ואם כן איך יתכן שתפילתו לא פעלה ותפילת תלמידו רבי עקיבא פעלה להוריד גשם?

ביאור הגר"י מסלנט זצ"ל

ומתרץ הגה"צ ר' ישראל סלאנטער זצ"ל 3. שבעצם יש שני דרכים בעבודת השם דרכו של שמאי ודרכו של הלל, דרכו של שמאי סובר שהדרך לעבוד השם יש להיות קפדן על כבוד השם יתברך ועל כבוד התורה ולעמוד על מידת הדין ולא לוותר אפילו קוצו של יוד, לעומת זאת דרכו של הלל להיות מעביר על מידותיו ונוהג בוותרנות ובענווה ואינו מקפיד, ובעצם אלו ואלו דברי אלוקים חיים כי שניהם מתכוונים לעבוד השם להבנתם, ובזה יובן דברי הבת קול שאמנם שני הדרכים אמת ואינה משקפת גדולה או צדקות אחת יותר מהשניה, אולם כאשר יש מידת הדין מתוחה ונגזר עצירת גשמים בגלל מעשיהם, אין תפילת רבי אליעזר יכולה למתק הדין ולבטל הגזירה כיון שדרכו שאין לוותר על כבוד שמים וכבוד התורה והדין יקוב ולכן לא יתכן לפי שיטתו שמידת הדין תבטל את הגזירה, אולם רבי עקיבא שדרכו להעביר על מידותיו ולנהוג בסלחנות וותרנות יכול לבקש מאת השם שגם ינהג בסלחנות כמנהגו ולזאת התקבלה תפילתו. הרי למדהו מכאן שסגולה גדולה שיתקבלו התפילות על ידי שאדם יעביר על מידותיו. ומצאתי שכך כתב בספר הרוקח הלכות יום הכיפורים סימן ריד 4. וכשמבקשין מחילה מן האדם ואם מחל לו נענה בתפלתו. אלא שעדיין יש להוסיף את הסוד שעומד מאחרי זה.

המעביר על מידותיו הופך כתינוק זך וטהור

ונראה להוסיף ולבאר את הסוד הגדול שעומד מאחרי הנהגה זו בהקדם דברי חז"ל במסכת ראש השנה דף יז ע"א 5. שאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וכתב רש"י אדם שאינו מדרקק למדוד מדה למצערנים אותו, אין מדת הדין מדרקקת

הסוד לקבלת התפילות

אחריהן, אלא מנחתן והולכת. מבואר בדברי רבא שאדם שזוכה להיות וותרן ולהעביר על מידותיו זוכה שמעבירין לא רק על החטאים בשוגג או עוונות במזיד אלא אפילו על פשעים שעשה במרדנות ואת הכל מעבירין לו פירושו של דבר הופך כתינוק בן יומו ללא חטא ונעשה זך וטהור ומכוח מעמדו ומצבו כל תפילותיו וברכותיו בוקעים כל שערי שמים ומתקבלים ופועל ישועות נסים ונפלאות כמו שסיפרנו בפתח דברנו על המלצר בחור חלוני שאינו שומר תורה ומצוות ובכל זאת ברכותיו חוללו נסים ונפלאות בהיות ובאותם רגעים הפך לתינוק זך וטהור וכל בקשותיו מתקבלים וזה הסוד הגדול שעומד מאחרי הנהגה זו. וכן בספר שערי תשובה לרבינו יונה שער א שכתב 6. "שעצה זו הוא פתח תקוה גדול". וכ"כ החפץ חיים במשנה ברורה סימן תרו (ח), וביאר בשער הציון סימן תרו ס"ק (ח) שהשם יתברך נוהג איתו מידה כנגד מידה וברגע שמוחל ומוותר לחברו על הזדונות כך השם יתברך מוחל לו אפילו זדונות.

סגולת אמירת שלוש עשרה מידות

ובזה נוכל להבין את המבואר במסכת ראש השנה דף יז ע"ב 7. שאמר הקב"ה למשה רבנו כל זמן שישראל חוטאין "יעשו" לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. ויש לדקדק בלשון חז"ל מדוע כתבו שאמר הקב"ה למשה כל זמן שישראל חוטאים "יעשו" לפני סדר זה ואני מוחל, הרי מדובר לומר שלוש עשרה מידות ויותר נכון היה לו לומר אם "יאמרו" לפני כסדר זה? ולכן לענ"ד כוונת חז"ל בזה הוא לא האמירה עיקר, אלא אם יעשו סדר זה הכוונה שיעשו למעשה ויעבירו על מידותיהם כמוני שאני נושא עון ופשע שפירושו שהשם יתברך למרות שהאדם חוטא ועושה נגד רצון השם בכל זאת נותן לו חיים באותו רגע ומאריך אפים כלפיו ונוהג כלפיו בסלחנות, גם אני יעביר על פשעיו. וכאשר האדם מצידו מוחל וסולח ומעביר על מידותיו נסתמים פיות המקטרגים בהיות שהוא מעביר על כל מה שציערו אותו או פגעו בו ואיך השם יתברך יוכל לתבוע ממנו ולא יעביר על פשעיו, נמצא שזו סגולה גדולה לזכות בדין.

המעביר על מידותיו זוכה לאריכות ימים:

עוד כתב החפץ חיים בספרו שמירת הלשון שער ח"ב פ"ח שזה סגולה לביטול הגזירה ואריכות ימים. כמסופר במסכת ראש השנה דף יז ע"א 8. מעשה שרב הונא חלה מאוד וביקרו רב פפא ואמר לבני הבית שזה סופו ויכינו לו תכריכים אולם בפועל התרפא והתבייש רב פפא כיצד הוציא מפיו כזה משפט, אולם לאחר שנשאל רב הונא מה היה איתו הרי היה נראה שנפח נשמתו מוות קליני, השיב ואמר שבאמת הוא מת אך כאשר נשמתו עלתה למרום הקב"ה שאין מה לדון אותו היות והוא מעביר על מידותיו ולכן תחזירו אותו והאריך ימים. הרי מבואר שאפילו נגזר מיתה על האדם יכול לבטלה במה שיעביר על מידותיו.

מעשה שהיה עונש וישועה

הסוד לקבלת התפילות

באחת ממדינות ארצות הברית שבאמריקה, יצאו לדרכם איש ואשתו בנסיעה בינעירונית, ולדאבון לב נהרגו בתאונת דרכים קשה. הם השאירו אחריהם בן ובת יתומים, הבן היה אברך צעיר נשוי ללא ילדים וגר בביתו אשר רכשו לו הוריו עם אשתו, והבת היתה בגיל השידוכים וגרה בבית ההורים. סבור היה הבן שדירתם של ההורים - דירה גדולה ויוקרתית - שייכת לו, שכן מלבד היותו בן יחיד לעומת האחות, הרי גם בכור הוא, הוא הסכים לתת לה מגורים בבית עד נישואיה, אבל טען שהדירה שייכת לו. אולם אחותו טענה לעומתו, שעבורו קנו כבר ההורים דירה אחת, כשהשיאו אותו בשעתו, וכבר יש לו ב"ה דירה מסודרת ופרנסה בריווח. ואילו היא לעומתו בתור יתומה שאין מי שישיא אותה, הרי היא זקוקה ומוכרחת לדירה זו, ואין שום ספק שזה רצון ההורים, כאשר אין לה פרוטה לגשת אל הנישואין. הוויכוח בענין הירושה הסתבך למריבה קשה, כשאינם יכולים להגיע ביניהם לעמק השווה, עד שהובא הדבר להכרעת הרבנים, ועל פי הוראתם נפסק שהצדק עם הבת, והדירה שייכת לה. הבן לא הסכים עם כך שהפסיד את ירושתו הגדולה, כך הלכה המחלוקת שביניהם עד שנעשה פירוד מוחלט, והחליטו שלא להכיר יותר לא זה בזו ולא זו בזה. השנים חלפו להם, האח נעשה 'חשוך בנים' ל"ע, ולאחר המתנה רבת שנים לפרי בטן, שהתבררה כתוחלת שווא, החליטו בני הזוג השבורים לנסות את מזלם בארץ הקודש, ואילו האחות נשארה בחוץ לארץ, הקשרים ביניהם נשארו מנותקים לגמרי, ולא ידעו אחד מהשני שנים רבות. לימים נישאה האחות בשעתו"מ לבחור תלמיד חכם וירא שמים, כשאחיה שבארץ הקודש לא ידע ולא שמע כלום, ולא השתתף בשמחתה כלל. האח דנן נשאר עקר גם לאחר שנים רבות בארץ הקודש, ולימים פתח ישיבה גדולה לצעירים מצוינים בירושלים עיה"ק, כדי שיזכה לכל הפחות להעמיד תלמידים, שהרי הם כבנים (סנהדרין יט:). היתה זו ישיבה מוצלחת ביותר, באהבתו הגדולה לתלמידיו השקיע ראש הישיבה את כל אוננו ומרצו לפיתוחה ושגשוגה של הישיבה, שעד מהרה תפסה את מקומה בכותל המזרח של הישיבות הטובות כשמאות בחורים מתדפקים על פתחה. יש בה באותה ישיבה שלמות מיוחדת, גם ברוחניות בבחורים נעלים ומשובחים, עם צוות נפלא של מגידי שיעורים גאוני עולם. וגם בגשמיות, בבנייני פאר הדורים ומשוכללים, באחת השנים הגיע ללמוד באותה ישיבה בחור חשוב מחוץ לארץ, כדרך הרבה מחבריו הגיע אף הוא ללימודי ישיבה גדולה בארץ הקודש, ובהיותו מהמובחרים ביותר ועילוי מצוין התקבל לאותה ישיבה מיוחדת, שם התעלה במעלות התורה והיראה, ועשה חיל בלימודיו. יום אחד חלה הבחור ונפל למשכב ל"ע, הוא שכב במיטתו שבפנימייה כשחומו עולה ומטפס, הגאון ראש הישיבה שליט"א באהבתו הגדולה לתלמידו עמד מקרוב על מצבו כל העת, וטיפל בו במסירות עילאית. והנה החל מצבו של הבחור להסתבך רח"ל עד שנשקפה סכנה לחייו, ונצרך הבחור לאשפוז בבית החולים שם היה נתון למעקב צמוד אחר התפתחות מחלתו הקשה. כראות ראש הישיבה המסור את המצב לאשורו, ביקש מאבי הבחור להגיע בעצמו לארץ הקודש, כדי לעמוד מקרוב על מצב בריאותו של בנו שיחי. ואכן הגיע האב ארצה וסר תיכף לבית החולים, שם התיישב ליד מיטת חוליו של בנו, וממנה לא מש כל עת מחלתו. באחד מאותם ימים קשים, בעוד האב ממתין ביחד עם ראש

הסוד לקבלת התפילות

הישיבה מחוץ לחדרו של הפרופסור מנהל המחלקה, שערך בדיקה ארוכה ומקפת לאבחון מחלתו הנדירה של הבחור, התגלגלה ביניהם שיחה ידידותית, שבמהלכה התעניין ראש הישיבה אודות משפחתו המורחבת של הבחור החשוב. בין לבין סיפר האב על חמיו וחמותו, שנהרגו בטרגדיה קשה של תאונת דרכים מחרידה. שאל ראש הישיבה "האם היו לחמיך בנים נוספים?" "לא" ענה האב אשתי היא בת יחידה, ואין לה אחים ואחיות כלל. "איך נקראו חמיך וחמותך? היכן היו גרים?" המשיך ראש הישיבה בחקירה המוזרה. האב ענה על כל השאלות אחת לאחת, אף שהתפלא על התעניינותו של ראש הישיבה בחיי המשפחה וייחוסו המורחב של הבחור, הוא תלה זאת באהבתו וקרבתו הגדולה לבנו הבחור החולה. והנה להפתעתו, פונה אליו ראש הישיבה בבקשה מוזרה, אם יכול הוא אולי לברר הדבר אצל אשתו היטב, אם אין לה אולי בכל זאת אח? האב לא הבין מה יש כאן לברר הלא הדברים ידועים וברורים זה שנים רבות שאין לאשתו לא אח ולא אחות, אך בכל זאת לבקשתו האישית של ראש הישיבה, בשיחתו באותו יום בטלפון עם אשתו שנשארה בחו"ל, שאלה בדרך אגב, אם לא היה לה אולי אח אחד? מדוע שואל אתה, ומה נזכרת בזה עתה? הקשתה האשה. "מפני שראש הישיבה ביקש ממני לברר זאת עבורו ענה האיש בפשטות. "אכן, יש לי אח אחד ויחיד הודתה האשה אבל כבר לפני הרבה שנים נותקו הקשרים בינינו, עוד לפני שנישאנו, ואינני יודעת אודותיו ולא כלום." לאחר אימות פרטים נוספים של שמות ותאריכים ומקומות, התברר בוודאות ללא שום צל של ספק, שאלו השניים אבי הבחור וראש הישיבה הינם גיסים ואותו בחור אינו אלא בן אחותו של ראש הישיבה "עתה מבין אני ציין ראש הישיבה בשמחה הטעם שנמשכתי מאוד לטפל בו בבחור זה במסירות מיוחדת, הלא עצמי ובשרי הוא." לאחר הגילוי הגדול התפתחו שיחות נפש בין הנך תרי גיסי, צנתרא דדהבא, ונודע לו לאב שראש הישיבה חשך בנים, ולראש הישיבה נודע שאותו בחור 'בן יחיד' הוא לאביו ולאימו, ועתה מוטל הוא לפנייהם חולה מסוכן, ללא מציאת מזור ותרופה למחלתו הקשה. והנה יום אחד משהתקרבו יותר זה לזה, דיברו ביניהם על מחשבה אחת שהתברר שהתעוררה אצל שניהם כאחד, שמא אותה הקפידה שיש ביניהם האח על אחותו, והאחות על אחיה, היא שמעוררת על שניהם את הקטרוג הקשה. כאשר ידוע שההקפדה והמחלוקת היא עיקר הגורם לכל הצרות והייסורים ועגמות הנפש שהאדם עובר עלי אדמות. על אתר החליטו אפוא השניים, שאין שום טעם לסחוב את אותה מחלוקת ישנה נושנת על פני ימים רבים ושנים והגיעה העת להתפייס ביניהם. אמו של הבחור אחותו היחידה של ראש הישיבה הגיעה ארצה תוך ימים ספורים, ונעשה ביניהם פיוס גדול, דמעות רבות זלגו במעמד בקשת המחילה, כשלאחריה נשארו הורי הבחור להתארח בביתו של האח ראש הישיבה, ונעשה ביניהם אהבה גדולה מאוד תחת כל השנים שהיו מופרדים. והנה אחר אותו פיוס הגדול, חל לפתע שינוי עצום לטובה במצבו של הבחור, ותוך ימים ספורים הבריא לגמרי כאחד האדם, לפליאת כל רופאיו, שלא הבינו מה גרם לה לאותה מחלה לעזוב בפתאומיות שכזו את גופו של הבחור, שזה כמה שבועות רק הלכה והתגברה עליו. ומאידך בביתו של ראש הישיבה התרחש נס ופלא עצום, כאשר לאחר שנים רבות של עקרות זכו להיפקד בזרע של קיימא, להשתאות

הסוד לקבלת התפילות

כל רופאיהם שלא נתנו להם שום סיכוי לנוכח מצבם להביא ילדים. המסקנא שהסיקו לעצמם שני הגיסים היתה ברורה ומוחשית, שאותו כעס וקפידא שביניהם הוא שגרם כנראה לכל אותו קטרוג נורא, שנעשה האח חשוך בנים לשנים מרובות, והאחות זכתה לבן אחד, שבטיב ההשגחה מן השמים נשלח ללמוד בישיבתו של דודו, אשר התקרב אליו מאוד, ולהביא עליו שם אותה מחלה מסוכנת שבעקבותיה התגלגל השלום הגדול. מוסר השכל לא לשמור טינה ושנאה בבטן אלא להתעלות למחול ולסלוח ובזה מבטל מעל עצמו ומשפחתו צרות וזוכה לישועות.

עצת הנביא קחו עימכם דברים

ובזה יובנו דברי הנביא הושע קחו עימכם דברים ושובו אל השם כי כשלת בעוניך, כוונתו בזה לייעץ את הסגולה הגדולה לכל אדם מאחר ונכשל במעשיו וצריך לכפרה העצה לזה להעביר על מידותיו ויאמר בפיו שהוא מוחל לכל אשר פגע בו בהיות וכל אדם ישנם דברים התקועים בליבו שנים ולפעמים גם הולך איתם לעולם הבא חובתו של האדם להתעלות ולהיות סלחן ולהעביר על מידותיו וכל אותם דברים שיושבים על ליבו אפילו פעל ועשה נגדו במזיד כמו שכתב החפץ חיים גם כאשר הוא צודק יותר וימחול בלב שלם ואז אותן דברים יקח אותם איתו ויפנה לבורא עולם כמו שאני נהגתי כך אתה בורא עולם תנהג איתי ובזה הקב"ה נוהג איתו מידה כנגד מידה ומוחל לו ומעביר לו על פשעיו, ולכן דוקא בשעת נעילה כל אחד יאמר בפיו ובליבו שהוא מוחל מחילה גמורה לכל מי שפגע בו בין בגופו ובין בממונו ובין בכבודו ובכל אשר לו מחילה גמורה ועי"ז נזכה כולנו לגמר חתימה טובה אכי"ר.

מקורות

1. הגמרא במסכת תענית דף כה ע"ב תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר שגזר שלש עשרה תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים. באחרונה התחילו הצבור לצאת. אמר להם תקנתם קברים לעצמכם? געו כל העם בבכיה, וירדו גשמים. שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו.

2. מבואר על גדולת רבי אליעזר בתורה במסכת סנהדרין דף סח ע"א והתניא כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו. וכו' אמר להן תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו רבי עקיבא שלי מהו? אמר לו שלך קשה משלהן. נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין. הרבה תורה למדתי, והרבה תורה לימדתי. הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים, הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת. ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה, ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם. ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות, ואמרי לה שלשת אלפים הלכות, בנטיעת קשואין ולא היה אדם

הסוד לקבלת התפילות

שואלני בהן דבר מעולם, חוץ מעקיבא בן יוסף. ועוד מבואר על כוחו של רבי אליעזר שצדיק גוזר והקב"ה מקיים במסכת בבא מציעא דף נט ע"ב ששם מסופר על המחלוקת של ר"א עם חבריו על תנורו של עכנאי שר"א טיהר וחבריו טימאו, והוכיח להם שהצדק איתו על ידי ניסים ומופתים, שאמר עץ החרוב יוכיח שהצדק איתי ומיד נעקר העץ למרחק של מאה אמה, וכן הוסיף והוכיח על ידי אמת המים שאם הוא צודק המים ילכו הפוך וכן היה, ואח"כ אמר להם כותלי בית המדרש יוכיחו ותיכף נטו הקירות ליפול אלא שגער בהם רבי יהושע, ושוב אמר מהשמים יוכיחו ויצאה בת קול שהלכה כמותו, ולמרות הכל לא קיבלו דבריו נידו אותו ובגלל זה אומרת הגמרא ירדו מעיניו דמעות ונהיה נזק גדול בעולם וכל מקום שנתן עינו נשרף, וגם רבן גמליאל שהיה מהחולקים כמעט טבע בספינה, ומאותו יום אשתו מנעה אותו מליפול על פניו כי היית אחותו של רבן גמליאל וידעה שזה מסוכן ופעם בא עני לביתם והלכה לפתח ובדיוק באותו זמן עשה נפילת אפים ידעה שאחיה ר"ג בסכנה ותיכף התפרסם שנפטר. ואם כן אחרי שמבואר גדולת ר"א בתורה ובניסים איך יתכן שתפילת תלמידו יותר התקבלה? ועיין בשו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן מא להקשות בשם קהלת יצחק.

3. מתרץ הגה"צ ר' ישראל סלאנטער ז"ל, כי באמת מצינו במדה זו מחלוקת ב"ש וב"ה, כידוע ששמאי היה קפדן, והלל היה ענוותן וסבלן, ודעתו הקדושה של שמאי היתה שכן הוא לרצון להבוי"ש להתנהג בקפדנות ולא למחול על כבוד התורה וכו', ולא כן דעת ב"ה, ופליגי בזה כמו בפליגי בה' או"ה וכו', כן פליגי במדה זו של העברת המדות וכו' וכבר אמרו חז"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים הן וכו', ובודאי בערך השכר אשר יקבלו הלל ותלמידיו על התנהגותם בסבלנות, כזה ממש יקבלו ב"ש על התנהגותם בקפדנות וכו', והנה ר"א שהיה מתלמידי ב"ש כידוע אחז צדיק זה דרכו בתומו לעשות כדעתו ודעת רבו להיות קפדן ור"ע שהי' מתלמידי ב"ה אחז דרך רבותיו ודעתו להעביר על מדותיו, ולפי"ז הנוכל לומר כי ר"ע היה יותר צדיק מר"א באחזו מדת הסבלנות? לא ולא ח"ו, ורק לענין מעשה שאירע אז בעצירת גשמים על חטא הדור, והיו צריכים להעברת פשע, אשר זה למעביר על מדותיו כביכול יחשב, יותר נתקבלה אז תפלת ר"ע, משום דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכו', וזאת היא כוונת הקב"ה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו, לזאת נתקבל עתה תפלתו יותר מר"א כי בזה הפעם היו צריכין לכך עכ"ד וש"י.

4. ומצאתי שכן מתבאר בספר הרוקח הלכות יום הכיפורים סימן ריד וז"ל וכשמבקשין מחילה מן האדם לא יסרבו כדאמר רב פפא בפ"א דר"ה (דף יז) אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ואם מחל לו נענה בתפלתו כדאמר בשלהי סדר תעניות האלו (דף כה) כשירד ר"ע ואמר א"מ וכו' יצתה בת קול וכו' שהעביר על מדותיו, וכן משמע בפ' בתרא דיומא (דף פז), וכן בב"ק בפ' החובל (דף פט) [דף צב], וכן בערובין בפ' כיצד מעבירין וצ"א לעבור על מדותיו כדאמרינן בפ"א דר"ה וכן בירושלמי פ' החובל ובמדרש הרנינו ובתוספתא דבבא קמא ע"כ.

הסוד לקבלת התפילות

5. במסכת ראש השנה דף יז ע"א אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר נשא עון ועבר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע. ופרש"י מסכת ראש השנה דף יז ע"א המעביר על מדותיו שאינו מדקדק למדוד מדה למצערם אותו, ומניח מדותיו והולך לו, וכו' מעבירין לו על כל פשעיו אין מדת הדין מדקדקת אחריהן, אלא מנחתן והולכת.

6. כן בספר שערי תשובה לרבינו יונה שכתב "שעצה זו הוא פתח תקוה גדול" שער א וז"ל (אבות ד, י) והוי שפל רוח בפני כל אדם, וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חבריו, וגם לכל הדברים אשר ישמע יתן אל לבו להעביר על מדותיו, ומעבירים מזה להתכפר על עונותיו, וכו' וזה פתח תקוה נכבד מאד. וכ"כ החפץ חיים במשנה ברורה סימן תרו (ח) לא יחא אכזרי מלמחול דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו [ח] ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו. וביאר בשער הציון סימן תרו ס"ק (ח) דלמעלה דנין מדה כנגד מדה. וצריך למחול לחברו אפילו אם עיות כנגדו במזיד ובמרד, ואז מוחלין לו גם כן אפילו על המזידות, וכמו שאמרו בגמרא, למי נושא עון למי שעובר על פשע.

7. עוד מבואר במסכת ראש השנה דף יז ע"ב ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. אל רחום וחנון, אמר רב יהודה ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר שמות לד הנה אנכי כרת ברית.

8. במסכת ראש השנה דף יז ע"א אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר נשא עון ועבר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע. רב הונא בריה דרב יהושע חלש, על רב פפא לשיולי ביה. חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו צביתו ליה זוודתא. לסוף איתפח, הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה. אמרו ליה מאי חזית? אמר (ליה) להו אין, הכי הוה. ואמר להו הקדוש ברוך הוא הואיל ולא מוקים במיליה לא תקומו בהדיה, שנאמר נשא עון ועבר על פשע, למי נושא עון לעובר פשע. לכן צריך האדם להתדבק תמיד במידה קדושה זו של סבלנות ויהיה טוב לו בזה ובבא.

בברכת גמר חתימה טובה.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין עבודת עשרת ימי תשובה

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך (הפטרת שבת שובה)

תשובה בעשרת ימי תשובה

הנה עכשיו נמצא אנו עומדים בזמן שהוא מסוגל במאוד מאוד לעבודת התשובה. כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה הל' ו'): "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת שנאמר: דרשו ה' בהמצאו קראוהו ביותר קרוב", עכ"ל. והחכם עיניו בראשו לשוב בתשובה שלימה בהזדמנות זו, בימים אלו שהוא עת ברצון ביותר.

הנהגת עשרת ימי תשובה - איסור פת של עכו"ם

ואחד מן הנהגת שאנו נוהגין בעשרת ימי תשובה והובא להלכה (סי' תר"ג): "שאף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר", ע"כ. והלכה זה צ"ב, מדוע אנו מחמירים דוקא בחומרה זה, הרי כל השו"ע מלא חומרות שיתכן להחמור בהם, ואם חז"ל אמרו זהו החומר שצריכין להחמיר בעשרת ימי תשובה, ע"כ יש כאן יסודות גדולות וצ"ב.

ונראה בעזה"ת לבאר קצת עומק דברי חז"ל אמאי נקטו להחמיר בחמורה זו. תחילה נקדים דברי החובת הלבבות, שכתב בשער התשובה (פ"ה) שאחד מן התנאים של תשובה הוא - "לשנות מלבושיו ותכשיטיו להראות סמני החרטה בדבריו ובמאכליו ובכל תנועותיו, כמו שנאמר (ירמיהו ד, ח): על זאת חגרו שקים וגו', ואמר (יונה ג, ח): ויתכסו שקים האדם והבהמה", עכ"ל. ודברי החובת הלבבות צ"ב, מדוע חלק בעבודת התשובה הוא לשנות המלבושים ותכשיטיו, וכן לשנות מאכליו, הרי כפשוטו אין זה בכלל עבודת התשובה.

ועי' בפ"י מרפא לנפש (שם) שכתב לבאר דברי החובת הלבבות, שציין למה שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני מלכים א' רמז רכ"ב) שאחאב היה למוד לאכול בד' שעות ביום, ואכל בשישית, ובזה נתקבל תשובתו. וציין עוד למה שכתב רבינו יונה (ביסוד התשובה): "ואם אדם חלש הוא שאינו יכול לסבול עינוין קשים ותעניות ימשוך מתאותיו, ואל ימלא כל תאוותו, לא במאכל ולא במשתה. וכן אמר הרב ראב"ד שהיה א' מחסידי עולם, הגדר הגדול המעולה המופלא מניעת המאכלות, וכן פירוש דבריו אל יעזוב לגמרי מלאכול בשר ולשתות יין, כי דייך מה שאסרה תורה. אך בעת מאכלו ועודנו תאב לאכול, יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו ואל יאכל כפי תאוותו ודרך זה ימנענו מחטוא", עכ"ל. ועל פי זה ביאר המרפא לפנש דברי החובת הלבבות מדוע אחד מתנאים של תשובה הוא לשנות המלבושים ומאכלים, שזהו בכלל עבודת התשובה, שאם אינו ממלא כל תאוותו בעניני אכילה נחשב כתענית לפני השי"ת.

עבודת התשובה

ולפי זה, נראה דיש לפרש דזהו הטעם מדוע בעשרת ימי תשובה אנו נוהגין להחמיר שלא לאכול פת של עכו"ם, שהרי בכלל עבודת התשובה הוא למונע התאותיו, ובפרט בעיני אכילה. וכבר האריך הגר"א באסתר פ"א, שהיצר הרע מתחיל בתאות אכילה ואח"כ לבגדים יקרים ואח"כ לכסף וזהב ועי"ז מכלה כל מדותיו של האדם עיי"ש. וז"ל: " כי היצה"ר מכניס בהדרגה, מתחילה בקטנותו מתאוה למאכל ולמשתה ואח"כ לבגדים יקרים ומצעות ומטות ואח"כ לכסף וזהב ואח"כ למרגליות ואבנים יקרים. ואם כל אלה בידו מתאוה שאף הרצפה יהיה מאבנים יקרים שלעולם אין אדם מת וחצי תאותו בידו ... שמראה להם מתיקות העולם כמ"ש "נופת תטופנה שפתי זרה", ומראה להם מ"ט סימני טהרה ... שכל זה פיתויי היצה"ר כמ"ש בזוהר ממתיקות העוה"ז כו' שיצה"ר מסיתו שכל העוה"ז הוא לתכלית התשובה שמגעת עד כסא הכבוד, ואומר לו שכל עניני העוה"ז הם עניני דשמיא שמדמה מילתא למילתא, ולומד מאכילה ושתיה של מצוה שמזה אחיזת היצה"ר כמ"ש (במשלי שם) ע"פ זבחי שלמים עלי וכו' (ע' א"ש סי' ל"ח). והוא דומה לים מים שאין להם סוף. עד שמכלה כל מדותיו הטובים שהן בגדיו חלוקא דרבנן שנקראו מלכים מאן מלכי כו", עכ"ל. וא"כ י"ל שע"י מניעת תאות האכילה, יזכה שיתקבל תשובתך כמו שקיבל השי"ת תשובת אחאב.

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

בנין המלכות

הלא על פי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא, יז)
'הרעות האלה'.

- יש לנו 'היכרות' רבת שנים עם הרעות האלו.
עם ה' - סבל. וסובל. ביחיד - וברבים.

ביחיד, כל אחד יודע. לב יודע מרת נפשו. וגופו. ומשפחתו. וחשבון הבנק שלו.
וגם ברבים. מאז החורבן הנורא, ונהרות הדם שנשפכו אז - זה לא מפסיק. אין לך תקופה
שאין בה 'רעות רבות וצרות'.

פעם, זה לא היה ככה. ממש לא. אבל אנחנו כל כך 'בתוך' המצב הנוכחי - עד שקשה לנו
לדמיין מציאות שונה. זה לא ב'עולם' שלנו.

פעם - היה עם ה' ב'רום המעלה'. בגוף, בנפש. בממון. די לנו אם נזכיר נקודה אחת,
'חיצונית' לגמרי: היו 'בחורי ישראל', שהיו - 'מגנין חמה ביופיין'. היה זה יופי מעולם אחר.
ממציאות אחרת. יופי כזה - ששולח נגוהות אור מרהיבים. כמו מנורה (עי' ברכות ה:, ועוד).
לנו, לא נותר אפילו 'שריד' מכל זה.

ושוב - זו רק דוגמא. עם ישראל, היה - בכל המישורים - במציאות אחרת לגמרי.
ובעיקר - החיבור לה' יתברך. ה'גילויים' שהיו. הכל היה ברור. כשעשו את רצונו - הוא
היה איתם. כך היה להם שפע, ברכה, וטובה. בלי גבול. ובמידה כה גדושה, שהיום זה יכול
להיות - אולי אולי - בגדר חלום.

וכשהם 'עזבו' אותו, אז הוא עזב אותם. והתוצאה - 'והיה לאכול'. זה היה כמעט 'במידי'.

אחד על אחד. ואם הם חזרו בתשובה - אז הכל הסתדר. כך מפורש בדברי הנביאים.

זה 'גילוי'. אתה רואה. אין לך ספק מי מנהל כאן את הכל.

היום, לא רואים מאומה. הכל נהיה 'נסתר'. 'והסתרת פני מהם'.

פעמים שאדם קורא וקורא - וזועק - ומתחנן - ולא נענה. מנסה לחזור בתשובה - ועדיין
הכל 'תקוע'. בקושי מצליחים לחזור בתשובה בכלל.

הרשעים - מצליחים. יש כאן 'מדינה', שמורדת במלך הארץ האמיתי - והיא מתקיימת.
נושמת. חיה ובוועטת. הרבה מאוד בוועטת.

ועל זה ידו כל הדוויים. איך זה יתכן. 'השיב אחור ימינו'. איפה המלכות שלך. איפה.
איך אתה נותן להם להרים ראש. 'משנאיך נשאו ראש'. אם אפשר לקרוא לגוש המקורקף
הזה בשם הנכבד 'ראש'.

בנין המלכות

איפה ה'ניהול' שלך. אנחנו יכולים לראות דברים ב'קטן'. בהסתר נורא. 'ניצוצות' מקרוסקופיים כמעט של 'גילוי'.

- וזה לא העולם האמיתי!! ממש לא!!

בסליחות, אנחנו מתחננים על כל זה. על ההסתר הנורא. אתה רחוק מאיתנו כל כך. השיבנו ה' אליך ונשובה. תבוא. תתגלה. תהיה איתנו. אנחנו כל כך מתגעגעים.

- ואנחנו אפילו לא יודעים למה אנחנו מתגעגעים.

*

מלכות ב'גילוי'

אולי נפרט קצת. מעט מן המעט.

מלך בשר ודם. נגיד שהוא מלך טוב ומיטיב. והוא גם חזק מאוד. כולם אוהבים אותו, והוא אוהב את כולם.

וזה לא 'סתם' אהבה. זו אהבה - של מסירות נפש. הוא כלפיהם, והם כלפיו. ככה זה היה באמת, כשהיה מושג של 'מלכות' בעולם. [היתה לנו 'קצת' תמונה כזו, בתקופה האחרונה. כיצד עם שלם מרר בבכי על מותה של מלכתו.]

ברור, שהמדינה כולה - תהיה 'מלאה' אושר. בדרך הטבע ממש. כל 'דופק' כמו שעון. אין 'הפסקות מים'. גם לא חשמל. אין אבטלה. כולם משתכרים מאוד יפה. הלא למדינה יש הרבה מאוד כסף, וכשה'כיוון' של המלך הוא באמת להיטיב - אז גם הכסף 'זורם' באותו ה'כיוון'. הוא לא 'נדבק' לו ב'טעות' לכיס הפרטי שלו.

החנויות מלאות כל טוב, ובזיל הזול ממש. מה שאתה רוצה - יש לך. ובשפע.

הערים בנויות - בפאר והדר. הנופים מדהימים. ואם אין כאלו - אז הוא יוצר אותם. הלא אין לו 'בעיה של כסף'.

שוב, זו מציאות שאנחנו לא מכירים; אבל ננסה קצת לדמיין את זה. כמה שמחה. כמה אושר. כמה 'כיף'.

וכשה' הוא מלך, יש את כל אלו - והרבה יותר מכך.

הלא אין זה מלך 'בשר ודם'; זהו הבורא יתברך. 'התפשטות רצונו'.

וה'אוצרות' שלו - אין להם גבול. אתה יכול לקבל, ולקבל, וליהנות, ולהתענג - ועדיין יש לו בלי סוף עבורך.

ו'אוצרות' אלו - אינם רק 'חיצוניים'.

ה', כשהוא באמת מלך - הוא יכול 'להפוך' את הלב שלך. לגמרי. לעשות אותך מלא מלא שמחה ואושר. 'להעיף' את כל ה'מועקות' למיניהן.

והוא - רוצה לתת. למה לא.

- והרבה יותר מזה.

בנין המלכות

הנתינה שלו - היא ה'מלכות' שלו. כשטוב לך - כשאתה הולך ברחוב עם חיוך רחב - אז ניכר שיש כאן מלך גדול, חזק, טוב ומיטיב.
- זו המלכות שלו!

כשטוב לי - טוב למלכות שלו. וכשטוב למלכות שלו - טוב לי.
אז זה 'אינטרס' שלו - להעניק לי. לתת. שאני אהיה מאושר.
ה'מלכות' שלו - מתבטאת בי. בצעדים הקלילים. בשמחה הפורצת. בבריאות השופעת.
בחשבון הבנק ה'עמוס' במזומנים.
כך הוא 'נראה' - מלך.
ומלכות, זה הרבה מאוד 'נראות'.
- הרבה מאוד - 'גילוי'.

*

למען המלכות

על כל זה - אנחנו מתפללים. ומתחננים.
'מלוך על כל העולם כולו בכבודך'.
'מלך חפץ בחיים'. 'המלך הקדוש'. 'המלך המשפט'.
אנחנו גם מבקשים - 'חיים'. והסיבה - 'למען אלוקים חיים'.
ה'חיים' שלנו - 'מכילים' את המלכות שלו. 'למען'. אם אין 'עם', אין מלכות. ככה זה עובד.

וכל הבקשות שלנו, שהוא 'יעשה' עימנו - טובה, וברכה, ושפע, ושמחה ואושר - זה אך ורק 'למען שמך'.

- 'עשה עימנו - למען שמך'. 'עשה למען שמך הגדול הגיבור והנורא שנקרא עלינו'.
ככה יהיה לך 'שם'. ככה ל'שם' שלך - יהיה 'מקום'. הלא 'שמך הגדול והקדוש' - עלינו קראת'.

ואם אנחנו לא נתקיים חלילה, אז - 'מה תעשה לשמך הגדול' (יהושע ז, ט). הלא שמך הגדול - 'משותף בנו' (עי' ירושלמי תענית פ"ב ה"ו).

- משותף!

חלק מאיתנו. ממש.

- זו המלכות שלו יתברך. הביטוי - ל'שמו' הגדול. ה'מקום' של שמו הגדול.

*

עונשו של חוטא

יש 'מציאות' כזו, שנקראת - 'חכמה'.

(עי' בכ"ז בירושלמי מכות פ"ב ה"ו. וע"ע מדרה"ג ויקרא פ"ד פכ"ז ד"ה א"ר ברכיה).
ול'חכמה' הזו, יש כנראה - זמני קבלת קהל'.
ומישהו, מה'קהל', כשהגיע תורו - שאל אותה:
- 'החוטא - מהו עונשו?'
יהודי - חטא. עשה משהו 'נגד' רצונו יתברך. אז מה התגובה הראויה לחטא. כיצד יש
להעניש אותו.
וה'חכמה', השיבה:
- 'חטאים - תרדף רעה'.
החוטא, מנסה - 'לברוח'. אולי גם לברוח מה'דעת' שהובילה אותו לחטא. סוג של
'תשובה'. עדין - ה'רעה', רודפת אחריו. והיא גם משיגה אותו.
משמע - אין גבול לעונש. הרעה רודפת, ורודפת, ורודפת. זהו. נגמרו לו ה'חיים'.
ולא רק שאין 'חיים', אלא ה'מוות' - 'רודף'. זהו מוות 'מתמשך'. חוזר על עצמו שוב ושוב.
- כמה נורא.
השואל הנכבד, רצה תשובה אחרת. כמובן. כל אחד היה רוצה.
אז ב'חדר' הסמוך שבאותו 'בית הוראה', ישבה לה - ה'נבואה'. והוא - המתין שוב.
בסבלנות ראויה לשמה. וגם שאל שוב.
ל'נבואה', היתה תשובה קצת - שונה.
- 'הנפש החוטאת - היא תמות'.
יש 'נפש' חוטאת. חלק מה'אדם'. ואותה 'נפש', עליה - 'למות'. שוב - אין 'חיים' יותר.
אבל זה טיפה יותר 'מרגיע'. מוות - פעם אחת. זהו.
- אבל גם זה לא הספיק לו. הוא רצה לחיות. גם אתה ואני רוצים.
אז הוא הלך ל'מקור'.
- קודשא בריך הוא.
והוא יתברך, ענה לו כך:
- 'יעשה תשובה - ויתכפר לו'.
מה שה'חכמה' לא ידעה; וה'נבואה' לא גילתה - התחדש עתה. יש - 'תשובה'.
ואפשר 'לשוב', והאדם מיד - 'מתכפר'.
וזה כזה 'חידוש' - שהקב"ה עצמו היה צריך 'לחדש' אותו.
ולכאורה - מדוע.

בנין המלכות

אם אתה 'שופט' בשר ודם, אז אני מביין. אתה לא באמת יודע אם החוטא חזר לגמרי, או שהוא רק 'משחק אותה'.

ואם אתה אדם 'רגיל', שמישהו חטא לך - אז אם הוא 'שרף' לך את ה'פיוז' לגמרי, אז באמת 'חטאים תרדוף רעה'. אין לו סיכוי.

- אבל ברור לנו, שאלו רק - ה'מידות' שלנו. ה'אדם השלם' - אינו נוטר טינה. הוא מיד - סולח. וגם 'מוחק' את הכל. לגמרי.

ואם זה מלך מלכי המלכים, הבוחן ליבות, ויודע נפש כל חי - אז למה להעניש. הלא החוטא - כבר ממש לא 'שם'. הוא התחרט לגמרי. למה להזכיר לו את מה שעשה. למה לא לסלוח לו.

*

ה'יהלום' - שנמסר לנו

נשוב - ל'מקורות'.

- מתן תורה.

באותו 'מעמד' נשגב, קיבלנו - את ה'הוראות'. אלו שמי ש'עובר' עליהן - נקרא 'חוטא'.

אז מה באמת היה שם.

ה', נתן לנו - 'תורה'.

וחז"ל מלמדים אותנו, שה' היה אמור להיות - 'עצוב'. הוא נותן את התורה, זו שהיתה כלי חמדתו כה הרבה שנים; הוא 'מוסר' אותה - לנו (עי' ברכות ה.). ובאופן 'טבעי' - 'מוכר עצב'.

ולכאורה - מה הבעיה. שימשיך ללמוד תורה. מי מפריע לו.

התשובה היא - שהוא 'מסר' אותה. זהו. היא אצלנו. לא 'אצלו'.

'אמר ר' סימון. כתיב (תהילים מ, ו) רבות עשית אתה ה' אלקי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. לשעבר רבות עשית, מיכן והילך - נפלאותיך ומחשבותיך אלינו' (ירושלמי ר"ה פ"א דה"ג).

לשעבר - רבות עשית. אתה היית עושה הכל.

מכאן ואילך, הכל - בידים שלנו.

וחז"ל ממשיכים (שם):

א"ר לוי, למלך - שהיה לו אירלוגין; כיון שעמד בנו - מסרה לו.

אמר רבי יוסה בר חנינה, למלך - שהיה לו שומרה; כיון שעמד בנו - מסרה לו.

אמר רבי אחא, למלך - שהיה לו טבעת; כיון שעמד בנו - מסרה לו.

אמר רבי חייה בר בא, לנגר - שהיו לו כלי נגרות; כיון שעמד בנו - מסרה לו.

אמר ר' יצחק, למלך - שהיו לו אוצרות; כיון שעמד בנו - מסרם לו.
ורבנן אמרי, לרופא - שהיה לו נרתיק של רפואות; כיון שעמד בנו - מסרה לו.
- ה' מסר לנו - הכל!
וכל אלו, זה דבר אחד:
- המלכות שלו.
אותה, הוא מסר - לנו.
היא ה'יהלום' שלו. כביכול - ה'אשה', של קודשא בריך היא.
והיא, אצלנו. 'נמסרה' לנו.
המצוות שלנו, 'מחזיקות' אותה. התורה שאנחנו לומדים ומקיימים - זה עבודה.
- רק עבודה!

*

הניפוץ הגדול

עתה, ננסה להבין מהו 'חטא'.
- ננסה להבין. לא באמת נצליח.
כי החטא, נוטל את ה'יהלום הזה - ו'מנפץ' אותו. לרסיסים קטנטנים.
- את היהלום של ה' יתברך! את אותה המציאות העליונה - שהוא יתברך 'מסר' לנו!!
וכשהיהלום מתנפץ, אז הוא לגמרי - מנופץ. אין מה לעשות.
- באמת אין מה לעשות. הלא הוא - בידיים שלנו. במציאות שלנו. וכאן, כשיהלום 'גשמי'
מתנפץ - אין לזה 'פיתרון'. זו מציאות חדשה. מציאות - בלי 'יהלום'.
אז - חטאים תרדף רעה!
הלא הם אלו ש'הזמינו' את הרעה הזו. ה' לא 'נמצא' איתם; שכינתו - לא כאן. הם פגמו
את ה'גילוי' שלה כאן.
ולכל הפחות - 'הנפש החוטאת היא תמות'. הלא היא נטלה את ה'חיים', מעצמה.
מהמציאות שלה. אין לה מהיכן 'להתחיל' מחדש. הכל שבור, מנותץ.
גם הנפש שלנו עצמה. ה'מקבילה' אצלנו - לאותו 'יהלום' אלוקי.
הלא - 'מבשרי אחזה אלוק'. מה שיש אצלנו - יש שם. למעלה. ואם לנו יש 'נפש', החלק
ה'תחתון' של ה'נשמה' שלנו - יש גם שם אותו הדבר. ושם, זה נקרא - מלכות. שכינה.
ה'יהלום' המדובר.
והן לא רק 'מקבילות'.
- הן - 'קשורות' זו לזו.
מה שקורה לזו - קורה גם לזו. כשהנפש ה'עליונה' נפגמת - כך גם הנפש שלנו.

בנין המלכות

אז אותה 'מלכות', שנזכרה לעיל - נפגמת. נהרסת.

- וזה - אינו מלך!!

שהוא יהיה 'מלך' - זה תלוי בנו. 'נמסר' לנו. זה לא בידיו!!

אז החטא, הוא באמת נורא. אין אפשרות לתאר.

כעת, אפילו ה'רעה' וה'תמות' - נראים 'קטנים' מידי.

- כנגד ההרס, כנגד החורבן הנורא.

עלינו להבין. להפנים. לשנן לעצמנו.

ה'יהלום' הזה - הוא מציאות גמורה. כמו הכסא שאתה יושב עליו, כמו השולחן שמולך.

כמו הריצפה שאתה דורך עליה בביטחה, בלי חשש שמא היא 'תיעלם' פתאום.

וכשנוכל באמת 'לראות' אותו כמציאות, אז נבין כמה זה נורא - כשהוא 'מתנפץ'. כמה

זה - חסר כל תקווה.

- כמה אין תקנה, למה שפעם היה 'יהלום' - והיום נותר ממנו בקושי כמה גרגרי 'אבק'.

עכשיו הכל ברור. למה אנחנו לא 'כמו פעם'. למה שנהיה.

*

ה'בינה'

ואז - שואלים את קודשא בריך הוא.

כאן, הכונה - ל'בינה' העליונה. היא ה'משפיע' של כל המציאות.

ומהיכן היא 'שואבת'?

- מה'אין סוף'.

וכשמהו 'מתנפץ', ו'כאן' אין כל אפשרות 'לתקן' אותו - אז יש 'תשובה'. זו 'בינה', והיא

'בונה' את הכל - מהתחלה.

הבינה, 'מגלה' את האין סוף. ושם באמת - זה 'אין סוף'. אין גבול. אין משהו שהוא 'לא

אפשרי'.

וכך הגענו - לראש השנה.

- המלכנו את ה'. זעקנו. תקענו בשופר. הרענו. אתה המלך. לא אחר.

ואז ה'בינה' - החלה לפעול.

אנחנו כעת ב'עשרת ימי תשובה'. היינו - עשרת ימי ה'בינה'. עשר ה'דרגות', בהם אנחנו

'צועדים' - עד שנגיע ל'שיא': יום הכיפורים.

כך המלכות הולכת ו'נבנית' מחדש.

- וגם ה'נפש' שלנו - זו ש'נהרסה' ביחד עם מקבילתה העליונה - נתקנת מחדש. נבנית

מחדש.

בנין המלכות

בראש השנה, החלק ה'עליון' שבנו - קיבל את המלך.

עתה, צריך 'לבנות' הלאה. יותר 'למטה'. הבעיה, שב'נפש והרוח' שלנו, ישנן - אי אלו - 'אי הסכמות'.

כל אחד יודע. יש 'חלקים' בי - שלא הכי רוצים שה' ימלוך עלי. הם נמצאים, חיים ו'בועטים', אי שם. ב'פנים' שלי. הם 'קופצים' מידי פעם, במקרה הטוב. הם 'שולטים' לגמרי - במקרה הפחות טוב.

ואפשר לנו - 'להכניס' לשם את מלכות ה'.

- אפשר!

בעצם, אי אפשר. הרי ניסיתי כל כך. הכל 'שבור' שם.

- נכון. אמת.

אבל יש מישהו, שיכול לבנות הכל - מ'אפס'.

- ה'בינה'.

אשריכם ישראל. 'מי' - מטהר אתכם. 'מי' - זו הבינה. [מ', וי', חמישים שערי הבינה.].

*

הבינה הפרטית שלנו

ובתנאי אחד ויחיד:

שגם ה'בינה' הפרטית שלנו - 'תבנה' כאן משהו.

- ש'נתבונן'.

זה לא רק 'דין' של 'להגיד' בתפילה 'מלך'. ולחזור אם לא אומרים.

צריך - לדעת. להבין. להפנים.

מה זה 'תורה'. מה 'נמסר' לנו. במה 'פגמנו'. מה מהותו של אותו 'פגם'.

מה זו - 'מלכות ה'.

מה ה'מלכות' הזו, צריכה. למה היא זקוקה - כדי להתקיים.

[למשל - האחדות. שיהיה 'עם' שלם. מאוחד. האמת, שמספיק - 'כנישתא חדא' אחת,

מאוחדת - למען מלכותו יתברך. זה כבר נקרא 'עם'.]

וגם להבין - מי הוא זה ה'מולך' כאן.

הלא אנחנו מבארים - חזור ובאר - שיש 'מלכות'. 'יהלום'. ה'נוקבא' העליונה. וכל זה

נכון, ומהותי, ועיקרי.

- אבל מי הוא ה'מלך'. מי הוא זה ש'מתגלה' במלכותו, כמלך.

כמו במלכות בשר ודם. יש את ה'איש', ויש את ה'מלכות' שלו. ה'איש', 'מופיע' - כמלך.

- אז מי כאן ה'איש'.

והתשובה היא - שמו הגדול יתברך.

ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת'. שם - 'הוי"ה'.

ושם 'הוי"ה', זו מציאות - שיש ללמוד אותה היטב.

ה'מאציל העליון', ה'אין סוף', רצה להתגלות - בשמו. זו אותה מציאות ממש, שמתגלית - בשם הוי"ה. 'התפשטות רצונו'.

שוב, עלינו ללמוד את הדברים היטב. המשפט הקצר הנ"ל אינו ממצה ולו טיפה מן ה'ים' (עי' בשערי הלשם, ח"א, סי' ב, פ"א).

המציאות הזו, החלה 'להתגלות' - אצל אדם הראשון. לא כשהוא 'נברא' בתחילה, אלא בשלב השני - כש'ויפח באפיו נשמת חיים'. כשהוא קיבל - 'חיים' עליונים. בפעם הראשונה שנכתב 'שם מלא' - 'הוי"ה אלוקים'.

אדם הראשון - חטא. ואז, ה'חיים' האלו - ניטלו ממנו.

אנחנו, עם ישראל, כולנו - 'אדם אתם'. אדם הראשון. מתקנים את חטאו.

מחזירים את ה'נשמת חיים' הזו - למקומה. לתבניתה המקורית.

זהו ה'מלך'.

ה'מלכות' - נמצאת בנו. אצלנו. 'נמסרה' לנו. המלך, בא 'לשכון' במלכותו. להיות איתנו ממש. בקרבנו. להתגלות - בנו.

וכך אפשר לחזור לאותה מציאות נפלאה, בה מלכות שמים היא ב'גילוי'. כל מה שתואר בתחילת הדברים, ועוד הרבה יותר ממה שתואר. אין בנו יכולת להבין, וודאי שלא לתאר.

ושוב - זהו 'אינטרס' שלו יתברך! הוא רוצה - להתגלות כמלך.

וכל זה מתרחש עכשיו. ברגעים אלו ממש.

- עד כמה, שה'בינה' שלנו - 'בונה'. עד כמה, שאנחנו באמת 'מבינים' את הענין.

ואפשר - שהכל יתרחש כאן ועכשיו. שהמלכות תתגלה - באמת. עד ה'גילוי' הסופי. עד שנראה ב'תפארת עוזך'. עד - ה'לתקן עולם במלכות ש-די'.

זה אפשרי. אם נרצה. אם נעשה למענה.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר - 'מאור המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה

איך נקבל את הארת י"ג מדות של רחמים

בוקר אחד בעת אשר ר' גדליה גבריאלי גוטהארץ יושב ולומד יחד עם החברותא שלו, לפתע מצלצל הפלאפון, והנה הוא רואה על הצג את המספר של אמו, 'מה קרה' הרהר לעצמו 'הרי אמי יודעת שאני עתה יושב ולומד, מסתמא זה דבר חשוב שאינו סובל דיחוי'. 'הלו, אמא מה נשמע' ענה ר' גדליה גבריאלי לטלפון. 'אל תשאל מה קרה' ענתה לו אמו, 'אבא נפל בחזרתו מבית הכנסת ועתה הוא מובל לבית החולים, תבוא מיד'. ר' גדליה גבריאלי התנצל בפני החברותא על כך שהוא נצרך ללכת באמצע הסדר, ומיד לקח מונית ונסע עימה לבית החולים.

בפתח בית החולים קיבלה אמו את פניו בפנים דאוגות, אך מיד שראתה את בנה מיד נראתה ההקלה על פניה, ר' גדליה גבריאלי מיד ניגש למי שהיה צריך לגשת, ואכן התברר שאין זה מקרה כל כך נורא, ותוך כמה ימים אביו ישתחרר בבית החולים.

אך בינתיים, ליבו הטוב של הרב גוטהארץ לא נתן לישוב בטל בבית החולים, ועל כן הסתובב במחלקות השונות אולי יש אי מי הדורש עזרה והוא יוכל לעזור לו. במסגרת אחד הסיבובים, והנה הוא רואה ליד מחלקת טיפול נמרץ התקהלות רבה, מיודעינו חשב בליבו 'מסתמא יש שם אנשים שדרוש להם עזרה, אגש לראות מה אוכל לעזור'. הוא התקרב למקום, כשתוך כדי מתברר לו פרטי המקרה, היתה תאונה קשה שבה נפגעו קשה בעל ואשה, ותינוק שהיה עימם ברכב לא ניזוק כמעט, והנה עתה אין מי שיחזיק את התינוק. ר' גדליה גבריאלי לא הסס, תיכף הוא התקשר לאשתו להתייעץ עמה, ומיד הציע את עצמו לקחת את התינוק בינתיים.

'בינתיים' זה נמשך ונמשך, שלאחר תקופה קצרה הסתלקו הוריו של התינוק לבית עולמם, ועתה דובר על הסדר של קבע, משפחת גוטהארץ הסכימה לאמץ את התינוק באופן קבוע. ר' גדליה גבריאלי וזוגתו החליטו שבכדי שהילד יגדל בריא בנפשו על כן לא יגלו לו את דבר אימוצו ועל כך שהוא אינו בנם האמתי, לצורך כך אף הוחלט שהם יעתיקו את דירתם לעיר אחרת, שם לא ידעו על כל הסיפור הנ"ל, וכך לא יתפרסם דבר אימוצו.

לאחר בירורים והתייעצויות רבות הוחלט במשפחת גוטהארץ לעבור אל אחד הערים הצעירות שלא מכבר נגמרה בנייתם, וכך יוכלו גם קצת לסייע בפרנסתם על ידי הפער המחירים שבין הערים הצעירות לבין אחרותיהן הבוגרות. ואכן הם משפחת גוטהארץ התאקלמה יפה בעיר החדשה, כשאף מוקנית לה מעמד כל שהוא בזכות זאת שהיא מן המשפחות המבוגרות באיזור. ר' גדליה גבריאלי עד מהרה התחבב על בני הקהילה, טוב

ליבו יחד עם ידיעותיו התורניות הרבות הקנו לו מעמד של כבוד, ואברכי הקהילה אהבו לגשת אליו לדבר עימו בעבודת ה', ואף בשאר מילי דעלמא היו רבים מהם מתייעצים.

הילד בינתיים גדל, כולם הכירו אותו בשם דני גוטהארץ, וכללו אותו בין שאר ילדי משפחת גוטהארץ, ולא ידעו שהוא אינו בנו המקורי של ר' גדליה גבריאל. דני למד בחיידר המקומי, כשהוא מרווה את אביו רוב נחת, וכך גם כשעלה לישיבה קטנה המצוינת שהתקבל תודות לשמו הטוב של 'אביו, גם בה לא איכזב את אביו, ועלה והתעלה במעלות התורה והיראה.

עברו שנים, ורב הקהילה הישיש אשר היה אהוב על כל בני הקהילה הסתלק לבית עולמו, וחפשו בקהילה רב אשר ראוי למלאות את מקומו. מיד היו כאלו שהציעו לקחת את ר' גדליה גמליאל לרב הקהילה, שהינו בר אוריין משכמו ומעלה, תלמיד חכם מרבים, ועל כל מעלותיו הרי מידותיו הטובות ידועות היו לכל, ועל כן אין נאה ממנו להנהיג את הקהילה. הצעה זו נתקבלה יפה על רבים מבני הקהילה, והיה נראה שאכן כך יהיה, מיודענו הרב ר' גדליה גבריאל גוטהארץ יוכתר בתור רב הקהילה.

אך היו מי מבני הקהילה שהיה עיניהם צרה בהצלחתו של הרב גדליה גבריאל, ועל כן ניסו בכל דרך לסכל את הכתרתו לרב הקהילה. המה ניסו להכתים את שמו ברבים, התחילו לרנן עליו שבביתו פנימה הוא מתנהג במידות מושחתות, ורק כשהוא יוצא החוצה הוא מראה פנים שוחקות, ועוד עלילות מעלילות שונות. הרב גדליה שמע את כל אלו הרכילויות ולא התייחס אליהם, והנה התברר לו שחלק מאלו שגרמו להכפשת שמו הטוב - הינו לא אחר מ'בנו' דני, הוא היה זה שהפיץ אי אלו רכילויות שהוא כביכול עושה בבית מבלי רואה. הרב גוטהארץ המשיך לו להתייחס, על שאם היה אומר איזו מילה על כך שדני אינו בנו, הרי היתה הקערה נהפכת על פיה, שר' גדליה גבריאל במידותיו הטובות מגדלו ודני משיב לו טובה תחת רעה, אך כיון שידע שפרסום זה יכול להזיק ל'בנו' דני, על כן החריש על אף כל הביזיונות.

באחד הימים נסע דני גוטהארץ באוטובוס, בנסיעה התיישב לידו יהודי, וכדרכם של יהודים התעניין בשמו ובמשפחתו, והנה מתברר שהיהודי היה שכנו לשעבר של 'אביו'. תוך כדי שהם משוחחים על כך אומר לו היהודי 'מה שלום הבן שהוא אימץ', דני התפלא מאוד 'אף לא שמעתי שאבי אימץ בן' ענה לאותו יהודי, דני שהיה לו ראש טוב וקליטה מהירה לא לקח לו זמן רב לקלוט אל כל הסיפור.

עתה לא ידע דני היכן לקבור את עצמו מרוב בושה, הרי אני הפצתי כל הזמן שמועות על כך שמידותיו של הרב גדליה גבריאל אינם מתוקנות, ועתה מתברר שעל אף שכה פשעתי נגדו לא פירסם את דבר אימוצי על ידו. מיד בהגיעו אל ביתו מיהר לפרסם את דבר הסיפור בקהילה, את כל הקורות עימו, ואת טוב ליבו ומידותיו של הרב גדליה גבריאל 'אביו'. הסיפור היכה הדים, וכולם הודו פה אחד שאין ראוי לכהן כרב הקהילה יותר מהרב הגאון רבי גדליה גבריאל גוטהארץ.

*

נמצאים אנו בחודש הרחמים והסליחות, אשר באלו הארבעים הימים - מראש חודש אלול עד יום הכיפורים התפלל משה רבינו לפני הקב"ה שימחל לכלל ישראל על חטא העגל, ודרשו על כך חז"ל [הובא ברש"י שמות לג, יא] שכל הימים האלו היו ברצון, היינו שכבר מתחילת הימים האלו כבר התחילה ההתרצות בשמחה ובלב שלם של הקב"ה לכלל ישראל ביום הכיפורים, והכח של רחמים שנשפע אז - מתגלים בכל שנה ושנה בחודש אלול.

והנה הקדמונים דרשו על חודש אלול - שהוא ראשי תיבות 'אני לדודי ודודי לי', שמורה על הקירבה העצומה שלנו לריבונו של העולם שמתגלה בחודש אלול. וכתב על כך רבינו 'הרב בעל התניא' (שער אלול, סידור הרב) שהפסוק הנ"ל המובא בשיר השירים (ב,טז) הוא 'דודי לי ואני לו הרועה בשושנים', והובא על כך בזה"ק (בהקדמה) שכמו השושנה שיש לה שלושה עשר עלים, כמו כן ישראל מסובבים עם שלושה עשר מידות של רחמים, היינו שהתגלות של הרחמים והקירבה של הרבש"ע של לכלל ישראל היא גם כן דרך ההתגלות של הי"ג מדות של רחמים, וכמו כן בחודש אלול שישנה התגלות מידת הרחמים ישנה גם כן התגלות מיוחדת של שלוש עשרה מידות של רחמים.

בשלושה עשר מידות של רחמים ישנה שני בחינות: ישנם את הי"ג מידות שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה, לאחר חטא העגל כשביקש מהקב"ה שימחל לעם ישראל, גילה לו הקב"ה את סודן של הי"ג מידות של רחמים, והם אותם י"ג מידות שאנו מזכירים בסליחות ובעשרת ימי תשובה - 'ה', 'ה', 'אל', רחום, וחנון, וגו'. אמנם ישנו מדרגה יותר נעלה מזו, וזו הי"ג מידות שנתגלו למיכה (מיכה ז, יח), שאנו מזכירים אותם בתשליך - 'מי אל כמוך, נושא עון, ועובר על פשע' וגו'. ונתבאר שם בארוכה שהי"ג מידות של משה הם התגלות של רחמים על הגוף הגשמי שלא יענשו בחטא העגל, אך הי"ג מידות של מיכה הם התגלות רחמים על הנשמות של ישראל, שיושפע עליהם השפע האלוקי. ובחודש אלול שמתגלים הי"ג מידות הרי מתגלה הבחינה העליונה שלהם הי"ג מידות של מיכה.

וכתב הישמח ישראל' (פרשת שופטים) איך אנו נוכל לקבל כל שהוא מההארות הגדולות שמושפעים בימים אלו - הי"ג מידות העליונות, על ידי שנשתדל להתנהג עם חברינו גם כן באותם מידות שהקב"ה מתנהג עמנו, וכך הוא מפרש הפסוק 'דודי לי' - באותם מידות הרחמים שהקב"ה שהוא דודי מתנהג עימי, 'ואני לו' - כך אני צריך להתנהג נגד חברי, ואז 'הרועה בשושנים' יתגלו הי"ג מידות העליונות עלינו ועל כל ישראל. ועל דבר זה נכתב ספר 'תומר דבורה' שמאריך איך אנו נוכל להתנהג באותם מידות שהקב"ה מתנהג עימנו, ולכך כתב הישמח ישראל 'אשר מהראוי שילמוד כל אחד את הספר הקדוש הזה בר"ח אלול, על מנת לעשות בימים הקדושים'.

ובספר הקדוש 'תומר דבורה' מבואר את פירוש המידה הראשונה בי"ג מידות: 'מי אל כמוך'.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

ספר התורה שכתבו משה ונתנו לבני לוי, ס"ת של מלך

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַפְּהָנִים בְּנֵי לְוֵי הַנְּשָׂאִים אֶת אַרְוֹן בְּרִית ה' וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּצְו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֶּץ שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסְּפֹת. בָּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם (לא, ט-יא)

איתא במדרש רבה (וילך פ"ט, ד): "רבנן אמרי כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום מה עשה א"ר ינאי כתב י"ג תורות י"ב ל"ב שבטים ואחת הניח בארון שאם יבקש לזיף דבר שיהיו מוצאים אותה שבארון. וכ"ה במדרש תהילים מזמור צ'.

וכן כתב הרמב"ם בהקדמה לספרו משנה תורה - יד החזקה: כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט וספר אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר (דברים לא-כו) "לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו" וגו'.

והנה בבבא בתרא דף י"ד ע"ב על הגמ' בסוגיה העוסקת בספר תורה זה וכינתה אותו הגמ' בשם 'ספר-עזרה' מבאר רש"י: ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביה"כ. ע"כ. ותמהו התוס' שם איך היה אפשר להוציאו מבית קדשי הקדשים.

הרמב"ם כתב (בפ"ז ה"ב מס"ת ופ"ג ממלכים ה"א) דס"ת של מלך מגיחים אותו מספר עזרה עפ"י בי"ד הגדול. ומקורו מירושלמי (פ"ב מסנהדרין ה"ו) וספרי (שופטים פיס' ק"ס) מקרא (שופטים י"ז י"ח) וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מְלִפְנֵי הַפְּהָנִים הַלְוִיִּם.

בסנהדרין דף כ"א ע"ב כ"ב ע"א וכן ראה בזבחים דף ס"ב ע"א ישנה מחלוקת באיזה כתב ניתנה תורה בתחילה אם בכתב עברי או בכתב אשורי.

מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל שספר תורה שקורא בו המלך ב'הקהל' הוא הספר תורה שלו שהוא כמו הספר תורה שנתן משה רבינו לבני לוי. דהס"ת שכתב משה לבני לוי הוא היה כתוב אשורית לכ"ע"י, ובו היו נקודות וטעמים בלשון הקודש וכל המסורה הכתיב והקרייט. וממנו היו מגיחין ס"ת של מלך, שגם הוא היה כתוב עם נקודות וטעמים. עד שנבנה ביהמ"ק והוכנס עם הארון לקדש הקדשים, ומעתה לא יכלו להביאו והיו מגיחין

^{י"ח} ע"ע בספרי דברי רב לספרי שופטים פיס' ק"ס ובחסדי דוד תוספתא סנהדרין פ"ד ה"ה וביד דוד סנהדרין דף כ"א ע"ב.

^{י"ט} כיון שהוא ניתן לשבט לוי שהם היו משוררים וקי"ל דעיקר שירה בפה. וטעמי תורה שהם הפילפולא של תורה זה הוא וגדר שירה (כדפי' רבינו במקומות הרבה).

הס"ת של מלך מן המלך הקודם, והיא היתה נגזרת בבי"ד (כמבואר בתוספתא סנהדרין פ"ד).

ספר תורה גנוז

ומכיון שדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבם (גיטין דף ס' ע"ב) על כן היתה הס"ת של משה גנוזה בארון, ושל מלך בבית גנזיו כגדר מגילת סתרים המותרת ראה רש"י שבת (דף ו' ע"ב).

הקריאה ב'הקהל' וביום הכפורים

ובהקהל היו מוציאים אותה לקרא בה המלך, וכמבואר בספרי שופטים (פיס' ק"ס) שהיו כותבין אותה כדי שיקרא בה בהקהל^{כא}. והטעם הוא שיש בזה גדר של קבלת התורה וכמבואר ברמב"ם (חגיגה פ"ג ה"ו) ז"ל: "וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיוודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה. שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הקל". ולכן קורא בס"ת הנכתב כך.

וגם ביום הכפורים היה הכהן גדול קורא בספר תורה זה, כדאיתא ביומא דף ס"ח ע"ב.

מציאת ספר התורה בימי יאשיהו וחזרת אותיות מנצפ"ך

ומבאר רבינו דבר נפלא מאוד. דהנה במגילה דף ג' ע"א איתא דמנצפ"ך - אותיות סופיות, שכחום וחזרו הנביאים ויסדום. ומבאר רבינו כך, דהנה בספרי התורה של י"ב השבטים לכמה שיטות נכתבו בכתב עברי לא היו אותיות סופיות דמנצפ"ך. וספרי התורה של המלכים לא היו בשנות אחז ואמון כדאיתא בסנהדרין דף ק"ג ע"ב דאחו חתם את ספר התורה מנשה קדר את האזכרות ואמון שרף את ספר התורה^{כב}. וגם קריאת הקהל לא היתה בשנים אלו דכיון שגלו שבט ראובן גד וחצי מנשה בטלו שמיטין ויובלות כדאיתא בערכין דף ל"ג ע"א. ובימי יאשיהו הלך ירמיה להחזיר עשרת השבטים (ערכין שם ומגילה דף י"ד ע"ב) ויאשיהו מלך עליהם. ואז חזרו שמיטין ויובלות ונצרך ס"ת של מלך להקהל^{כג}, וחפשו הספרי תורה של המלכים הראשונים שהיו גנוזים^{כד}, ומצאו הס"ת שהיה של מלכים

^כ אך צ"ע מד' הרמב"ם ז"ל פ"ז דס"ת ה"ב: זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גנזיו. וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד. ובהל' מלכים פ"ג ה"א: אחד מניחו בבית גנזיו שהוא מצווה בו ככל אחד מישראל.

^{כא} שם כתוב כן בשיטת אחרים שהיה כותב רק משנה תורה, וכנראה רבינו מבאר שגם החולקים אין חולקים בזה שמיועד עבור הקריאה ד'הקהל'. וברינת יצחק (מלכים ב כב ח) ראיתי שהביא ממאירי סנהדרין דף כ"א שסבר דליכא פלוגתא בספרי ולכו"ע כתב רק משנה תורה. ומפסיקתא זוטרתני שסבר דפליגי.

^{כב} וצ"ע מש"כ רש"י (ועוד מפרשים) שאחו שרף הס"ת, ואולי גרסו כן בגמ'.

^{כג} קצת נראה מדברי רבינו שהמדובר (להלן שם פרק כ"ג) ששלח יאשיהו לאסוף את כל ישראל למקטון ועד גדול וקרא באזניהם את כל דברי ספר הברית הנמצא בבית ה', היינו מעמד הקהל. ועיין כן ביראים רס"ו ובסמ"ג עשה ר"ל.

^{כד} ראה גם באברבנאל ובמצודת דוד שגם למדו שחיפשוהו.

הראשונים^{כה}. וכיון שהיתה כתובה אשורית לא הבינו. אולם אחר כך בימי עזרא שתירגמו את התורה, לא בדרך ביאור ודרשות שזה תרגום אונקלוס שלנו דהוה בגדר תורה שבע"פ (עיין קידושין דף מ"ט ע"א ורש"י ותוס'), אלא תיבה על תיבה, [ואז כתיב (נחמיה ח-יח) ויקראו בספר תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ודרשינן בגמ' (מגילה דף ג' ע"א) ויקראו בספר תורת האלקים זה מקרא, מפורש זה תרגום, ושום שכל אלו הפסוקין, ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים, ואמרי לה אלו המסורת. ואמרינן ע"ז בגמ' דמתחילה שכחום וחזרו ויסדום].

שריפת אפוסטמוס את התורה

[ולא רחוק לבאר עפ"י דברי רבינו הא דתענית דף כ"ו ע"ב דבשבעה עשר בתמוז שרף אפוסטמוס את התורה. ורבים דרשו איזה תורה שרף. ובתפא"י כתב ששרף ס"ת שכתב עזרא שהיה בעזרה שממנו היו מגיחים את שאר הס"ת. ובס' דברי ירמיה פ"ה מהל' תענית כתב שאפשר ששרף ספר תורה שכתב משה רבינו (ועפ"י הנ"ל - בהערה מהאברבנאל והמצודות על ס"ת שמצאו בימי יאשיהו) והעיר בס' שערי נחמה דקשה לומר ששרף את ס"ת שכתב משה דהלא בסוטה דף ט'. איתא דלא שלטו שונאים במעש"י של משה. ולהנ"ל י"ל שאפוסטמוס שרף את ספר התורה של מלך שהיו בו כל המסורה בגדר תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וכבר אמון ג"כ שרפוי"ן]. [מקורות: צ"פ תרומות עמו' 122 ומהדו"ת עמו' 119, ועה"ת פ' וילך, ועל ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו, שו"ת צ"פ החדשות ח"ב מכתבים מכת' ב'. וראה גם בקונטרס צפנת פענח המבואר מהגרי"י הכט בביאור עם תוספות נפלאים]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

^{כה} ובדברי הימים (ב לד יד) כתיב: ובהוציאם את הכסף המוכב בית ה' מצא חלקיהו הכהן את ספר תורת ה' ביד משה: וראה באברבנאל (מלכים שם) ובמצודת דוד שכתבו שמצאו ס"ת שכתב משה רבינו בעצמו, ע"כ כתוב ביד משה. אולם אם מדובר על ס"ת שהיה עם הארון לכאורה היו צריכים להשאירו שם עם הארון. ולדברי רבינו נחא יותר, שמצאו ס"ת שהיה דוגמת הס"ת שכתב משה, שהיה מוגה ממנו, והיו בו הנקודות והטעמים והכתיב והקרי.
^{כו} דלרבינו הסובר דמדובר בס"ת של מלך, מיושב ביותר שהספר תורה המיוחד גם אמון שרף כזה ס"ת וגם הנמצא בימי יאשיהו וגם הנשרף בידי אפוסטמוס. משא"כ אם נפרש שס"ת המיוחד ששרף אמון היה שכתב משה רבינו כבר א"א לומר שזהו גם הנמצא בימי יאשיהו דכבר נשרף. (אלא אם אמר שמדובר על ס"ת שכתב לשבטים שהיו כמה ס"ת כאלו).

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

ותשובה ותפלה וצדקה - מעבירין רוע הגזירה

שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ד' אֶלְקִיךָ, פִּי כְּשֵׁלֶתָ - בְּעוֹנֶךָ. ההכרה כמה החטא גרוע, שכל הכשלון הוא מפאת העוון.

והנה בשנה האחרונה כל כך כשלנו, אם בסילוקן של צדיקים גדולי הדור, אם בפיגועים מחרידים לב ונפש, וכן בכל מיני אסונות משונים וקשים, ועוד צרות הכלל והפרט, אבל חסרה לנו ההכרה מהו הגורם והשורש אל הכשלון. והנביא הושע צווח ואומר: פִּי כְּשֵׁלֶתָ - בְּעוֹנֶךָ.

וכמו כן אנו אומרים בסליחות מידי יום ביומו, הרשענו ופשענו - לכן לא נושענו...
וזהו התפקיד שלנו בשבת שובה, להכיר כי כשלת - בעונך.

וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא - הלא על כי אין אלקי בקרבי - מצאוני הרעות האלה.

ומהי העצה?

דְּרָשׁוּ ד' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב. - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. (יבמות מ"ט ע"ב). - יַעֲזוֹב רָשָׁע דְרָכּוֹ וְאִישׁ אֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל ד' וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל אֶלְקֵינוּ פִּי יִרְפָּה לְסִלּוּחַ.

והנה צריך להבין מה הפירוש לעזוב הדרך, ויתכן שהכוונה לעזוב המעשים הרעים, - וכך כנראה מפרש בעל המשך חכמה בפרשת אחרי מות, עי' שם. - אמנם, מדוע הכתוב מכנה זאת דרך, ולא מעשים.

ויתכן לפרש כך, שקודם כל יש לשנות המעשים שהאדם מורגל לעשותם, ושלא ימשיך את החזקה. והיינו, שיש ואדם כל כך מורגל לעשות דברים שעדיף היה שלא יעשו, אולם זה הפך אצלו להרגל שקשה מאד לשנותו, ועל זה אמר הנביא ישעיהו בדבר ד', יעזוב רשע דרכו, כלומר ישתדל שזאת לא תהיה דרכו, ואז יזכה שהשם ירחמיהו.

והנה זו גם כן עצה טובה לתשובה, כי פעמים רבות אדם נמנע מלעזוב דרכיו, כי הוא חושב לעצמו, וכי אוכל להבטיח שלא אשוב לעולם, לעשות כך וכך, הלא זה כבר חלק ממני ומהנהגתי, אמנם אם מחליט שלכל הפחות בעשרת ימי תשובה יעזוב דרכו, אזי אין היצר כל כך מתנגד לזה, כי זהו שינוי זמני, ומכיון שהפקיע עצמו מחזקת היצר, שוב יש לו סיכוי להפוך עצמו לבן חורין, וגם אם לפעמים ירגיש מלחמה, יש לו תקוה לנצח במלחמה... וזהו יעזוב רשע דרכו.

וברבינו יונה, בתחילת שערי תשובה כתב לאמר: והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר (דברים ל, ב): "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום וּבְנִיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". ואומר בגוף הענין (דברים ל, ו): "ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך" - להשיג אהבתו.

ומבואר בדבריו שכאשר האדם הוא בגדר "שב" הוא זוכה לסייעתא דשמיא, שהיא מחוץ ליד טבעו. אמנם יש לדעת מתי זוכה האדם להיות בגדר "שב".

והנה לפי המבואר והנשמע מדברי רבינו יונה, דבקרא ד"ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך", נאמר כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת וכו', אם כן משמע שהוא בדרגות שמחוץ ליכולת האדם, לפי זה אין מובן מדוע נצטוינו בפרשת עקב, דברים י' ט"ז, וּמִלַּתְּם אֶת עַרְלַת לְבַבְכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד, וכיצד ניתן ציווי על דבר שהוא מעבר להשגת יד טבע האדם. וכבר שמעתי שהתעורר בזה מרן בעל הפחד יצחק זצ"ל, וביאר על פי דרכו.

ויתכן אולי שהם שני ענינים, חדא מילת הלב, ואידך מילת ערלת הלב. ומילת הלב, היא במה שמחוץ לטבע, להשיג מעלת אהבת השם, ולהתעלות ולהתרום במעלות נשגבות, אמנם מילת ערלת הלב, הוא ענין שונה, והוא להסיר המדות הרעות שהאדם עצמו מודה ומבין שהן רעות, וזה ביכולת האדם, ולכן חייבה התורה בהם. והוא דבר הלמד מענינו, דבקרא דומל ד' אלקיך את לבבך, כתיב אחר כך, לאהבה את ד' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה, שהן מעלות עליונות מאד, אמנם בפסוק דפרשת עקב, ומלתם את ערלת לבבכם, סיפא דהך קרא הוא, וערפכם לא תקשו עוד.

ועי' אבן עזרא על הפסוק, ומלתם את ערלת לבבכם, "להתרחק מהתאוות העבות והכבדות כערלה, גם יתכן להיות פיורשו לטהר הלב עד שיבין האמת". ומשמע בשני הפירושים, שבעל האבן עזרא דקדק דערלה הוא ענין חיצוני בלב, ואותו צריך למול ולהסיר. וזה לכאורה מתאים עם מה שכתבנו.

ולפי זה יתכן שגדר "שב" הוא כאשר זוכים למול ערלת הלב, ועל ידי זה זוכה למילת הלב בעצמו, שהוא למעלה מדרך הטבע.

ויש לבאר בדרך משל, שהנה אם אדם מוסר מזוזה לבדיקה, והמגיה מוצא פסול בקוצו של יו"ד וכדומה, הרי האדם שמח מאד שזוכה להחליף את המזוזה, והוא גם שמח שעלה בלבו הרעיון לתת המזוזה לבדיקה, שהרי הוא בעצמו לעולם לא היה מגלה פסול מסוג זה. אמנם אם מוסר את המזוזה לבדיקה, והמגיה פותח ומראה לו שחצי מהמזוזה מחוק לגמרי מגשמים או מחום, הרי הוא לא מוצא לעצמו מנוחה, ומרגיש עצמו אשם, שהרי מזוזה מחוקה למחצה כל אחד יכול להכיר.

וכמו כן על האדם לפחות לבדוק את הדברים הפשוטים, שלא להחזיק בבית מזוזות מחוקות למחצה, ועל דרך זה הוא בכל עניני עבודת השם, תיקון המדות ולימוד התורה, לנסות להתנהג בכל דבר כפי מה שראוי לעשות, ולפחות לא להתנהג באופן לא הגיוני לגמרי. ואולי זה נכלל במה ששנינו, ואל תהי רשע בפני עצמך, והיינו שלא לעשות דברים

שהוא עצמו מבין שאינו נכון לעשותם. ובאונקלוס על הפסוק, **וּמְלִתֶּם אֶת עַרְלַת לְבַבְכֶּם**, תרגם, **ותעדון ית טפשות ליבכון**, ויש להבין על פי מה שכתבנו, שלפחות שלא לעשות דברים שהאדם עצמו מבין את הטפשות שבהם.

ויתכן שזהו אמרם, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, ומהו למטה ומהו למעלה, ולפי מה שכתבנו יש לפרש כך, דלמטה היינו מה שבכוחו ובהבנתו, ולמעלה היינו מה שהוא למעלה מכוחו והשגתו. ודו"ק.

ומרן הגאב"ד **דפוניבז' זצוק"ל**, סיפר ששמע מפי עד ראיה ושמיעה, שמרנא ורבנא אור ישראל הגרי"ס זצוק"ל, אמר דרשת שבת שובה בבית הכנסת בקובנה, ופתח ואמר כך: **היסוד הראשון של תשובה הוא, שלא להיות טפש**, עד כאן דבריו הקדושים של גאון היראה והמוסר. ובמבט ראשון קשה להבין את דבריו, אמנם לפי מה שביארנו, הן הן הדברים, שזהו ממש תחילת הדרך לתשובה.

ומכל מקום, מילתא דמסתברא הוא, שכל משהו תשובה גוררת סיעתא מן שמיא עצומה כנגדה. ובוה יש לפרש, **שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל - עַד ד' אֶלְקִיךָ**, כלומר על ידי התשובה הוא זוכה לסייעתא דשמיא כזו, שיוכל להגיע לדרגא זו ד"עד ד' אלקיך", והבן.

גמר חתימה טובה

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפירא ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן פניני תרגום יונתן - פרשת וילך

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה | להיכן הלך?

(דברים לא, א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל:
בפסוק נסתם ולא פורש מהיכן ולהיכן הלך משה?

המפרשים (אב"ע רמב"ן, ספורנו וחזקוני) פירשו שאחר שסיים את ענייני כריתת הברית הלך משה ממקום מגוריו באהל מועד אשר במחנה לוויה למחנה ישראל, בשביל להיפרד מבני ישראל טרם לכתו, להודיעם שהוא מת ושלא יפחדו, ולחזק את לבם במינוי יהושע, ושישמחו בכריתת הברית.^{כז}

ת"י מפרש באופן אחר:

וַאֲזַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּן בַּיִת אוֹלְפָנָא, וּמִלִּיל ית פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:
[וילך משה לאהל בית התלמוד, וידבר את הדברים האלה עם כל ישראל]

מבואר בת"י שמשה הלך לבית מדרשו, בית מדרש זה אשר נטה אותו משה מחוץ לאהל מועד כנאמר (שמות לג, ז): "ומשה יקח את האהל, ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, וקרא לו אהל מועד, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה".

שם ישב משה ואמר את כל דברי הפרשה הזו ושם כתב עם יהושע את שירת האזינו, ויצא משם בשביל להשמיע לבני ישראל את שירת האזינו כנאמר בפסוק (דברים לב, מד): "וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן". ומהיכן בא? בת"י שם: "וְאֵתָא מֹשֶׁה מִן מִשְׁכַּן בַּיִת אוֹלְפָנָא". דהיינו שמשה הגיע מבית מדרשו שהיה שם עד מאורע זה, ואמר את דברי השירה הזאת באזני בני".

אולי רמז משה בהליכה זו לדברי חז"ל (שבת פג:): 'לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפילו בשעת מיתה'. שנאמר (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל' - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה".

*

^{כז} ולדעת האב"ע אף הברכות שנאמרו ב'זאת הברכה' נאמרו בזמן זה שהסתובב משה במחנה ישראל. ראה באור החיים כאן ביאור נוסף ש'וילך משה' אינה הליכה ממקום למקום, אלא היא הרגשת משה בלכת הנשמה ממנו, ארבעים יום קודם פטירתו כאמור בזה"ק (ח"א ריז:).

הן קרבו ימיך למות | מדוע אדם אמור לחיות כמנין שנות אבותיו? ומדוע דוקא יעקב דוד ומשה מינו פרנס בימיהם?

(דברים לא, יד) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד וְאַצְוֶנּוּ וְיִלְךְ מֹשֶׁה וְיִהְיֹשֻׁעַ וְיִתִּיצְבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד:

מה פירוש הלשון 'הן קרבו ימיך למות', להיכן הימים התקרבו? ומדוע לשון הקריבה מתייחס לימים ולא לאדם - 'הן קרבת למות'?

בתרגום יונתן מתבאר הדבר:

תִּלְתָּא צְדִיקָא אֲתֵאמֶרֶת קְרִיבוּתָא בְּמִיתָהוֹן מְטוּל דְּלֵא מְטוּ לְיוֹמֵי אֲבֵהֲתָהוֹן וְכָל חַד וְחַד מֵי פִרְנָסָא בְּיוֹמֵיהּ, יַעֲקֹב אֲבוּנָן וְדוּד מִלְכָּא וּמֹשֶׁה נְבִיא, דְּהִכִּין כְּתִיב וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵא קְרִיבִין יוֹמֶךָ לְמָמַת קְרִי יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְתִתְעַתְּדוּן בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וְאַפְקֵדִינִיה וְאַזְל מֹשֶׁה וְיִהְיֹשֻׁעַ וְאַתְעַתְּדוּ בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא:

[שלושה צדיקים נאמרה קריבה במיתתם מפני שלא הגיעו לימי אבותיהם, וכל אחד ואחד מינה פרנס בימיו יעקב אבינו ודוד המלך ומשה הנביא, שכן כתוב ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד]

ת"י מבאר שלשון הקריבה נאמרה אצל הצדיקים - שלא הגיעו ימיהם לימי אבותיהם, כלומר שהקריבה היא לשון התקצרות - שהימים התקצרו והגיעו אל סופם.

ולכן מתייחסת הקריבה אל הימים ולא אל האדם, כי הימים התקצרו מימי אבותיו.

ורואים כאן שאלמלא שקרבו שנותיהם למות, שנותיהם של צדיקים עתידות להיות כימי אבותיהם, ובחז"ל (הובא ברש"י בראשית כז, ב) משמע שדבר זה אינו רק אצל צדיקים אלא כל אדם אמור לחיות כשנות אבותיו, וכך ביארו את דברי יצחק אבינו כשנודרו לחלק את הברכות: "וַיֹּאמֶר הָיָה נָא זְקֻנָתִי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי".

"אמר רבי יהושע בן קרחה, אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפניו, וחמש לאחר כן".

כלומר לכל אדם יש לדאוג בהגיעו לפרק אבותיו, כיון שמנין שנות חייו עתיד להיות כמנין שנות חיי אבותיו.

ויש להתבונן הלא שנות האדם נקצבים לפי יעדו ותפקידו, ומדי שנה האדם נדון בראש השנה אם יחיה או ימות לפי מעשיו וזכויותיו ומה השייכות בין מנין שנות אבותיו למנין שנותיו?

והנה המקור לכל ענין זה הוא במשנה בעדויות (פ"ב מ"ט):

"הוא הָיָה אוֹמֵר (רבי עקיבא), הָאֵב זוֹכָה לְבֵן, בְּנוֹי, וּבְפִחָּ, וּבְעֶשֶׂר, וּבְחֶמְהָ, וּבְשָׁנִים..."

וברמב"ם שם מפרש:

”כלומר שיהיו ימי חייו קרוב מחיי אביו, לפי שכשהוא קרוב לו במזגו יהיה קרוב לו בימי חייו בלא ספק, ואלה הדברים נוהגים על הרוב, וכן רוב הדברים הטבעיים הם על הרוב, וכן על הרוב שהאדם כשהוא בעל מום הוא מורישו לבנו. וישאר הבן מיושב בעושר אביו (כשאביו עשיר). וכן כשהוא חכם הוא מלמד לבנו על הרוב.”

מבואר שמנין שנות האדם תלויים הם במזגו, ומכיון שמזג הבן דומה למזג אבותיו אשר נוצר מהם, על פי רוב יהיו גם מנין שנות חייו דומים למנין שנות חיי אבותיו.

זו היא דעת רבי עקיבא במשנה בעדויות, אולם בתוספתא (עדויות שם) נחלקו חכמים על ר"ע, ולדבריהם אין האב זוכה לבנו בחמשה דברים אלו, אלא בעודו קטן קודם שהגיע לפרקו ונתחייב במצות, אבל משהגיע לפרק ונתחייב במצוות אם הוא צדיק זוכה לעצמו, ואם לאו אין אביו זוכה לו.

כלומר שלדעת חכמים השפעת המזג על חיי האדם היא רק עד שנעשה חייב במצוות אך מעת שנתחייב במצוות, מנין שנותיו תלוי במעשיו ובצדקותו. ונמצא שלדעת חכמים אין סיבה שהאדם יחיה כמנין שנות אבותיו, אלא הכל תלוי בצדקותו.

ובדברי ת"י והמדרש רבה (הנ"ל) משמע לכאורה כדעת ר"ע שמזג האדם הבא לו מאבותיו משפיע על מנין שנותיו גם לאחר שנתחייב במצוות^{כח}.

מעשי האדם מקצרים ימיו

ועדיין צ"ב, דעת רב עקיבא, וכי חיי האדם תלויים רק במזגו והרכבתו^{כט}?

אכן יש להשלים את דברי רבי עקיבא עם דבריו במסכת יבמות (נ.) שם מפרש רבי עקיבא את הפסוק (שמות כג, כו) 'את מספר ימיך אמלא'. שאם זוכה האדם משלימין את שנותיו כפי שנקצבו לו בשעת לידתו, אך אם לא זכה, פוחתין לו משנים אלו^ל.

כלומר שודאי אין מנין שנות חיי האדם תלויים רק במזגו, ובודאי שישנה השפעה למעשיו וצדקותו, אלא שמנין השנים הראשוני שנקצב לו, הוא על פי מנין שנות אבותיו, שכך מזגו ותכונתו הטבעיים, ולמנין שנים אלו יגיע אם יזכה, אך אם ירשיע - יתקצרו לו שנותיו.

^{כח} דברים אלו הם לפירוש הרמב"ם (במשנה בעדויות שם) אולם הרע"ב (שם) שם מפרש, שהאב זוכה לבן בשנים, מכח זכותו, שאם יש לאב זכויות, זוכה לבנים נאים, בעלי כח, בעלי חכמה, עשירים, ומאריכי ימים. ולא מצד טבעו ומזגו העוברים לבנו בטבע.

ולדבריו לכאורה אף דברי חכמים יתפרשו בדרך זו, שכל זכויותיו של האדם מועילות לבנים רק עד שיגיעו לפרקם, אך משהגיעו לפרקם, כחם, חכמתם, עשירותם, אורך ימיהם, וכל ענייניהם תלויים בצדקותם.

^{כט} ראה באב"ע (שמות כג, כה) "והנה ידענו כי לכל איש זמן קצוב וזמן ידוע שיכול לחיות כפי רוב החום והליחה התולדת" ... עיין שם שמאריך בענין זה. וחזינא מדבריו שאורך שנות האדם תלוי ברוב החום והליחה התולדת.

וראה עוד בספורנו (שמות כג, כה) שגם בדבריו מבואר ענין זה, "את מספר ימיך אמלא". שתחיו כמדת השמן אשר בנר אלקים, והוא הלחות השרשי בתולדה. והפך זה יקרה על הרוב שימות האדם קודם שיכלה הלחות השרשי בחלאים, (מאורעות אלו) יקרו מרוע בחירה או מצד המערכת והיסודות.

^ל ולדעתו אין אפשרות שיוסיפו לו על השנים שנקצבו לו, ואילו חכמים סוברים שאם זכה מוסיפין לו, ואם לא זכה פוחתין לו.

האם נחסרו שנים משנותיו של משה רבנו?

עוד יש להתבונן דהנה מדברי ת"י משמע שמשה לא מילא את שנותיו, ומת טרם שהגיע לימי אבותיו, ואילו בגמ' (סוטה יג:) למדו ממה שאמר משה, 'בן מאה ועשרים אנכי היום' שמת ביום שנולד, כי הקב"ה ממלא ימיהם ושנותיהם של צדיקים, כדכתיב 'את מספר ימיך אמלא, ומשמע בגמ' שמקרא זה התקיים במשה רבנו ובמפרשים על פסוק זה (שמות כג, כה) 'את מספר ימיך אמלא' כתבו שבכלל ברכה זו: 'שיגיע האדם לשנים שנקצבו לו מראש'.

וכן מצינו בספורנו (דברים לא, ב) שכתב להדיא שלא נחסר מימיו של משה כלום: "בן מאה ועשרים אנכי היום - ואין להתעצב על מיתתי, שלא הייתי ראוי לחיות עוד בטבע".

ומאידך במשה נאמר הלשון 'קרבו' וכאמור שלא זכה להגיע לימי אבותיו, ומשמע שנחסרו ימיו, וצ"ע.

מדוע דוקא ג' צדיקים אלו מינו פרנס בימיהם?

דבר נוסף מבואר בת"י שג' צדיקים אלו שנאמר בהן קריבה - יעקב משה ודוד, מינו פרנס בימיהם. ומשמע לכאורה שיש שייכות בין מה שצדיקים אלו לא הגיעו ימיהם לימי אבותיהם, לעובדה שהם מינו פרנסים בימיהם. ויש לידע מה השייכות?

ביאור הדבר נראה על פי דברי הספורנו (שמות כג, כה) שגם בדבריו מבואר שמנין שנות האדם תלויות 'בלחות השרשי בתולדה':

"את מספר ימיך אמלא. שתחיו כמדת השמן אשר בנר אלקים, והוא הלחות השרשי בתולדה. והפך זה יקרה על הרוב שימות האדם קודם שיכלה הלחות השרשי בחלאים, יקרו מרוע בחירה או מצד המערכת והיסודות. והנה במלאת לאדם מספר ימיו יראה על הרוב בנים לבניו ויוכל ללמדם, כאמרו 'והודעתם לבניך ולבני בניך' ויתוקן בחיי הזקנים עניני הדורות, כמו שספר שקרה בענין לוי קהת ועמרם לב".

מתוספת דבריו מבואר שהברכה הגדולה במה שימלאו ימיו של האדם, היא שעל פי רוב יראה בנים לבניו וילמדם תורה, וזהו תיקון הדורות הבאים שיקרה בחיי הזקנים.

^א יש להוסיף כאן נקודה מעניינת, דהנה לוי חי 137 שנים. קהת בנו □ 133 שנים. עמרם בנו 137 שנים. ואילו משה רק 120 שנה כלומר 17-13 שנים פחות מאבותיו. שנים אלו היה שבע שנים של כיבוש ושבע של חלוקה, כלומר שמשה היה אמור להביא את בני ישראל לארץ ישראל לסיים את הכיבוש והחלוקה, ורק אז לעלות השמימה, אך יען לא האמנתם בי וכו' לא יכל להיכנס לארץ.

^ב מה שקרה בענין לוי קהת ועמרם מבואר בתרגום יונתן בפרשת וארא, שכל אחד מהם זכה לראות את שרשת הממשיכים בדרכו, ראה בהרחבה בגיליון פרשת וארא.

יתכן שמטעם זה ג' צדיקים אלו שלא הגיעו ימיהם לימי אבותיהם ולא הספיקו ללמד את צאצאיהם כמו הצדיקים שממלאים ימיהם^ג, לפיכך טרחו למנות פרנס ראוי בימיהם כדי שישלים את מלאכת תיקון הדורות הבאים והכשרתם.^{לד}

*

ויעמד עמוד הענן על פתח האהל | האם ה' נראה למשה ויהושע באהל, או מחוצה לו?
(דברים לא, טו) וירא יי באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן על פתח האהל:
מדוע עמד הענן על פתח האהל?

ואתגלי איקר שכונתא דיי במשכנא בעמודא דעננא, וקם עמודא דעננא על תרע משכנא ומשה ויהושע קמון מן לבר:
[ונגלה כבוד שכינת ה' באהל בעמוד ענן, ויעמוד עמוד הענן על פתח האהל ומשה ויהושע עמדו מבחוץ]

ת"י מוסיף שמשה ובני ישראל עמדו מחוץ לאהל, מדוע?

ניתן להבין זאת על פי דברי הרמב"ן כאן, שמפרש שה' רצה לדבר עם משה ושישמע גם יהושע ובכך יצוה את יהושע עצמו, והנה למשה נאמר 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת', אבל יהושע לא היה במעלה ההיא, ואסור היה להיכנס באהל כלל, ולכן נאמר שהענן ובו השכינה, עמדו על פתח האהל חופף על האהל אך לא ממש באהל.

ובזה הרמב"ן חולק על האב"ע שמפרש שה' נגלה בתוך האהל ממש, ואילו עמוד הענן היה על פתח האהל.

ובת"י נראה כדברי הרמב"ן שה' נגלה בעמוד הענן על פתח האהל ומשה ויהושע עמדו מחוץ לאהל והטעם כי יהושע לא יכל להיכנס, לכן עמדו מבחוץ, ולכן נגלה ה' בפתח האהל ולא כמו שנגלה אל משה תמיד בתוך האהל.

*

הנך שכב עם אבתיך | משמעות השכיבה עם האבות

(דברים לא, טז) ויאמר יי אל משה הנך שכב עם אבתיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרב ויעזבני והפר את בריתי אשר כרתתי אתו:

מה טמון במושג זה - 'הנך שוכב עם אבותיך'? הקבורה לצד האבות, או עצם המיתה?
רש"י (בראשית מז, ל) מפרש את מה שאמר יעקב ליוסף 'ושכבתי עם אבותי', ששכיבה עם האבות היא מיתה ולא הקבורה:

^ג למרות שאפרים למד אצל יעקב אבינו כמובא ברש"י בתחילת פרשת ויחי, מ"מ כנראה זה לא היה מספיק.
^{לד} ואף שג' צדיקים אלו ראו נכדים, לכאן כוונת הספורנו לא רק לדורות הנכדים אלא לכל הדורות הבאים.
^{לה} וכן האב"ע שם בפירוש ראשון. אך בפירוש השני כתב שהוא לשון קבורה.

"ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, ועוד, מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו וישכב דוד עם אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד (מלכים א ב, י).":

ואילו הספורנו (שם) מפרש שהוא ענין ההספד:

"שכיבת המת עם אבותיו, הוא הנחת מטת המת במקום המספד וסבוב הסופדים, ולכן נכתב זה הלשון בכל המלכים צדיקים ורשעים שמתו על מטתם בספר מלכים".

ת"י (כאן) מפרש באופן אחר:

וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה, הֲאֵת שְׂכִיב בְּעַפְרָא עִם אֲבֹהֶיךָ וְנִשְׁמַתְךָ תִּהְיֶה גְּנִיזָא בְּגִיזֵי חַיֵּי עַלְמָא עִם אֲבֹהֶיךָ. וְיִקְוֹמוֹן רְשִׁיעֵי עִמָּא הַדִּין, וְיִטְעוֹן בְּתַר טְעוּת עִמְמִיא דְהִינוֹן עַלְלִין תַּמָּן בִּינִיהוֹן וְיִשְׁבְּקוֹן דְּחַלְתֵּי וְיִשְׁנוֹן יַת קִיּוּמֵי דֵי גְזָרִית עִמְהוֹן:

[ויאמר ה' אל משה, הנה אתה שוכב בעפר עם אבותיך, ונשמתך תהיה גנוזה בגניזת חיי עולם עם אבותיך, ויקומו רשעי העם הזה ויטעו אחר אלילי העמים שהם באים לשם ביניהם, ויעזבו יראתי והפרו את בריתי אשר כרתי אתם]

לדברי ת"י השכיבה עם האבות כוללת ב' דברים: א. שכיבה בעפר עם האבות- כלומר קבורה לצידם, ודלא כרש"י הנ"ל. ב. גניזת הנשמות לחיי עולם הבא עם האבות.

ענין גניזת נשמת משה רבנו לחיי עולם הבא, מוזכר גם בספרי (פרשה שה):

"אלקים גנוזו לחיי עולם הבא ואין כל בריה יודעת בו... מובטח לו שבן עולם הבא הוא, שנאמר ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך".

גניזת הנשמות הוא מהשלבים העוברים על הנשמה לאחר פטירתה וכמו שכתב האור החיים (ויקרא כו, יא) שהוא 'תכלית מנוחת הנשמות', וזהו 'ויצרור בצרור החיים'.

ובספר 'באר בשדה' (ממפרשי רש"י) בביאורו על דברי רש"י (הנ"ל בראשית מז, ל) כותב שהשכיבה עם האבות היא לאחר י"ב חודש, כשהנשמה עולה לגן עדן העליון עם נשמות אבותיה הקדושים שנשמתן צרורה בצרור החיים.

בדרך אחרת ביאר הפ' יונתן את דברי ת"י אודות 'גניזת הנשמה', שהקב"ה ניחם את משה רבנו שאע"פ שגופו גנוז מול בית פעור, מ"מ נשמתו גנוזה בצרור החיים ומזומנת לחיי עולם הבא.

*

וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל פִּי אֵין אֱלֹקֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנֵי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה | מְדוּעַ הַצְרוֹת מִמְשִׁיכוֹת לְאַחַר שְׂקִיבְלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה?

(דברים לא, יז) וְחָרָה אַפֵּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתֵיהֶם וְהִסְתַּרְתִּי פְּנֵי מִקְהָם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצְאָהוּ רְעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל פִּי אֵין אֱלֹקֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנֵי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה:

לכאורה אמירה זו - 'על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה', היא הכרה של בני ישראל בחטאם ותשובתם אל ה', ואם כן מדוע בפסוק הבא (פסוק יח) נתפרש שהצרות

ממשיכות, כאמור: "וְאֲנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל אֱלֹהִים אַחֲרָיִם?"

המפרשים עמדו על קושיא זו וביארו בכך כמה ביאורים:

הרמב"ן מפרש שאמירה זו אינה תשובה גמורה, אלא הרהור תשובה, ומטעם זה בפסוק יח לא נאמר שימשיכו 'רעות רבות וצרות' כמו שהיה קודם הרהור תשובה זה, אלא יהיה מצב של הסתר פנים עד אשר ישובו בתשובה שלמה לפני ה'.

האור החיים מבאר שאמירת בני ישראל 'על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה' אינה תשובה, אלא טענה של בני ישראל - שהעונש שהושת עליהם חמור מהעבירות, כי אמנם חטאו ישראל וצריכים לקבל עונשם, אך ראוי שיבוא העונש בדין, ואילו עונש זה אינו עונש חיובי המגיע בדקדוק הדין, אלא הוא סילוק השגחת ה' מבני ישראל כאילו אינו משגיח על הנעשה עמם, עד ש'ומצאהו רעות רבות וצרות' לאין מספר.

ועל כך עונה התורה בפסוק יח: "וְאֲנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָּנָה אֶל אֱלֹהִים אַחֲרָיִם", שהיות וחטאו בעבודה זרה שהמודה בה ככופר בכל התורה כולה, ראוי שיבואו עליהם כל הרעות שבעולם, כי אין רעה בעולם שאינה כנגד עבירה, ומכיון שעברו על כל התורה כולה, בדין שיקבלו את כל הרעות.

גם הספורנו מפרש שאין באמירה זו משום תשובה, אלא בני ישראל סבורים שאין ה' בקרבם ואין להם אל מי לפנות להתפלל ולשוב בתשובה. ועל כך אומרת התורה שאין זה נכון שאין ה' בקרבם, אלא 'וְאֲנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי', דהיינו שה' נמצא אלא שהוא מסתיר פניו, ואם ישובו בתשובה יקבל תשובתם ל'.

בתרגום יונתן גם נראה שסבור שאמירה זו אינה תשובה של בני ישראל, אך מבאר באופן אחר:

וַיִּתְקוּף רוּגְזִי בְּהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַרְחִיקִינוּן וְאַסְלַק שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְבִיזָא וַיֵּאָרְעֵן יִתְהוֹן בִּישָׁן סְגִיָּאִין וְעֵקֶן וַיִּימְרוּן בְּעִידָנָא הַהוּא בְּשַׁבּוּעָא מְטוּל דְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹקֵי שְׂרָיָא בְּמִצְעֵי אִירְעוּנֵי בִישְׁתָּא הָאֵלִין:

[וחרה אפי בהם ביום הוא, וארחיקם ואסלק שכינתי מהם, ויהיו לביזה ויקרה אותם רעות רבות וצרות, ויאמרו בעת ההיא בשבועה, מפני שאין שכינת אלקי שורה בקרבי קרוני הרעות האלה]

ת"י מוסיף כאן דבר פליאה, שהאמירה של בני ישראל 'על כי אין אלקי בקרבי' תהיה בשבועה, שבנ"י ישבעו על כך שמשום שאין ה' בקרבם אירעו כל הרעות האלה.

וצ"ב מה טעם יש להישבע על כך? ומנין למד תרגום יונתן דבר זה?

¹⁰ בדעת זקנים ביאר שפסוק יח מדבר על זמן אחר - בימי אסתר שאז יסתיר ה' פניו מבנ"י ויבקש המן לאבדם, ואינו המשך של הפסוק הקודם וכמו שלמדו בגמ' (חולין קלט:): 'אסתר מן התורה מנין?' מפסוק זה 'ואנכי אסתר אסתר פני'.

וביאר הנו"כ יהונתן כוונת ת"י שהיות ויהיה סילוק שכינה באופן כה מבהיל שאין רואה ואין מגיב על כל הצרות שבאו עליהם, יהיה הדבר ברור עד כדי שיוכלו להישבע על כך, שהצרות שבאות עליהם הם 'על כי אין אלוקי בקרבי', ולא יהיה יתכן לתלות מאורעות כה קשים באיכות ובכמות בשום מקרה או גורם אחר, מלבד על כי אין אלוקי בקרבי.

יתכן שהמטרה בבהירות זו שתהיה לבני ישראל בהבנת המאורעות, היא לכוון את בני ישראל להכרה שהרעות באות מחמת עזבם את ה', ועליהם לשוב אל ה' בתשובה גמורה, היפך המצב האמור בקללות שבפרשת כי תבוא - 'כי תלכו עמי בקרי' - שתאמרו מקרה היה.

וזהו שנאמר בפסוק יח שכל עוד ולא ישובו בתשובה, ימשיך מצב זה של הסתרת פנים, שישראל ירגישו 'כי אין ה' בקרבי', עד אשר ישובו על כך שעבדו לאלוהים אחרים. ונמצא לדברים אלו שאף לדעת ת"י אין אמירה זו של בני ישראל תשובה לה' אלא התעוררות והכרה במסובב, ועתה עליהם לשוב בתשובה שלמה.

*

וְשַׁמְתֶּם אֶת־וּמִצְדָּא אַרְוֹן בְּרִית יְיָ | הֵיכֵן הִיא מוֹנַח סֵפֶר הַתּוֹרָה?

(דברים לא, כו) לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׁמְתֶּם אֹתוֹ מִצְדָּא אַרְוֹן בְּרִית ה' אֱלֹקֵיכֶם וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד:

מה הפירוש מצד ארון ברית ה'?

רש"י מביא ב' פירושים יש אומרים שהיה בולט מדף מן הארון מבחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים בתוך הארון מצד הלוחות הי מונח.

ת"י מפרש באופן אחר:

סָבוּ יֵת סִפְרָא דְאֹרִייתָא הָדָא וְתַשׁוּוּן יִתְיָה בְּקוּפְסָא מִן צֵטֵר יְמִינָא דְאַרְוֹן קִימָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן וְיִהִי תַמָּן בְּכוֹן לְסִהֵיד:

[קחו את ספר התורה הזה ושמתם אותו בקופסא, מצד ימין של ארון הברית ה' אלקיכם, והיה שם בכם לעד]

לכאן דעת ת"י כחז"ל (ב"ב: יד:) שהיה מדף שבלט מארון הברית ועליו היה מונח, והוסיף ת"י שעל המדף היה קופסא והספר תורה היה מונח בתוכה.

אמנם הפירוש יהונתן' הבין לא כך, אלא שדעת ת"י שהס"ת היה מונח בתוך הארון, ות"י קורא ל'ארון' - 'קופסא'.

לתגובות: 0686762@gmail.com

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

לכל אחד יש פתח פתוח לתשובה - החכמה היא לדעת כיצד לפתוח פתח זה!...

שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְקֵינוּ (מִן הַהִפְטָרָה. הוֹשַׁע יד, ב)

סיפר הרב הגמליאל רבינוביץ שליט"א: דרכו בקודש של הרב הגאון רבי זונדל קרויזר זצוק"ל, בעל 'אור החמה', לבוא אל ביתי מידי יום ביומו בשעת צהרים, שם היינו לומדים יחדיו, איבדל לחיים, בחברותא. למעלה משלושים שנה רצופות התקיימה חברותא זו מידי יום, כשבמהלכן זכינו בעזרה"ת לסיים כמה וכמה מסכתות ועניינים שונים.

באחת התקופות היה בחור שפרק מעצמו עול תורה ויראת שמים, רחמנא ליצלן, אלא שאוכל אין ברחוב □ בהיותו קשור אלי, הצעתי לו לעלות אל ביתי לארוחת צהרים. הוא שמח על ההצעה, וכך התרגל מידי יום 'לקפוץ' בשעות הצהרים לארוחה חמה ומזינה.

לא דיברתי עם הבחור באותה עת כלום בענייני רוחניות, כאשר הורונו רז"ל (יבמות סה:): "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע" □ אלא שעם כל זאת, מעצמו הרגיש מעט חוסר נעימות, להגיע כך מידי יום רק לארוחה, לאחר שבעט בכל הקדוש והיקר, לכן ביקש גם תפילין להנחה לדקות מספר □ כך התרגלנו לביקור יום יומי של הבחור הנחמד, שאכל את ארוחתו, הניח תפילין, התפלל דקות מספר ויצא להמשיך בדרכו.

יום אחד הגיע הבחור בעת שהייתי יושב עם רבי זונדל בעסקה של תורה. הבחור נקש קלות בדלת, ומשזו נפתחה הופתע מעט ונרתע למראה צורת קדשו והדרת פניו המאירים של רבי זונדל, בעסק תורתו, הקדושה. הוא נסוג מעט לאחור, וברוב הססנות ובושה ביקש ממני את התפילין. קמתי תכף ממקומי, והגשתי לו את התפילין. נטל הבחור את התפילין, ויצא עמהן אל החדר החיצוני, שם הניחן והתפלל את תפילתו כדרכו, כשבינתיים ממשיכים אנו בלימודנו יחדיו.

לא חלפו מספר דקות והבחור מופיע בשערי החדר, מגיש בחזרה את התפילין, וניגש תכף לסעוד את ליבו בארוחה הטעימה שהכינה עבורו הרבנית בלב חם.

רבי זונדל שישב מן הצד וראה בכל הנהגתו, כיצד מתישב הוא במנוחה ובחפץ לאכול את כל הארוחה מנה אחר מנה במתינות, לעומת החיפזון המהיר שבתפילתו □ עמד נדהם, ובחיוכו העדין הנסוך על חן פני קדשו, קרא לבחור, ושאלו בקוצר אמרים כדרכו בקודש: "געדאוונט אזוי שנעל, און געגעסין אזוי לאנג!?" [תפילה מהירה שכזו לעומת ארוחה ארוכה כזו □] לכל הפחות תשווה ביניהן, שיהא זמן שתיהן שוה!

המילים הספורות האלו **שבקעו מלב טהור ויוקר**, עשו רושם חזק בליבו של הבחור. הוא לא התכוון לכך שהצדיק יפגוש בו, הוא חשב לתומו לחמוק חרש פנימה אל הבית, 'לחטוף' מצות תפילין, לסעוד את ליבו ולהמשיך □ הפגישה הפתאומית הזו, בראותו לפניו את הצדיק הקדוש במלוא הדרו ומילים הספורות שזכה לשמוע מפיו, חדרו אל תוככי לבו ונפשו.

בהתהלכו אחר כך לעסקיו וענייניו, יסרוהו כליותיו מאד. דברי הצדיק לא נתנו לו מנוח. הוא החל לשחזר לעצמו כיצד נראית אכילתו לעומת תפילתו □ כמה זמן יושב הוא בנעימים ונהנה באכילה...

כמה צודק הוא הצדיק, חישב הבחור עם נפשו, הוא ערך אפוא חשבון נוקב, וסיכם לעצמו כמה זמן לערך לוקחת אכילתו, ומאותו יום ואילך החל להאריך יותר בתפילתו, כמידת שיעור זמן אכילתו, כאשר פקד וציוה עליו הצדיק.

משנצרך להאריך יותר זמן בתפילתו, הושיב את עצמו מידי יום במנוחה ליד השולחן. ובמקום חטיפת תפילה במלמול פה בעלמא, החל לפתוח סידור ולהתפלל מתוכו מילה במילה.

מתחילה היה לו קשה עם זה, הוא לא 'התחבר' עם תיבות התפילה, אבל הכריח את עצמו בכוח לא לעזוב את הסידור לפני תום הזמן □ אולם לאחר תקופה קצרה החל לחוש את טעם התפילה. מן השמים ריחמו עליו, בזכותו של צדיק שהצית בו את ניצוץ התפילה, והוא החל לחוש יותר ויותר מתיקות ונועם בתפילה.

הוא לא שם לב כיצד לאט לאט האריך יותר בתפילתו, כשהניח לעצמו להתרפק על סידור התפילה. רגשותיו גאו בהשתפך נפשו וליבו לפני ה'. לאחר תקופה, באופן פלאי, התיישרו כל 'מבוכות נפשו' ותסבוכותיו. הוא התרומם מעט מן הרפש שהיה שקוע בו בהבלי עולם הזה, והחל לגלות בעצמו טעם וחשק להתקרב אל בוראו. תפילתו נעשתה יותר ויותר בדבקות ובכוונה, וכתוצאה ממנה החל גם ללמוד תורה מידי יום. סגור ליבו נפתח, להדביק נפשו ונשמתו באור התורה והתפילה וקיום המצוות, עד שנעשה לבעל תשובה גמור, והפך לתלמיד חכם חשוב, ירא ושלם.

גמר חתימה טובה!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרפראות באור החיים הק' על הפרשה / הרב מרדכי צבי סלומון, קרית גת

דברי רבינו האור החיים נרמזים בגימטריא

כתב רבינו האור החיים:

וילך משה:

צריך לדעת להיכן הלך?

והמפרשים אמרו

שהלך ממחנה לוייה למחנה ישראל כאדם הנפטר מחברו.

*

והנה:

וילך משה

עולה בגימטריה 411

הוא הלך ממחנה לוייה למחנה י'

עולה בגימטריה [עם המילים והכולל - 404 + 6 + 1 = 411]

דנפטר מידיד

עולה בגימטריה 411

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים
"וילך משה" להיכן? לתקן עוון לשון הרע, ולצוות על התשובה ע"י הבאת שלום ב"א
למקום ובין איש לרעהו!

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

**"וילך משה" להיכן? לתקן עוון לשון הרע, ולצוות על
התשובה ע"י הבאת שלום ב"א למקום ובין איש לרעהו!**

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר וְגו' (ל, א)

[א] בספר 'מרבה לספר' על הגדה של פסח (עמ' קיד-קטו), כתב הגאון רבי יעקב דוד
המניק שליט"א, וז"ל: שמעתי פירוש נפלא מידידי רבי מרדכי קריגר שליט"א בעמח"ס 'חסדי
השם', במה שנאמר "וילך משה" בתחילת פרשת וילך, ועמדו כל המפרשים למה כאן
היה צריך לילך לדבר אל העם, והא בכל התורה מצאנו שדיבר עמהם מפני שהיה ביניהם,
ולא היה צורך לילך. **ופירש ידידי הנ"ל, שהלך לבקש מחילה מבני ישראל על שסיפר לשון
הרע עליהם**. ואצל מחילה הלשון הרגיל הוא 'לילך לבקש מחילה', ולמשל עיין בשולחן
ערוך (או"ח סימן תר"ו), ע"כ דברי ידידי הנ"ל.

ולפי"ז יתכן לומר, דהא ידוע פסקו של הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שאם אין חבירו
ידוע שסיפר עליו לשון הרע, אסור להודיעו כדי לבקש מחילה, כי אין לו זכות לצער את
חבירו מחדש כדי שהוא יוכל להשיג ממנו מחילה.

וא"כ יש לומר, שלא היה משה יכול לבקש מחילה, מפני שבני ישראל לא ידעו שהוא
סיפר עליהם לשון הרע. אבל פרשת וילך היא פרשת כתיבת הספר תורה, ואז ראו בני
ישראל בתוך הספר ש**משה סיפר עליהם לשון הרע, ובשעה שנודע להם על העוולה ביקש
מהם מחילה, וזהו "וילך משה"**. [ואמנם כל זה דלא כדעת רש"י (שמות ד, ח) לט' שמפרש
שחלק מן האות של הצרעת, היה לומר להם שלקה בצרעת מפני שסיפר עליהם לשון הרע],
עכ"ל.

[ב] וע"ד הדרוש, כתב בספר 'בית אפרים' על התורה (להרה"ח רבי אפרים הרשקוביץ
זצ"ל), וז"ל: "וילך משה וידבר" - בסיבת פטירת משה רבינו ע"ה קודם כניסת בני ישראל
לארץ ישראל, מצינו בחז"ל ובמפרשי התורה דיעות שונות. אחת השיטות היא על אמרו
"שמעו נא המורים" (עי' ספרי פרשת ואתחנן סימן כ"ו). והנה כידוע ענין לשון הרע נורא
מאוד וגרוע מחטאים רבים, עד שאמרו שבכוחו להרוג ולכלות נפשות רבות חלילה. וזהו

^{לו} עי' תרגום יונתן בן עוזיאל, רמב"ן ואבן עזרא, ועוד.

^{לח} עי' מה שהובא להלן עה"פ "הן קרבו ימיך למות".

^{לט} וכן הוא במדרש רבה, הובא להלן על הפסוק הנ"ל (בהערה הקודמת).

הרמוז כאן שסיבת העונש של "וילך משה" שהוצרך ללכת מהעולם הזה, משום "וידבר" שדיבר בגנות ישראל ואמר "שמעו נא המורים", עכ"ל.

ג] ולפי מה שהבאנו להלן (במאמר הבא) רמזים נפלאים בהמשך פסוק זה, י"ל שמשנה רבינו ע"ה כיון שבדקי דקות נכשל בעוון לשון הרע. לכן הלך במיוחד קודם מותו ללמד את כל כלל ישראל, ולצוותם, שיזהרו אפילו 'מאבק לשון הרע', עיי"ש.

ד] שוב ראיתי ב'כלי יקר' שכתב, דמשה רבינו ע"ה הלך מאהל לאהל של כל אחד מישראל, לדבר על לבם "את הדברים האלה" - היינו עניני התשובה התלויה בדברים. וגם בא לעורר באומרו "את הדברים האלה" על הדרכים המסבבים התשובה שהוא בקשת השלום, וכמו שכתוב (תהילים לד, טו) "בקש שלום ורדפהו" - שכלול בזה שני שלומות: א) 'שלום בין אדם למקום' והוא מצות הוידי בדברים. ב) 'שלום בין איש לרעהו' לפייסו בדברים [ויש בו צורך גדול אל התשובה כדי שיהיו השבים רבים]. - ועל שניהם נאמר "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" עכת"ד, עיי"ש באורך.

*

רמזים מפסוק 'וילך משה' לכל ישראל להיזהר מ'אבק לשון הרע'

"וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל" (ל, א)

מצינו לכמה מפרשים, שרמזו בראשי תיבות של פסוק זה, את החובה להיזהר אפילו מ'אבק לשון הרע'.

א] בספר 'אור פני משה' (דף עח) להגה"ק רבי משה הלוי מפרשוורסק זצ"ל, כתב וז"ל: אפשר זה רמזה תורתנו הקדושה "וילך משה וידבר את הדברים האלה" ראשי תיבות: הנקראים אבק לשון הרע. "אל כל ישראל" דייקא, כמאמר חז"ל כולם באבק לשון הרע. ותנא ומפרש מה החטא הזה מצוי מאוד. וזה אומרו "ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום" ראשי תיבות: אבק לשון הרע מאוד באדם נקל, מאז אדם הראשון וחוה עשו שעברו רצון יוצרנו מה שהסיתם נחש הקדמוני אכיל נא כאשר יראה היותם יחד וגרם מיתה, עכ"ל.

ב] בספר 'פניני שבח' לרבי שלמה ויזמן (עמ' רע"א), כתב ברמז פסוק זה, וז"ל: "וילך" וחייבים ישראל לשמוע כולם, "משה" מה שאמר השם, "וידבר" ושמעו ישראל דבריו ברצון רב, "את" אמת תדברו, "הדברים" השמרו דבריכם, בקדושה רבה יהיו מעשיכם, "האלה" הזהרו אבק לשון הרע, "אל" את לשונכם, "כל" כולם לשמור, "ישראל" יבשר שלום רב אליהו לבוא, עכ"ל.

*

ב"הן קרבו ימיך" רמז הקב"ה למשה רבינו, שאינו נכנס לארץ מפני שגינה ישראל באומרו "הן לא יאמינו לי"

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנָן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת" (לא, יד)

א] מובא במדרש רבה (וילך, ט, יד) וז"ל (בקיצור): "הן קרבו ימיך למוות", אמר משה להקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם בהן קלסתיך ואמרתי "הן לה' אלקיך השמים וגו'" (דברים י, יד) ובהן אתה גוזר עלי מיתה. אמר לו הקדוש ברוך הוא שכן רע, אתה רואה את הנכנסות ואין אתה רואה את היוצאות והלא אמרת (שמות ד, א) "הן לא יאמינו לי", עכת"ד המדרש.

ב] ומבואר, שהטעם שמשחרי רבינו נפטר ולא זכה להיכנס לארץ ישראל, הוא מפני שדיבר לשון הרע על עם ישראל. וצריך ביאור: א) שהרי הטעם שנקנסה עליו מיתה היא מפני חטא מי מריבה, כמפורש בתורה (בפרשת חקת - במדבר כ, יב) "יען לא האמנתם בי להקדישני וגו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ וגו'". ב) עוד צריך ביאור, שמדברי המדרש רבה (פ"ג סימן יב) עה"פ "והן לא יאמינו לי" (שמות ד, א) מתבאר שמשחרי רבינו כבר קיבל את עונשו על שדיבר לשון הרע על עם ישראל, בזה שלקה בצרעת. וז"ל המדרש שם: "ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי", אותה שעה דבר משה שלא כהוגן. הקדוש ברוך הוא אמר לו "ושמעו לקולך" והוא אמר "והן לא יאמינו לי". מיד השיבו הקדוש ברוך הוא בשיטתו נתן לו אותות לפי דבריו, ראה מה כתיב אחריו (שם, ב) "וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִזֶּה בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה" כלומר מזה שבידך אתה צריך ללקות שאתה מוציא שם רע על בני, הם מאמינים בני מאמינים, מאמינים שנאמר (שם, לא) "וַיֹּאמֶן הָעָם", בני מאמינים שנאמר (בראשית טו, ו) "והאמין בה", תפש משה מעשה הנחש שהוציא לשון הרע על בוראו וכו', עכ"ל עיי"ש.

ג] ויש לתרץ את ב' הקושיות, לפי מש"כ כאן ה'כלי יקר', וז"ל: ונראה לומר שאמת נכון הדבר שמה שאמר "והן לא יאמינו לי" גרם לו שנקנסה עליו מיתה, כי מאחר שהעיד משה על ישראל שהם "בנים לא אמון בם" אם כן היה לו לדבר אל הסלע כדי לחזק ידים רפות באמונה. כי אילו לא אמר משה "והן לא יאמינו לי" הייתי אומר שהיו מוחזקים בעיני משה במאמינים ומאחר שהם חזקים באמונה אין חילוק אם ידבר אל הסלע או יכה בו, כי עיקר טעם "ודברתם אל הסלע" הוא כדי שילמדו קל וחומר מן הסלע וכו', וכמו שנאמר (במדבר כ, יב) "יען לא האמנתם בי", 'אמנתם' לא נאמר, אלא "האמנתם" לשון מפעיל - יוצא לשני, שלא גרמתם לישראל שיאמינו בי על ידי הסלע כי ילמדו ממנו קל וחומר, ואם היה משה מחזיקם בחזקת מאמינים לא היתה אשמתו גדולה כל כך שיהיה ראוי לקנוס מיתה, אבל מאחר שאמר "והן לא יאמינו לי" הרי החזיקם בחזקת בלתי מאמינים והיו צריכין חיזוק באמונה, הנה על ידי זה גדלה אשמתו מאד מה שלא דיבר אל הסלע לחזק ברכים כושלות באמונה, לכך נאמר "הן קרבו ימיך למוות" אותו הן שאמרת "והן לא יאמינו לי" גרם שקרבו ימיך למוות, עכ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
ב"הן קרבו ימיך" רמז הקב"ה למשה רבינו, שאינו נכנס לארץ מפני שגינה ישראל
באומרו "הן לא יאמינו לי"

דן ומתבאר, שעל עצם זה שדיבר בגנותן של ישראל, אף שהיה בזה אמת, אכן נענש בצרעת. וללמד לדורות שלא לדבר בגנותן של ישראל אפילו בדבר שהוא אמת! כי מצד מציאותם הם 'מאמינים בני מאמינים'. ומה שנענש שנפטר ולא נכנס לארץ ישראל, הוא מפני שהקב"ה אמר לו, שאם זה נכון כדברך [שלא הוצאת שם רע על ישראל סתם, אלא דיברת אמת בגנותן] שחסר להם באמונה בה', א"כ היה עליך לחזקם יותר ולדבר אל הסלע, ולא רק להכותו וכמו שהאריך ה'כלי יקר'.

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

**'תחזק לעמך ידם הרפה' | ביאור שורשי: חזק, רפה, אמץ,
עזב, ירא, ערץ, חתת**

חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל תִּירָאוֹ וְאֵל תַּעֲרִצוֹ מִפְּנֵיהֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ הוּא הִהְלִיךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָשֶׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כֹּל יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמְץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּם לְתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחַלְנָה אוֹתָם: וְה' הוּא הִהְלִיךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: (לד, ו-ח)

מבואר בפסוקים אלו ש'חזק ואמץ' צריך סיוע מלמעלה של 'לא ירפך ולא יעזבך', וצריך גם עבודה מלמטה של 'אל תיראו ואל תערצו', או 'אל תירא ואל תחת'.

ומשמע שכאשר מישהו מרגיש 'מורפה ועזוב' קשה לו לקיים 'חזק ואמץ', אלא אדרבא המורא העריצה והחתת מתגברים, וכאשר יאמין שאינו מורפה ועזוב יועיל לו לקיים את ה'חזק ואמץ'...

אלא שצריך להבין למה אצל ישראל מקדים את ה'אל תיראו ואל תערצו' לפני 'לא ירפך ולא יעזבך', ואילו אצל יהושע מקדים את 'לא ירפך ולא יעזבך', ולמה אינו אומר לו 'אל תערוץ' אלא 'לא תחת', וכל הענין צריך ביאור.

ולהבנת הדברים נקדים לבאר את השורשים, חזק, אמץ, ירא, ערץ, רפה, עזב, חתת

חזק

יש שלשה ענינים בשורש זה:

האחד הוא 'היפך מהרפיה', דהיינו, להפסיק מצב של הרפיה ולהחל מצב של פעולה נאו מעבר מפעולה רפויה לפעולה איכותית], וכמו 'ויתחזק ישראל'.

והשני הוא 'תפיסה' של חפץ, כמו 'ויחזיקו המלאכים בידו'.

והשלישי הוא 'התמדה', כמו 'הולך וחזק מאד', 'עורך מחזיק בם', וכן פעולה שמהו לא יתרפה מתואר 'האריכי מיתריך ויתדותיך חזקי'.

גם בחז"ל מצינו שיש שלשה סוגי 'חזקות', יש 'יכולת תפיסה' כמו 'כלי מלא מחזיק'. ויש 'חזקה' של פעולת תפיסה כמו 'חזקה' של קנין. ויש 'חזקה' שהוא כח נמשך, כמו חזקת מרא קמא].

והצד השווה לכל אלו, הוא 'לא לוותר' - לגבש את הכוחות, להתערב, להתעקש אף כאשר צריך לגבש יותר את הכוחות.

רפה

ברור ש'רפה' הוא הפוך מ'חזק', וככתוב בפרשת שלח 'החזק הוא הרפה', ו'רפה' הכוונה למישהו שמוותר, לא רוצה לגבש את הכוחות לפעולה.

אלא שהשאלה היא מהו המצב הפשוט ומהו המצב המתחדש, האם כל התחזקות היא החלטה להפסיק את הרפיון, או כל רפיון הוא החלטה להפסיק את החיזוק?

והתשובה היא, שהכל ביחס למשהו אחר, כאשר מצוי בפעולה ומפסיק זהו רפיון, וכאשר שב ומתחיל זהו חיזוק, וגם כאשר בוחר בפעולה ממוצעת שאין בה מאמץ רב, מצד החלת הפעולה הוא מתחזק, ומצד הוויתור על האיכות הוא בהרפיה.

אמץ, עזב

אחרי שראינו ש'חזק ורפה' הם שני הפכים, מובן מתוך הפסוקים שלפנינו ש'אמץ ועזב' הם שני הפכים, האמץ אינו עזב, והעזב אינו אמץ.

ונסביר קודם את השורש 'אמץ', מבואר מהפסוקים שמדובר בהוספה על הכוחות הרגילים, והוספה כזו הנעשית מתוך האדם עצמו, ללא סיוע מבחוץ, כמו 'מתאמצת היא ללכת', 'יוסיף אומץ' 'יאמץ לבך' -

ונראה, שהכוונה למצב נפשי שאדם מעריך מאד את כוחותיו, מעורר את עצמו להאמין שהוא מסוגל ליותר, והמציאות היא שהפעולות האלו מגדילים את הכוחות, ואין הכרח שהכוחות הללו לא היו קודם, אלא יתכן שלא היו מורגשים מחמת רפיון מסוים שכבר התרגל אליו, נויש היום שיטות של 'אימון איש' המשתמשים הרבה עם המציאות הזו שאדם יכול להוסיף כוחות ויכולות על ידי שמעורר את עצמו להאמין במה שהוא מסוגל].

*

בפשטות 'עזיבה' היא הפסקת 'קשר' או הפסקת 'התענינות וסיוע', כמו 'יעזב איש את אביו ואת אמו', וזה נעשה בדרך כלל מחמת שאדם מתחיל להתעניין במשהו אחר היותר מוצא חן בעיניו, ולכן 'עזב' את המצב הקודם.

אלא שרש"י בפסוק 'עזוב תעזוב עמו' כותב שיש 'עזיבה' שהוא לשון עזרה, כמו 'ויעזבו את ירושלם עד החומה' שהכוונה שמילאו עפר לתמוך בחומה, ומפרש 'עזוב תעזוב עמו' ש'יעזור' לבעל החמור אשר נפל [ואולם יש מפרשים שפירשו שם שהכוונה לפרק את החבילות, שהחבילות יעזבו את החמור. והתרגום שם מפרש ש'יעזוב את מחשבות השנאה'].
*
ואולי אפשר לאחד את כל הענינים כך, כי הנה כאמור, כאשר אדם 'עזב' משהו זה בגלל שמצא משהו אחר, אדם עזב את אביו ואמו מפני שמצא אשה, וממילא כמו שהדבר הנעזב מאבד את ערכו, כך הדבר החדש שפנה אליו מקבל ערך חזק יותר, כאילו הוא משהו שעליו לא שייך לוותר, וכאשר מישהו פונה למצב של עזרה דחופה, גם הפעולה החדשה מתוארת כ'עזיבה'.

*

ומעתה, אדם הרואה שמצפים ממנו להצלחות כי מאמינים ביכולות שלו, וגם הוא מתחיל להעריך את כוחותיו, הרי זה מקבל 'אומץ'. אך כאשר רואה שעוזבים אותו, שלא מצפים להצלחותיו, ואולי גם מבקשים אותם אצל אנשים אחרים, מאבד הוא את הערך של כוחותיו, ואז, הכוחות לא מתחזקים יותר מהמוצע, אלא להיפך יורדים מהמוצע, וזהו מצב של 'עזיבה'. [אך אם יעזבו את הנבחר האחר ויחזרו אליו, זאת תהיה 'עזיבה' מלשון חיזוק].

ירא, ערץ, חתת

את השורש 'ירא' כבר ביארנו בעבר, וענינו שבחירת האדם מופעלת מתוך השגחה לא לפגוע בשלמותו.

*

וענין השורש 'ערץ' הוא שיש 'עריץ' והוא מישהו המשתלט על אחרים מתערב בחייהם, ויתכן שההתערבות שלו היא מתוך התייחסות והטבה, אבל יש בה גם מטרה להיות השולט, או שלפחות הרצון הזה מורגש מאד, [בעברית יש מושג של 'הערצה' שהוא מישהו שאוהבים אותו מתוך התפעלות, ויש החושבים שמה שאומרים 'נקדישך ונעריצך' הכוונה להערצה, וזה טעות, כי לא מצינו פירוש כזה במפרשי התנ"ך, כולם מפרשים מלשון של שליט המתערב, אך יתכן שהתערבות לטובה תגרום שישלוט מתוך הערצה].

ו'לא תערוץ' הכוונה להתנגד להשתלטות שכזו, לא לתת לאחרים להתערב בחיים שלנו ולהשתלט עליהם.

*

ואת השורש 'חתת' מצינו בפסוק 'ויהי חתת אלקים על ההרים אשר סביבותים ולא רדפו אחרי בני יעקב', ונראה שזהו מצב שאדם היה רוצה לעשות משהו חזק וגדול כמו לצאת למלחמה, אבל אינו מוצא בתוכו 'בטחון עצמי' לכך, ולכן מתעלם מהרצון הזה, ממשיך להתהלך כהרגילו. והיינו, שהמביט עליו לא יראה פחד, אבל באמת יש לו רצונות פנימיים העצורים מחמת פחד.

ביאור הפסוקים

חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל תִּירָאוֹ וְאֶל תַּעֲרִצוֹ מִפְּנֵיהֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ:

'חזקו' הכוונה לגבש את הכוחות, להפעיל אותם, 'ואמצו' הכוונה להוסיף על הכוחות הרגילים, להאמין שמתוך מסירות ורצון חזק או ריכוז יש לי יותר כוחות ויכולות. 'אל תיראו' - אל תתמקדו בחשש מההפסדים שיהא לכם מחמת המלחמה, כי המורא הזה מפריע אף ל'חיזוק', 'ואל תערצו מפניהם' - לא תתפעלו מהעצמה שלהם, כאילו שה'אומץ' שלהם רב יותר מזה שלכם, אדרבא, במקום להתפעל מההעצמות שלהם תתפעלו מההעצמות שלכם. שהרי זאת היא האמת שהכוחות שלכם מסוגלים הרבה יותר מהם, כי ה' אלקיך הוא ההולך עמך, והמטרה שלו היא לחזק ולאמץ -

אך לפעמים נראה ליהודי שה' מחבב עניים ושפלות, אוהב אנשים המאמינים שאין להם כוחות והכל מהשמים, נראה לו שה' רוצה שיהודי ירגיש רפיון... ועל כן אומר הפסוק שה' **לא ירפך** - אין לו ענין שיהודי ירגיש רפיון שכזה, המבטל את ה'חיזוק', אלא אדרבא, רוצה שתזכור שהוא הנותן לך כח לעשות חיל, יש לך כוחות כי הוא נתן לך אותם בכדי שתעשה בהם את רצונו, תרגיש בכוחות הללו, תשמח בהם, תודה לו עליהם, וכאשר תזכור שהוא מצוי עמך ונותן לך את הכוחות תדע שהוא גם '**לא יעזבך**' - הוא לא יקח מישהו אחר במקומך, אלא אם יהא מצב שצריך יותר כוחות הוא ימשיך להיות עמך, כמו שנתן לך את הכוחות שהיית צריך עד עכשיו - יתן לך גם אפשרות ה'אומץ'.

ובקיצור, יש כאן שלשה שלבים, בתחילה צריך להכיר את המציאות של הכוחות ושהם יכולים להתגבר יותר, ולהסכים להשתמש עמם. ובד בבד צריך להיזהר מהמפסידים שהם המורא והנערצות. ואסור לשכוח את האמונה, שכל מה שיש לנו הוא מה', והוא כביכול זקוק לעבודה שלנו, וממילא יתן לנו את יכולת החיזוק וגם את האומץ.

*

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָשֶׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּם לְתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחַלְנָה אוֹתָם: וְהוּא הֵהָלַךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ **לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:**

בפסוק זה יש הבטחה 'כי אתה תבוא את העם הזה... ואתה תנחילנה אותם', מבואר שכך יהא בפועל, ואם כן לכאורה, לא צריך השתדלות עצמית והתעוררות ל'חיזוק ואימוץ', אלא היות וסיוע ה' נעשה באופן שהוא 'יהיה עמך' שמרגיש שה' עמו ולא ירפך ולא יעזבך, זה עצמו נותן חוזק ואומץ... אלא שיתכן שאדם יסתיר את החוזק ואומץ שיש לו, ולמרות שידע שאין מישהו היכול להשתלט עליו [ויגרום לו להיות 'נערץ'], בכל זאת יתהלך כמו אדם שירא מאיזה אסון, וכאילו לא רוצה להתעסק במלחמה [-חתת], ויקוה שהכיבוש יהא בצורה של נס... ולכן מצוה ה' 'לא תירא ולא תחת', שזהו עיקר הציווי עליו, שירגיש את החיזוק והאימוץ ויביע אותם וישתמש בהם, ולא יאמר שאם ה' רוצה שאני ינצח והוא מבטיח שכך יהא, אני לא צריך לעשות השתדלות ולא להביע את העוז והבטחון הזה...

הלימוד והתקוה

בגליון הקודם דברנו על 'אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך', וכעת למדנו, שני ידיעות חשובות ב'התאמצות' הזו:

האחד שלפעמים אדם מרגיש שבעבודה שלו יש מצבים קשים יותר מהרגיל, ולכן חושב אולי להפסיק את העבודה הזו, אולי אין זה העבודה שלו, אבל באמת לא צריך להיבהל, צריך לדעת שכך הוא הסדר שיש בכל עבודה מצבים של קושי, ומי שנתן לך את הכוחות הרגילים הוא גם הנותן את הכוחות היתירים הצריכים לזמני הקושי, ובמקום להתעסק עם מחשבות על הרפיון, צריך לחזק את האמונה הזו, ולזכור שהכוחות הם מה', ואין לו הגבלות, זה מה שלמדנו מה'חזקו ואמצו' הנאמר לישראל.

והלימוד השני הוא, שאדם מצוי באיזה עבודה שיודע שהוא מסתדר עמה, וגם ללא מאמץ מיוחד יצליח איך שהוא, אבל המציאות היא שההצלחה הזו המגיעה מתוך רשלנות - תהא כמו אדם העושה מבחן ללא להיות מוכן כראוי, אלא שבמקרה בדיוק נזכר במשהו או שמשער מהי התשובה הנכונה, ומצליח... ולא זהו רצון ה', ה' לא חפץ שאדם ימלא את פקודתו ותפקידו ב'נסים' ו'השגחה פרטית' וסמיכה על 'סייעתא דשמיא', אלא ה' רוצה שיהודי יאמין שה' נמצא עמו, ה' ממלא את הכוחות שלו, מזרים לו כוחות ורצונות ותגבורות, רוצה ה' שתאמין בזה, תקבל את זה, תתן לגוף שלך להצטרף לאמונה הזו, שהגוף יקבל ברוגע את ה'אומץ' שנותן לו ה', ולא שיתאמץ להישאר ברוגע!

ויש כאן לכאורה יסוד שצריך לחדדו, והוא שיתכן שיסתפק אדם היכן הוא נקודת המאמץ הנדרש ממנו, וכגון שמסתפק אם ללמוד בקול וזמרה, או ללמוד בשקט עם יותר ריכוז המחשבה? לכל צד יש 'מאמץ', והשאלה באיזה מאמץ לבחור? והתשובה היא לכאורה כך, שצריך להקשיב לכוחות גופו ולהרגיש איזה צד רוגש כלפי המאמץ, ובו יבחר להתאמץ, כי אם יבחר בצד ההפוך - יזדקק לעבודה של הרפית הרצון הרוחש בו כבר, וזה יהא 'מאמץ להרפות', ונכון שיהודי צריך להכיר גם את היכולת של הרפיה, אבל זה בכדי להרפות שאיפות מסוימות המגיעות מכל מיני השקפות ותכניות, ולא מתוך המציאות שנתן ה' לגופו, וכגון במשל הקודם, כאשר אדם מרגיש שהרצון לריכוז המחשבה רוחש בתוך גופו, ואילו הרצון לשורר בלימודו מגיע מתוך הערכה מסוימת שיש לו ללימוד כזה, אבל לא מרגיש שהשפתיים שלו נמשכות למאמץ הזה, עליו להרפות את הרצון הזה, לא למסור את גופו אליו, וממילא נקודת המאמץ תעבור לרגש האחר, כך נראה לכאורה, וזה מרומז בפסוקים שלפנינו, שגם את כח האומץ נותן ה'.

עומדים אנו בעשרת ימי תשובה, כולם רוצים שאור הקירוב של הימים האלו ישאר, שנוכה ל'אשרי איש שלא ישכחך', אבל הרבה פעמים השכחה מגיעה מחמת שלא מוכנים להיות 'בן אדם יתאמץ בך', חושבים שהמאמץ הוא תמידי, או שחושבים שהמאמץ הוא עול שצריכים לקחת על הכתפיים שלנו, וזה הטעות, המאמץ נדרש בעיקר ברגעים קשים, וזה לא עול, אלא מי שנותן את הכוחות הרגילים נותן גם את הכוחות הללו, כאשר יצטרכו להם, נאמין בה' ונקבל אותם!

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי 'תשובה' ללא אריזת אחסון...

מלמד בר-לבב קיים בכיתתו שיחת עומק ביום 'צום גדליה', והסביר שבעשי"ת מתחזקים ושבים אל ה', וכדאי 'להתרצן' ע"י 'קבלה טובה'. המלמד הציע לתלמידיו לחשוב, להתייעץ עם ההורים, ולקבל על עצמם פעולה יומית חיובית בה יתמידו בל"ג. למחרת, הילדים סיפרו על קבלותיהם, והמלמד האזין, הדריך וכיוון אותם בקבלותיהם. היו קבלות נפלאות כמו 'אכוון בקריאת הפסוק 'שמע ישראל'', 'אשתדל לעזור בכל יום לְחַבְר', ו'אקפיד לברך ברכת 'על המחיה'. כאשר חזרו ללימודים אחרי שמחת תורה, העיר המלמד לתלמידו [בארבע עיניים!] "הרי קיבלת על עצמך קבלה נהדרת - לברך ברכהמ"ז מתוך סידור. מה קרה היום...?". הילד הביט בו בתמימות ואמר "זהו! כבר נגמרו ימי התשובה!"...

בתום ימי הפסח אורזים כלי הפסח ומעלים ל'ביודם' למשמרת לשנה הבאה, כמו שעושים במוצאי סוכות לדפנות הסוכה, לקישוטים ולסכך. 'תשובה' היא לא 'אירוע' של אלול וראשית תשרי בלבד. את ה'תשובה' לא אורזים למחרת יוה"כ לגניזה עד לאלול הבא. חשוב ללמד את ילדינו ותלמידינו, בעצם - את עצמנו - כי ה'תשובה' נשארת כאן אתנו!

מסופר על מלך שבשנת שלש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו. זה אחר זה עלו שריו לברכו, להללו ולשבחו. קם שר ראשון והכריז קבל עם ועדה "כמה הוקרה יש לנו לאדוננו המלך ירום הודו! בשנות מלכותו הצליח להשליט חוק וסדר ברחבי הממלכה. הרחובות בטוחים ושאננים ביום ולילה, בנתיבי הנסיעה יש משטר להרתעת נהגים מסכני חיים, בשווקי המסחר ובחנויות יש פיקוח על מידות ומשקולות למניעת רמאות ושחיתות, הפשיעה ירדה פלאים!". הקהל מחא כפיים, והמלך, שהיה שבע רצון, הכריז "רשמתי לך פתק, גש מחר לאוצר ויעניקו לך שדה גדול, במתנה!".

שר נוסף עלה והחל להודות ולהלל את המלך שהביא 'שלום ובטחון' לארץ. "בשנות שלטון מלכנו נתן שלום בארץ אנו שוכבים ואין מחריד. אין התרעות ביטחוניות על חדירות מחבלים בגבולותינו, אין אזעקות ותופי המלחמה נְדַמו!". לקול תרועת הקהל העניק המלך לשר שובר שמזכה אותו בדירת-נופש, על ששיבח ושימח את המלך. שר נוסף העלה על נס את פעולות המלך בביסוס כלכלת המדינה, הרחבת היבוא ויצוא, והבאת שפע ופרנסה לאזרחים. המלך המאושר רשם לו פתק שיקבל מענק הוקרה מבית המלך, פרדס רחב ידיים, כמתנה על שְׁהִסֵב נחת-רוח למלך.

למחרת השכימו שלשת השרים ופנו יחד ללשכת אוצר הוד מלכותו כשפתקיהם בידיהם. הציגו בפני הממונה את פתקיהם החתומים ביד המלך. הלה הביט בפתקים והחזירם בביטול! הוא בכלל לא התייחס אליהם! מה קורה כאן?

פנו לרום מלכותו בכבודו ובעצמו, בפחי-נפש, לשאול מדוע אין הפקיד מתייחס לשוברי המתנה שבידיהם. "הפתקים אינם כלום. אינכם מקבלים ממני דבר!" קרא המלך, והסביר: "אמש במשתה עמדתם ושיבחתם אותי, אך כולם ידעו שאינכם מתכוונים 'באמת'. דיברתם על השקט והביטחון האישי ברחובות העיר - בשעה שכולנו יודעים כי אחוז הפשע נוסק, ורבים חוששים מעסקאות מפוקפקות ומסחורה פגומה או מזויפת. לצערנו רוחות מלחמה נושבות עדיין סביב ארצנו, והמסחר הבינלאומי בשפל מתמשך. כולנו מודעים לקשיים במדינתנו. לצערי אנחנו רחוקים משלימות".

"אלא מה? נעמדתם אתמול לתת לי 'תחושה טובה' ביום חגיגתי. שיבחתם את רמת החיים, אך ליבכם בל אתכם! היות וביקשתם לְרַצוֹת ולשמח אותי 'בו ביום' בלבד, אף אני נוהג אתכם כך, שימחתי אתכם לאותו יום בלבד. נתתי לכם 'שוברי מתנה' בחתימתני. שבתם לבתיכם שמחים. אך זהו זה. אין מאחורי זה כלום, כמוני כמוכם - בי'כאילו'..."

מכריזים 'המלך' בבוקר של ראש-השנה. האם מתכוונים באמת להמליך את הקב"ה, או שזה רק חלק מ'לוח הזמנים' בר"ה? ועל מה מתכוונים להמליכו? על רוסיה ואמריקה, על הגוים וכדור הארץ - או גם על עצמנו? על כל הפרטים שבחינו, הגדולים והקטנים. האם בכנות מקבלים מלכותו מכאן ואילך, או שחושבים לארוז את ה'מלכויות' במוצאי ר"ה?... אם בר"ה 'יוצאים יד"ח', מכריזים 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך', ז'כל מאמינים שהוא מלך עולם', במטרה רק 'לשמח' את המלך ביום זה בלבד, עלולים אנו למצוא את עצמנו עם 'גזר דין טוב' שנכתב ליום זה בלבד. יתכן ו'המלך' כתב אותנו לחיים, לפרנסה וישועה, רק לשמח אותנו יום אחד, כפי ששימחנו אותו ביום מלכותו, יום אחד.

בתפילה מברכים בשם ומלכות "ברוך אתה ה' - הרוצה בתשובה". ה' רוצה שנשוב אליו. נסביר לילדים כי קרוב אלינו הדבר מאוד, בפינו ובלבבנו לעשותו. דְרִשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב! דרישה לתמיד, קריאה מתמשכת!

גמר חתימה טובה! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות לפרשת וילך

- א. איזה שורש מצאנו בפרשה, בפרשת נדרים (במדבר ל, יג, ועי' רש"י ב"ב קכ: ד"ה חכם מתיר), במגדף (במדבר טו, לא), ובמבטל ברית מילה (בראשית יז, יד)?
- ב. מנין דרשו חז"ל שעל עסקי תלמוד תורה בא שר צבא ה' אל יהושע בלילה במלחמת יריחו (מגילה ג. בתוס' בשם ריב"ן)?
- ג. מנין ש"אין התורה נקנית אלא בסימנים" (עירובין נד:)?
- ד. מנין שחרש באוזן אחת פטור מן הראיה (חגיגה ג.)?
- ה. ומנין שאין "הקהל" דוחה שבת (מגילה ה. ברש"י)?

חדוותא דאפטרטא שובה (הושע יד, יואל יב)

- ו. הושע: היכן מצאנו שהכתוב היפך בלשונו?
- ז. יואל: איזה ביטוי נאמר בהפטרה הן על הארבה והן על פירות האילנות, והוא משמש כ"ממון", "צבא", "כח", ו"זריזות" (עי' רמב"ן שמות יח, כ)?

תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. 7628366@okmail.co.il

*

תשובות לפרשת נצבים

- א. איזו ברכה מברכות קריאת שמע של ערבית מבוססת על לשון הכתוב בפרשה?
ברכת אהבת עולם, שאנו אומרים בה: "וְנִשְׁמַח בְּדַבְרֵי תְלִמּוּד תּוֹרָתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְךָ יְמֵינוּ".
ולשון זה מבוסס על לשון הכתוב (ל, כ) "כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאַרְךָ יְמֵיךָ", שדרשוהו חז"ל בכמה מקומות על התורה (ברכות נה., סא.; שבת יג., קידושין מ., ועוד), וכוונת "חייך" באלו הדרשות היא חיי האדם בעולם.
אמנם לכאורה פשט הכתוב עולה על ירושת הארץ, כפי שנראה מהמשך הכתוב "כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאַרְךָ יְמֵיךָ - לְשֵׁבֶת עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם וְכוּ'".
אמנם עי' בספורנו שפ"י כי הוא חייך. כי הדבוק בו הוא סבת החיים הנצחיים: ואורך ימין לשבת על האדמה. ומזה ימשך גם כן אורך ימין לשבת על האדמה בחיי שעה אשר בם

תזכה לחיי עד בעיון ובמעשה כאמרם ז"ל (אבות פ' בן זומא) התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין:

ב. איזה לשון מצאנו בפרשת כי תשא אודות בשמים, ובפרשתינו אודות "עשבים מרים"? הלשון "ראש".

בפרשה נאמר (כט, יז) "פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה". ופירש"י שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשב מר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם:

ומשמע שהלשון "ראש" גם הוא שמו של עשב מר, ומבואר להלן (לב, לב) עה"כ עֲנַבְמוּ עֲנַבֵי רוֹשׁ אֲשַׁכֵּלַת מְרֹרֶת לָמוּ ופירש"י ענבי רוש. עשב מר:

וכן לכאורה הוא ביאור הכתוב (איכה ג, יט) זָכַר עֲנַבֵי וּמְרוּדֵי לַעֲנָה וְרֹאשׁ:

ולשון זה נאמר אף על בשמים, כאמור (שמות ל, כג) וְאַתָּה קַח לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ ופירש"י בשמים ראש. חשובים:

ג. איזה לשון הוזכר בתורה כלפי מלאכי השרת, כלפי אנשי ביתו של יוסף^מ, כלפי דתן ואבירם, ובפרשתנו כלפי כלל ישראל?

הלשון "נצבים".

כלפי מלאכי השרת נא' (בראשית יח, ב) וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וכו'.

כלפי אנשי ביתו של יוסף נא' (בראשית מה, א) וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֹּצְבִים עָלָיו וכו'.

כלפי דתן ואבירם נא' (במדבר טז, כז) וְדַתָּן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֶל־יְהוָה וּנְשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: ועוד נא' (שמות ה, כ) וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פְּרַעֲה: ופירש"י ויפגעו. ורבותינו דרשו, כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו, שנאמר בהם יצאו נצבים:

ובפרשתנו נא' (כט, ט) אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלַכֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקַנֵּיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

ד. מנין שקדושה שניה קדשה לשעתה ולעתיד לבוא (יבמות פב:)?

"ואנא דאמרי כרבי יוסי דתניא בסדר עולם (דברים ל-ה) אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להן ושלישית אין להן". ופירש"י שלישית אין להם. כלומר לא בעי למהדר ומירתא דירושה עומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה קדושת הארץ בגלות טיטוס:

ה. מנין ש"לא כל המרבה בסחורה מחכים" (רע"ב על אבות פ"ב משנה ח, עירובין נה:)?

^מ בשאלה כתבנו בטעות "כלפי השבטים", ועמכם הסליחה.

פי' הרע"ב ולא כל המרבה בסחורה מחפים. דכתוב (דברים ל) ולא מעבר לים היא, אין התורה מצויה באותם שהולכים מעבר לים (ערובין נה.):

חדוותא דאפטרתא נצבים (ישעיה סא-סג)

ו. היכן מצאנו לשון "סוללה" (מלכים-ב יט, לב ברש"י)?

(סב, י) עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על העמים:

ופירש"י (מלכים-ב יט, לב ד"ה סוללה) צבור אדמה להגביה תל לעמוד עליו להלחם על העיר, ועל שם שהוא כובשו וחובטו בעצים ומקבות כדי שיהא נדוש וכבוש בחוזק, קוררו סוללה, לשון (ישעיה סב, י): סולו סולו המסילה:

ז. מנין לחתן שיושב בראש (מו"ק כח:)?

"אמר ר' חמא בר חנינא מנין לחתן שמיסב בראש שנאמר (ישעיה סא-י) כחתן יכהן פאר מה כהן בראש אף חתן בראש וכהן גופיה מנלן דתנא דבי ר' ישמעאל (ויקרא כא-ח) וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון".

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

להזמנת ברכות מחורזות וכדו' פנו למערכת אספקלריא ובקשו 'עריכת פתשגן הכתב'

חידה לפרשת וילך

בראשונה שהיא שמינית

והיא גם שביעית

בראשון שהוא שלישי

אלה הדברים לראשי

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפיתרון: מצוות "הקהל"

בראשונה שהיא שמינית - כתוב: "מקץ שבע שנים" [ל"א, י'] וברש"י: בשנה ראשונה של שמיטה שהיא השנה השמינית, שאז נוהגים לקיים מצוות "הקהל".

והיא גם שביעית - בהמשך רש"י על אותו פסוק מבאר רש"י שם: ולמה קורא אותה שנת השמיטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

בראשון שהוא שלישי - מצוות הקהל נוהגת בחג הסוכות שכתוב "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" [ל"א, י'], וחג הסוכות הוא החג השלישי מתוך שלושת הרגלים לפי הסדר שנזכר בתורה.

אלה הדברים לראשי - מצוות "הקהל" מתקיימת על ידי המלך שהוא ראש האומה, נצטווה לקרוא במשנה תורה, כנאמר "תקרא את התורה הזאת", וכפי שמבאר רש"י: המלך היה קורא מתחילת אלה הדברים... על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף פו. גמ' ומבשרך לא תתעלם. והיינו שכל החסרון בעורכי הדיינים שמתערב בריב שאינו שייך לו ועושה חסד עם אחד על חשבון של אחר אבל כאן מכיון דהוי בשרך הוי כטוען בעד עצמו ולפי"ז מה שכתב רש"י בעורכי הדיינים כקרוב של בעל הדין ולכאורה בקרוב ליכא שום חסרון רק מצד אדם חשוב צ"ל שכוונתו לקרוב כזה שאינו מן פסולי עדות שנחשב לבשרך, ולפי"ז מה שכתב הקו"ש שאולי גם לת"ח יהא מותר, אינו דזהו היתר דוקא כאן דהוי בשרך והוי כטוען בעד עצמו [ראיתי בהערות וציונים] ועי' בחוברת קול התורה חוברת עה' תשובה מהגאון ר' נתן געשטענער זצ"ל על טוענים בזמן הזה אם נימא שכיון שמקבל שכר על זה אז לא שייך מאי חזית דעושה בעד עצמו.

גמ' מאן דדאין דיניא דגרמי. עי' בקו"ש בב"ב שכתב שני מהלכים למה מוחל יהא נחשב לגרמי ולא מזיק ממש או שכיון שאינו מזיק אלא שעבודו של חבירו ולא ממונו ממש נחשב לגרמי או שהסיבה שיכול למחול היינו מצד שמוחל השעבוד הגוף דבאמת שייך לו ועושה בשלו אלא דעי"ז גורם שייפקע השעבוד הנכסים ומש"ה נחשב לגרמי, ונ"מ לענין מה שנחלקו הראשונים אם החזרת הנייר נחשב לגרמי דלפי מהלך א' הוי מזיק ממש אבל למהלך ב' הוי רק גרמי.

גמ' פריעת בע"ח מצוה. ופרש"י דהן שלך צדק ועי' ברעק"א שרמו שזהו דלא כמסקנת הגמ' שם דזה אינו אלא אם בשעה שאמר לא היה פיו ולבו שוין, ואולי סובר רש"י שאם אדם מסוגל שלא לפרוע חובו אז מוכח שמעיקרא כשאמר הן לא היה בלבו שלם, והנה מדברי התוס' מבואר שגם ביתומים יש אותן מצוה והיינו כמ"ש התומים שעובר גם חובת הגוף עם ירושת הנכסים וצ"ב דלכאורה לא שייך הן שלך צדק לענין יתומים.

דף פז. גמ' אבל מה אעשה. והיינו שגם שבעצם פטרו אבל לא מהני מצד שאמרו חכמים הבא ליפרע ועי' באבי עזרי שהכוונה שהחיוב להיתומים הוי זכות להם ולא שייך שהוא יפקיע אותן זכות וכמו כן לענין לקוחות לא מהני לשיטתו ועי' ברעק"א, והגמ' מסיק הלכה כאבא שאול ובפשטות הוי דלא כמשנתנו שמבואר שמהני שפטרה אבל הרי"ף כתב שגם לאבא שאול אם אמר בפירוש שפטרה אז מהני ועי' באבי עזרי פט"ז אישות ביאור דבריו שמצד מחילה לא מהני מכיון שהיורשים יש להם זכות לעצמם לתבוע שבועה אבל מצד שהאמין לה והודאת בע"ד מהני מכיון שהודה מקודם שהיה חב לאחרינו עיי"ש.

מתני' מנכסי יתומים. והנה לרש"י כל ג' חיובי שבועה הוא מצד טענין [ועי' ברש"י לעיל דף נה. שכתב שהחשש הוא משום צררי וצ"ל שרק היכן שטוען אשתבע לי דלא אתפסך צררי חיישנין לצררי] ועי' בתוס' שבועות דף מא. שהקשו לשי' רש"י מאבא שאול שמבואר שהגם שפטרה לא מהני כלפיה יורשים ואם נימא שכל הטעם הוא מצד טענין הא הוא בעצמו לא היה יכול לחייבה שבועה, ועי' ברש"ש שהקשה דלמה לא הקשו ממשנתנו, ועי'

בפנ"י שהביא בשם הנתיבות המשפט לתרץ קושיית התוס' שמכיון שלא פטרה רק ממנו וכלפיה היוורשים לא פטרה אז גם הוא היה יכול לחייבה שבועה בכה"ג ממילא שייך טענין, אבל באמת נראה שגם התוס' הבינו זה ומה"ט לא הקשו ממשנתנו רק מאבא שאול ששם איירי שפטרו בהדיא גם כלפיה היתומים ואעפ"כ מחייבים אותה שבועה ועי' בקונט' הביאורים, ועי' בקו"ש ח"ב שכתב לבאר שי' רש"י שסובר שטענין אין הפשט שאנו טוענים מה שהיה אביהם יכול לטעון אלא אנו טוענים בעד עצמם שהם היו תובעים.

דף פח. גמ' אכתי יכולה למימר ב' כתובות. ועי' במהר"ם שיף שהקשה דהא מעיקרא אמרה שלא נפרעת כלום, ובפשטות לא היה בבי"ד ואפשר לטעון ולחזור ולטעון, ומה שיכולה לומר שהיה לה שני כתובות פרש"י מכיון שהע"א מסייע לה דהא נתן הראשונה לשם כתובה, וע"ז מתרץ הגמ' דמודע להו וממילא ליכא הך ראייה ואז אינה יכולה לטעון שני כתובות ופרש"י מצד דלא הוי שכיח, ועי' בשטמ"ק וברעק"א שהקשו דלמה הוצרך לזה דהא אינה יכולה לטעון סיטראי ויש שכתבו שכאן שרוצה לחייבה ממון אז יכולה לטעון סיטראי אפילו בלא מיגו משא"כ לעיל דהוי להוציא.

גמ' השתא אביהן שקיל בלי שבועה. ובפשטות מבואר בסוגיא שליכא חיוב שבועת היוורשים של לא פקדנו אבא אלא כשטוען שפרע [רק שלא אמר אשתבע לי דלא פרעתין] וכן הוא בריטב"א ובבעל העיטור ואפילו ביתומים מן היתומים לא חייבו אותם שבועה רק כשאומרים שאביהם אמר שפרע ואין אומרין כאן טענין דמאי אולמה הך יתומים מהך יתומים.

דף פט. מתני' כתובה ואין עמה גט. לא יפרעו והנה לשי' שמואל איירי אפילו כשיש עידי גירושין ולא יפרעו היינו מצד שיש ריעותא שאין הגט בידה עי' באו"ש הל' שמיטה ויובל פ"ט ולרב היינו מצד מיגו דאיירי בליכא עדים.

מתני' רשב"ג אומר מן הסכנה. ועי' ברש"ש דמשמע שאפילו לאחר שכבר עבר הסכנה נשאר הדין כמות שהיה, ומה שגובה עם כתובתה בלי גט היינו משום דהכא ליכא ריעותא, ועי' באו"ש הל' שמיטה פ"ט ולענין פרוזבול משמע ג"כ שמדינא היה גובה בלי פרוזבול דהוי כאילו טוען פרעתי על שטר [ומוכח ג"כ כדברי הגר"ח דאין זה רק הוכחה מטעם דשטרך בידי מאי בעי] ורק מכיון שיש ריעותא אינו יכול לגבות וממילא בשעת הסכנה גובים וצ"ב.

גמ' גט גובה עיקר. ועי' בתוס' שכבר הקשו דהא לא תי' כלום דעדיין יש חשש שיגבה לאחר מיתה עיקר כתובה ע"י עידי מיתה, ועי' במהר"ם שיף שביאר שכיון שעיקר הכתובה גובים ע"י הגט והכתובה אינו אלא לתוספת א"כ שטר הכתובה הוי כשטר לחוב אחרת ואינו יכול לעכב עיקר הכתובה בעד שטר הכתובה שבעצם קאי על תוספת, והנה מדברי רש"י מבואר ששמואל חולק על רב וסובר שבגט יכול לגבות גם תוספת [והיינו אם יביא עדים שיעידו כמה היה התוספת] ומש"ה הוצרך לתרץ באופן אחר.

דף פט: רש"י ד"ה ולא מיטמאה. ומוכח מדבריו שיש מצוה ליטמא לז' קרובים ואפילו נשים מצווים ולשאר שי' שחולקים צ"ל שהגמ' קאי ברגל וכמו שפרש"י ביבמות דף כט:

ולדבריו מוכח שיש לנשים מצוה ליטהר ברגל ותלוי אם החיוב הוא מצד ראייה וקרבת
[או אם יש לנשים חיוב שמחה] או שמצד קדושתו צריכים להיות בטהרה, ונ"מ לענין ר"ה
ויוכ"פ אם יש חיוב ליטהר דהרא"ש סוף יומא כתב שכן, וכן נ"מ לענין בזמן הזה.

דף צ. מתני' קטן שהשיאה אביו. ועי' בתוס' סנהדרין דף עו: שכתבו שהגם שאב אינו יכול
להשיא את בנו אבל מהני לענין שאין זה בעילת זנות מכיון שעשו הכל כדרך אישות ומה"ט
כתבו ג"כ כתובה, ועי' באבנ"מ למה לא מהני קידושי ביאה בקטן דהא דעת אחרת מהני
וכתב עפ"י דברי הר"ן בנדירים דף כט. שאין האשה מקנה עצמה לבעל רק מפקיר עצמה
לבעל, וכמו כן קשה דלמה אין האב יכול לקדש האשה לבנו מטעם זכין והדברים ארוכים.
מתני' שע"מ כן קיימה. ועי' בריטב"א שבעל כשהגדיל או כשנתגייר ובוזה נעשית נשואה
לו עיי"ש וצ"ב לענין עדות קיומי ואכ"מ.

גמ' לא שנו אלא מנה ומאתים. ופרש"י שחייב מצד מעשה בי"ד אבל מה שחייב עצמו
הוי חספא ועי' ברעק"א שהקשה דבשלמא לענין קטן הוי חספא בעלמא אבל לענין גוי למה
בטל מה שחייב עצמו ויש שכתבו מצד דבגוי ליכא קנין שטר ועי' בתוס' קידושין דף יד: וכן
משמע מדברי השטמ"ק, ואפשר עוד לומר דכיון שגר שנתגייר כקטן שנולד א"כ אותו
האישות של עכו"ם פקע מעצמו ולא התחייב עצמו ליתן כתובה אלא אם ימות או יגרשנה
ועי' בבית יעקב סי' סז, והנה לדברי רש"י צ"ב דלמה יהא חייב ליתן מאתים דמצד מעשה
בי"ד הוי כבעולה ואולי מכיון שכן הוא הדרך שע"מ כן קיימה מש"ה תקנו בכה"ג חיוב
מאתים.

גמ' אפי' תוספת יש לה. וצ"ב דבשלמא לענין עכו"ם אפשר לומר שקיים אבל לענין קטן
צ"ב דמאי ס"ד שיהא חייב תוספת ועי' בקו"ש ואולי עפ"י מה שכתבנו לעיל שהכתובה
והתוספת הוי כעין תשלומין על האישות וא"כ מכיון שבעל אותה ע"ד כתובה הראשונה
אז נתחייב בתורת קבלת אישות ליתן לה התוספת וצ"ב.

דף צא: גמ' לכתובתה דאימיה. ומדברי רש"י במהלך א' מבואר שקנה הזכות שאם ימות
הבעל ואח"כ אמו ואז ירש מאמו, אותו זכות הוא מוכר, ובאמת לא חל המכירה דהוי
דשלב"ל אלא דהתנה עמו שאם יבוא אמו ותאמר שלא ניחה לה בזה מה שמכר ירושתו
שאו לא יהא צריך להחזיר לו המעות, ולמעשה לא אמרה כלום עד מיתתה ולאחר שמתה
בא הוא בטענה שהוא במקום אמה וחוזר ולא יהא צריך ליתן מעות, והגם שבין כך יכול
לחזור דהא הוי דשלב"ל אבל אז היה צריך להחזיר המעות ועכשיו בא במקום אמו, ובוזה
נחלקו אם זה נכלל שהסכים שלא יהא באחריות ועי' בתוס' ריד שכתב קצת באופן אחר,
והנה רש"י בד"ה דזבנה כתב שהיתה נשואה לאחר, ועי' במהרש"א ומהר"ם שיף למה נקט
שלא היה אביו, ובאמת מדברי הגמ' מוכח שכן היה המעשה דהא משמע שלא חל המכירה
רק לאחר מיתת האם, ולמהלך שני ברש"י בודאי שהיה אביו ומכר חלק ירושתו לאחר
מיתת אביו אלא שהיה משעובד לכתובה של אמו, והתנה עמו שאם אמו לא תסכים בזה
שמכר עד שתגבה הכתובה שאז כל המכירה יהא בטל ולא יהא עליו להחזיר המעות.

דף צב. גמ' ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקף עליו במלוה. והנה שמעון יש עליו שני סיבות שיכול ליתן המעות לבע"ח או מצד שעבודא דר' נתן, או שאם לא יתן והבע"ח יגבה הקרקע ואז המוכר יתחייב באחריות ומחזיק אותן מעות מיד דאפוכי מטרתני למה לי, ומש"ה הקשו התוס' דלמה נקט באחריות דגם בלי אחריות היה לו טענה, וגם צ"ב למה נקט שזקפן עליו במלוה שגם בלי זה היה הדין כן, ועי' ברש"י ד"ה ופייסיה שכתב שבאחריות מכר לו, ועי' במהרש"א דברים מחודשים למאד, והפנ"י כתב שכוונת רש"י דאין לפרש הגמ' מצד שעבודא דר' נתן שזה תלוי במ"ח ר"ט ור"ע לעיל במלוה ביד אחרים אם יכול ליתן לבע"ח או לא ומש"ה פרש"י שכאן נתחדש שיש צד שיהא יכול לעכב לעצמו מצד האחריות ואפוכי מטרתני למה לי וכמ"ש .

דף צב: גמ' דינא הוא דאזיל ראובן. ועי' ברעק"א שהקשה דתיפוק ליה מצד דאין נפרעין מן הערב קודם שתובעין את הלוח, והנכנסים אינן ערבין ליה, ועי' ברשב"א בגיטין ריש פרק הנזיקין על תקנת חכמים שאין נפרעין ממשעובדים במקום שיש בני חורין והקשה דתיפוק דאין הולכים לערב אם יש ללוח, וכתב דערבות של נכסים שאני מכיון שכל סמיכת דעתו הוא על הקרקע, ואולי מה"ט היה הולך מיד להקרקע ולא לראובן.

סיפור

סיפור / מארכיונו של הרב חנוך חיים וינשטוק

אין דבר העומד בפני התשובה - סיפור ליום כיפור

איש בירושלים לא ידע מניין צץ שמעון המומר. היו שאמרו שקודם בואו לארץ מאיזמיר שבטורקיה, בשנת תקצ"ו (1836), כבר המיר את דתו. אחרים טענו שעשה זאת בארץ ישראל.

בין כך ובין כך, שמעון היה ליהודי ירושלים כעצם בגרון. הוא ארב לטרף קל, ליהודים עניים ונדכאים, ובאמצעות כסף ומתנות צד אותם ברשתו. הצלחותיו הקנו לו מוניטין בקרב בכירי המיסיון, ואלו הרעיפו עליו כבוד וממון. שמעון קשר קשרים עם בכירי השלטון האנגלי, וחתניו קיבלו משרות רמות בארגוני המיסיון.

בזכות עושרו הרב היה לשמעון זמן פנוי בשפע, ואותו ניצל להצקות חוזרות ונשנות ליהודים. הוא נהג להתגרות בהם בדיבוריו הבוטים, וגם נהנה לאכול מאכלי טרפה לנגד עיניהם.

זה היה בלילה הראשון של סליחות, בשנת תרכ"א (1861). שמעון יצא לרחוב היהודים בעיר העתיקה בדרך ל'תחביבו' הידוע □ להציק לאחיו. בעודו פוסע בסמטאות החלה רוח אחרת לפעם בקרבו. הרהורי תשובה שכמותם לא חווה מעודו פילחו את ליבו. הוא עצר, נושם בכבדות, מנסה להשתלט על הרעד שאחז בו.

באותה שעה מילא את הרחובות קול הסליחות שבקע מבתי הכנסת. ירושלים נתמלאה באווירת הקדושה ובתחנוני תושביה לקראת הימים הנוראים. הקולות האלה זעזעו את נשמתו של שמעון. טלטלה גדולה אחזה בו.

בטרם הספיק לקלוט את המתחולל בקרבו נשאו אותו רגליו אל חצר בית הכנסת 'החורבה'. הוא פסע פנימה, אל בית המדרש הישן, נטל ספר 'סליחות' והצטרף לקהל השופך את ליבו לפני ה'.

כאשר הגיע שליח הציבור לאמירת הווידוי, פרץ שמעון בבכי מטלטל, שבקע ממעמקי נשמתו. דמעות רותחות זלגו מעיניו. המתפללים הביטו בו כלא-מאמינים. סבורים היו שהשתגע, או חמד לצון. לאחר ה'סליחות' הסתודדו לפשר מעשיו של האיש.

למחרת התבשרה ירושלים כי שמעון המומר פנה אל רבני העיר בבקשה להורות לו דרך תשובה. הרבנים פקפקו בכנות דבריו, והיו סבורים כי אין זאת אלא מהתלה מרושעת מבית היוצר של המומר.

שמעון פרץ בבכי, והתחנן כי יאמינו לו ששב בתשובה שלמה ורצונו לשוב אל חיק עמו. אך הוא לא הצליח לשכנעם בכנות כוונותיו, ובמפח נפש חזר לביתו. עד ראש השנה איש לא ראה אותו.

בערב ראש השנה נשמע קול: שמעון המומר חזר. הוא נראה אצל הספר, שם ביקש לגזור את מחלפותיו ולהניח פאות משני צידי ראשו. לאחר שהסתפר טבל במקווה ומיהר לבית הכנסת, ושם הצטנף בפניה ושפך את ליבו באמירת תהילים.

תפילותיו, שנאמרו בבכי רצוף ובדמעות שלישי, אותתו למתפללים כי מתחולל כאן דבר מה אמיתי. במהלך ימי החג ובשבת שאחריהם לא שב אל ביתו, אלא פנה להכנסת האורחים. שם בילה גם את צום גדליה, בתענית, באמירת תהילים ובבכי.

בינתיים הבחינו בני משפחתו בהיעדרותו ופנו לחפשו. רבה הייתה תדהמתם לגלות את אביהם שקוע באמירת תהילים כבעל תשובה גמור. רעייתו, שהייתה סבורה כי נשתבשה עליו דעתו, החלה לזעוק מרה. שמעון ניתק את מבטו לרגע מספר התהילים, והודיע לה ביושב כי מעתה אין לו כל קשר אליה והרי היא זרה לו לגמרי.

בני משפחתו נוכחו כי לא יצליחו לשכנעו לשוב לביתו, ומיהרו לגייס למשימה את בכירי המיסיון ואף את הקונסול האנגלי. בסופו של דבר ניאות שמעון לסור לביתו של הקונסול ולשתף את כל מכריו בשינוי שהתחולל בו.

לפגישה הופיע שמעון בחזרתו החדשה: כיפה לראשו, טלית קטן לגופו ופאות גולשות על שתי לחייו. הוזה שמעון? □ התחלחו מכריו. מבטו הנחוש ועיניו המאירות הבהירו לנוכחים כי פנים חדשות באו לכאן.

“אל דאגה”, ניסתה אשת הקונסול להרגיע את אשתו וילדיו הבוכים. “ודאי אחז בו דיכאון. המתינו מעט. הוא יפרוק את המשא מעל ליבו ויחזור להיות שמעון המוכר לכולנו”.

בעל התשובה הניד את ראשו בשלילה. “בריא אני בגופי, ברוחי ובנפשי, יותר מאי פעם”, השיב נחרצות. “נכון, חוטא גדול הייתי, אולם אין דבר העומד בפני התשובה. מקווה אני שהבורא ירחם עליי וימחל לי על עוונותיי”.

עווית של כעס עלתה על פני אשתו. לאחר שחזר לבית הכנסת ניגשה אל בכירי המיסיון והחלה לטוות עמם את התכנית. בערב יום הכיפורים באה משלחת להזמין לפגישה אחרונה עם הקונסול. שמעון תהה אם אין טומנים לו פח, אולם חש כי אין לפניו ברירה. בבית הקונסול, משלא נענה להפצרות לחדול משיגעונו החדש, ביקש לחזור לבית הכנסת, אולם אז ננעלה בפניו הדלת.

“אתה תישאר כאן עד אחרי יום הכיפורים”, אמרה לו אשתו בארשת ניצחון.

במהלך כל היום ניסה שמעון להימלט מידי שוביו, אולם אלה גברו עליו שוב ושוב. רק לקראת ערב התרופפה השמירה עליו. שמעון הצליח לחמוק מן הבית, ורץ כל עוד נפשו בו אל בית הכנסת.

כשדרך על המפתן, החל שליח הציבור בתפילת הנעילה.

שמעון סר מיד לפינתו, התעטף בטלית והחל לשפוך את צקון לחשו, את תפילת הבן האובד ששב אל קונו.

(על-פי 'בעלי תשובה')